

P. BOROS ILONA ÚTKÖZBEN A TELJESSÉG FELÉ

P. BOROS

P. Boros Ilona

útközben a teljesség felé

P. Boros Ilona

bevezető

A hatvanadik év már elég kerek évfordulónak számít, a megtett út is túl van a felén, ami a korábbi kerek évfordulóknál még nem állítható biztosan. A hasonló pályát befutó kortársak ilyenkor érzik a dokumentálás szükségét.

Számomra is elérkezett a visszatekintés, rendszerezés ideje. A kiadványt részben – és rendhagyó módon – jómagam írtam és szerkesztettem, a szokásos eljárást megfordítva: nem a szöveghez készültek illusztrációk, hanem a képi gondolatokat egészítik ki a verbális információk.

Első fejezetében a családi háttérrel, a valóságnak azt a kristályrácsát próbálom felvázolni, amelynek kőkemény sarokpontjaira igyekszik az ember ráilleszteni vágyait, azokat is, amelyek sokszor épp ebből a meghatározottságból születtek.

Ezt követően azoknak a kollégáknak, barátoknak és művészettörténészeknek az írásait, biztatásait és mosolyait próbálom összegyűjteni, akik kívülről is látnak és pályám valamelyik állomásán sokat segítettek. Remélem, mindvégig mellettem maradnak.

A képgalériában olyan munkáim találhatóak, amelyeket valamiért fontosnak tartok, és a korábbi fejezeteket illusztráló képanyaghoz nem illeszkedtek szorosan, vagy kimaradtak onnan.

A végére került a szikár tények gyűjteménye, mint függelék. Kiállítások, publikációk, díjak, művek közgyűjteményekben. Talán még nem lezárt sor...

önhatározó

Ha magamról szeretnék írni, Róluk kell írnom. Arról az ívről, amely bennem bízó, világlátásomat formáló anyai nagyanyámmal kezdődik, nagyapám küzdeni tudást tanító életével folytatódik, édesanyám csipkemintákba kötött és horgolt vágyaival teljesedik ki, és amelynek édesapám szívóssága, bátorsága és szelíd ereje adja a legfőbb vonulatát. Az ívet ismeretlen nagyszüleim zárják: rövidre szabott életű apai nagyapám, és apai nagyanyám, akiről még képet sem láttam soha, akiről nincsenek történeteim, csak sejtéseim.

Rájuk kell emlékeznem. Nagyanyámra, aki „csipetkémnek” szólított, nagyapám egyenes tartására, kettőjükre, ahogy állnak, szorosan egymás mellett a tiszakürti ház kapujában, és integetnek távolodó, időrendben egymást követő, különböző márkájú keleti autóink után. Anyámra és apámra, akik ötvenhárom évig tartó házasságunkban olyan szoros egymásra utaltságban éltek, amiben egyetlen gyermekként időnként zavaró tényezőnek éreztem magam. Azokra az ismeretlen nagyszülőkre, akik a fantázia birodalmában nőttek nagyra, és akiknek önmeghatározásuk részét képezte sajátos történelmű népcsoportjukhoz való, valós, vagy vélt tartozásuk.

Gyökerek

2005. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

Király Judit

Anyai nagyanyám hiú asszony volt, aki fenék alá érő, hosszú, hollófekete hajával és búzavirágkék szemeivel nagyon szép lány lehetett annak idején. Szépségén azonban még fiatal korában esett egy kis csorba, amit sokszor emlegetett, nehezen dolgozva fel a traumát. (Amikor szóba hozta, a népes rokonság mosolyát elfojtva igyekezett szánakozó arckifejezést ölteni.) Történt, hogy egy nyári napon, amikor napszámban kötötte az asztagot, a tikkasztó hőségben felugrott egy szöcske és – szó szerint idézve őt – „leharapta a gyönyörűszép kis szája cakkját.”

Öregedni is szépen tudott, ha szelíden mosolygott, nem volt benne hiba.

Kisgyerek koromban gyakran aludtam náluk, ilyenkor megbabonázva figyeltem a lefekvés előtti szertartás mozdulatait: először kiszedegette a kontyot rögzítő, U alakú hullámos csatokat, aztán a megdöbbenően hosszú, súlyos fonatot fürge mozdulatokkal kibontotta, és a picike, fehér hálóinges öregasszony mintha valami mesebeli alakká változott volna, úgy borította be a még mindig sötét színű hajsátor.

A harmonikus kép azonban egy pillanat alatt meg tudott változni, ha valami nemtetésére adott okot. Olyan csudálatos képessége volt a haragos nézés, hogy kisebb rovarok is elpusztultak tőle, de még sokat próbált, a Don-kanyarból visszatért nagyapám is jobbnak látta az istállóban elfoglalni magát ilyenkor.

A világesemények persze nagyanyám életében is hagytak nyomot. Az „oroszokkal” kapcsolatban minden közeli felmenő családtagomnak vannak történetei, az övé a nők által átélt viszontagságokból mutat meg egy keveset.

A Tiszakürthöz tartozó Bogaras szőlő felé közeledő szovjet frontot szerencsére megelőzte a híre, ezért a fiatal lányokat igyekeztek időben elrejteni. A háznál „vesélyeztetett korban” Juli néném, (az akkor még kisgyermek anyám nővére) volt. A szomszéd lánnyal együtt falazták be őket a padláson, egy elmozdítható téglát hagyva az étel beadásához. Arra viszont nem gondoltak, hogy a fotó kedvéért loknikba fésült hajú, szép, ábrándos tekintetű lányról készült képet levegység a falról. A katonák egy része beérte azzal, hogy (miután az élő tyúkokról egy jól begyakorolt mozdulattal letekerték, majd elhajították a fejet) magukkal vigyék a baromfiállományt, néhányan azonban a házba bejutva észrevették a képet. Először csak a fotóra mutogatva követelődtek, aztán a nyomaték kedvéért nagyanyám halántékához emelték a puskát, akinek ezt követően valószínűleg nem esett nehezére a színészi alakítás: keserves sírásra fakadva próbálta bizonygatni, hogy akit keresnek, már nem él...

Hat unokája közül én érkeztem negyediknek, de mindig úgy éreztem, valamiféle elsőbbséget élvezek nála a többiekkel szemben. Talán az adta az alapját ennek az érzésnek, hogy már gyermekkoromban nagyra tartotta a rajzi képességeimet. Egy zsírkértával készült virágcsendéletet be is kereteztetett a helyi asztalossal, háromra emelve ezzel a házban található képek számát. Az én szürkés-kék-türkiz-fehér színvilágú margarétás krétarajzomon kívül volt még egy ceruzával készült portré nagyanyámról, amit egy vándor rajzoló készített róla, és egy színes, Jézust és

Nagymamám zsolnároskönyve

2011. 100 x 70 cm, papír, vegyes technika

Máriát ábrázoló olajnyomat pár, a két különálló festményt egymásra fektetett széles deszkákból ácsolt, egyszerű keret foglalta egybe. A szentkép (ami talán nagyapám katolikus örökségeként került a házhoz) és az én rajzom egymás mellé került a veranda falán, üdvözölve a házba lépőket. A megtiszteltetést azzal viszonzotam, hogy sok-sok évvel később, születte keretéből kiemelve, de a Jézust és Máriát ismét egy keretbe foglaló képet felakasztottam a műtermem falára.

A nagykőrösi Király család, ahol kántortanító is volt a felmenők között, erős református hagyományokkal rendelkezett. Nagyanyám régi énekeskönyve, a nagy becsben tartott családi örökség 1877-ben nyomattatott Debrecenben, a város könyvnyomdájában. Arra már nem emlékszem, mikor adta nekem, de azt biztosan tudom, nehezen szánta rá magát. (Olykor meg is bánta, mondván, az új énekeskönyv betűi kisebbek és néhány dicséret ki is maradt belőle.) Tizenegy éves korom körül kaptam tőle egy kicsi, új énekeskönyvet a névnapomra, valószínűleg ezt követően döntött úgy, hogy a belső borítóin dédapám bejegyzéseivel ellátott könyvet is nekem adja. Akkor biztosan még nem tudhatta, legfeljebb sejtette, hogy a református hagyományokat egyedül én viszem tovább a családból.

Azt nem sikerült megfejtennem, hogy a fekete bőrkötéses borító dombornyomatai között lévő, aranyozott K M monogram a Király család melyik tagjáé lehetett, de a belső borítón, ahová dédapám dátummal ellátva, születési sorrendben jegyezte fel gyermekei nevét, nagyanyámén kívül is akadt olyan, amelyhez személyes szálak kötődtek.

Eszter néni, aki cipészmeister dédapám előző házasságából született, gyakran látogatott haza Magyarországra felnőtté válásom időszakában. Talán újra szeretne volna építeni családi kapcsolatait, miután elveszítette férjét Svájcban. Valamilyen jótékonyági szervezetnek is a tagja volt, amely célul tűzte ki a vasfüggönyön inneniek támogatását, ezért különös érdeklődést mutatott rajzi tehetségem iránt. Többször próbált meghívni magához, elküldte a hivatalos meghívólevelet (sima turistaként ekkoriban nem lehetett az imperialista nyugatra utazni) és küldött volna vonatjegyet is. Tudtam, hogy ott, ahol él, Bazelben működik egy kitűnő grafikai iskola. Komolyan gondolkodtam a dolgon, de még ma is hallom, ahogy nagyanyám kétségbeesve mondja anyámnak: „Ne engeggyíték!” (Magas fekvésű hangját szinte visítóssá tette a tájnyelvi „í”-zés. Szülőföldemen nem szegediesen ő-nek ejtették az e-t, hanem az é helyett használták a hosszú í-t, erre felé szípi, kíik szeme volt az embereknek.) Attól félt, hogy mostohatestvére, aki gyáros férje halála után gyermektelenül maradt egyedül tizenkét szobás házában, ott tart majd magánál. Szüleim egyetlen gyermekeként - ráadásul háztartásbeli anyám életének fő „feladataként” – nem vállalhattam a kockázatot, hogy utazásommal tönkre tegyem lelki békéjüket.

Nagyanyám csodálatosan egybetartotta a családot, ami a régi korok asszonyainak természetes volt. Nem kímélték az idejüket, erejüket, vállalták a hatalmas vendégségekkel járó munkát és valószínűleg az önbizalmuk is rendben volt ezügyben. Az összejöveteleken együtt volt a négy testvér és a hat unoka, a nagyobbak már a párjaikat is hozták, időnként távolabbi rokonok, ismerősök is csatlakoztak. Ahhoz, hogy elférjünk, ki kellett pakolni a bútorokat a nagyszobából. Az asztalok mellé alkalmi padokat készítettek a hokedlikre széles deszkákat téve, azokra pedig összehajtogatott pokrócokat.

Gyermekkoromban nagyon szerettem ezeket a családi ünnepeket, főleg a novemberi Imre-napot és a december 10-én tartott Judit-napot. Ilyenkor nagyanyám öt-hat hízott libát is levágott, csak a májuk külön nagy tálon járt körbe az asztalon. (A libamáj nagysága jelentős izgalmakra adott okot, emlékszem, a szárnyasok felbontáskor mennyire várta nagyanyám, hogy rekordméretű alkatrészek kerüljenek elő belőlük. Hiszen nem azért dolgozott velük hosszasan, zsákba csavart testüket lefogva, a vízbe áztatott kukoricát letömve a torkukon, hogy ne jusson elegendő hízott máj a népes vendégcseregnek.)

A süteménysütés számított a háziasszonyi önkifejezés igazi terepének, minden alkalommal volt valami újdonság. A szomszédasszonyok egymás között csereberélték a recepteket, de a Szabad Földben, meg a Kincses Kalendáriumban is lehetett találni olyanokat, amelyeket érdemes volt kivágni és sárguló cetlijeiket a konyhafiókban őrizgetni. Az alaprecepteket lehetett egyéni fejlesztésekkel jobbítani, még különlegesebbé tenni. A szobányi méretű kamrában mindig akadt sütemény, hétköznapiokon is, igaz, hogy olyankor csak egy-kétféle, míg az ünnepeken legalább ötfélének kellett lennie. (Egy alkalommal nagyanyám azzal dicsekedett, hogy tizenhárom félélt süttött!) Az ünnepi torta grillázból készült, Nagyanyám tudománya volt a lábasba igazgatott pörkölt diós karamellből vékony, üreges alapot készíteni, amit - miután megdermedt - kicifrázott tojásfehérjével. Igazi műremek volt, de a legfontosabb süteménynek mégiscsak a rétes számí-

tott, az elsőszülött egyszem fiú, édesanyám bátyjának a kedvence. Készítésekor a konyhaasztalt nagyanyám leterítette egy tiszta abrosszal, azon húzta egyre vékonyabbra a lisztes masszát, ami végül mindenhol lelógott az asztalról. Ezután kissé meggörnyedve, kézfejét a lelógó szélek alá dugva járta körbe az egészet, és addig vékonyította tovább a tésztát, amíg kézfejének lila erei is át nem látszottak alóla. Édes töltelékekkel, mákkal, dióval, évszaktól függően cseresznyével, vagy almával, újításként rizzsel töltötte, de a saját készítésű túróval töltött volt a legfinomabb. Külön szobája volt, ahol Bimbó tehén tejéből készítette a túrót, tejszínt és tejfelt. A legyekről túllfüggönnyel és szúnyoghálóval védett helyiségbe senkit nem engedett be. Legkedvesebb gyerekkori ízem, (amit azóta sem éreztem) amikor a maradék kenyértésztából készített, átlósan bevagdossott és a kemencében rózsaszínre sült vakaróra nagyanyám friss tejfölt tett, és kicsit megsózta.

Egyre súlyosbodó agyérelmeszesedése okozta, hogy élete vége felé a nagyapám iránti féltékenység vált napjainak központi problémájává. Tárgyakat keresett, amiket nem találván, meggyanúsította kétségtelenül korát meghazudtolóan jó tartású, de mégiscsak nyolcvan feletti nagyapámat, hogy azokat a szeretőjének adta. Ha a jókedélyű, népszerűségnek örvendő öregúr megállt az utcán beszélgetni, és beszélgetőpartnerei között nőneműek is voltak, szóvá tette. Ha azt látta, hogy nagyapám a kalapjával hadonászik a cseresznyefa körül, biztosra vette, hogy a fiatal szomszédasszonynak integet, hiába próbált szegény azzal védekezni, hogy csak a madarakat hessegette. Végso soron halálát is ez rögeszméje okozta. Egy húsvéti nagycsaládi összejövetelen, valamelyik családtagot kikísérve megbotlott, és olyan szerencsétlenül esett el, hogy combnyaktörést szenvedett. Ebből azonban szépen gyógyult, az orvosok is csodájára jártak. Dicséretük szárnyakat adott nagyanyámnak, aki ettől kezdve járókeretét nem a megengedett sebességgel használta. Nagyapám után eredt a kertbe, szörnyű gyanúját igazolandó, hogy megint a fiatal szomszédasszonnyal akadt dolga, eközben elfeledkezve az óvatosságról, újra elesett. Az ismételt törésből azonban már nem tudott felépülni, sokáig tartó ágyhoz kötöttség után, nyolcvannégy évesen tért meg teremtőjéhez.

Vass Imre

Anyai nagyapám jó kiállítású, váratlan-hirtelen haragját megelőzően hosszasan béketűrő ember volt.

Róla is maradt egy emlékem, ahogyan a tükör előtt áll, de ez nem a hálósobai, faragott szélű, tetején díszgombos nagytükrő volt, amelyik előtt nagyanyám szokott fésülni, hanem egy kis kerek nagyító változat, amelyet a fénynerés érdekében legtöbbször a verandán használt.

Először valamilyen kenőccsel, (vagy ha ez épp elfogyott, szagos szappannal) bekente az orra alatti szőrzetet, ezután következett a legfontosabb művelet: a tükörben figyelve, a szálakat gondosan kétfelé simítva próbálta létrehozni a tökéletesen szimmetrikus kunkorpárost. A szépen összerendezett karikákat addig tapasztgatta a kenőccsel, amíg maguktól meg nem álltak arra a néhány másodpercre, amíg rájuk került a bajuszkötő. Ennek a vászondarabkának a hossza pontosan akkora volt, hogy a fülekre akasztható két fémkarika között szorosan ráfeszüljön az alkotásra. A várakozás ideje alatt meg lehetett borotválkozni, felvenni az ünneplőt, ami a fényesre suvickolt, cipésmester által készített csizmákkal és a fekete kalappal volt teljes, kicsit még tenni-venni, majd elérkezettnek látva a pillanatot, óvatosan leemelni a bajuszkötőt. A nap további részének kedélyállapotát a „mű” sikeressége határozta meg, de az esetek többségében büszkén viselve lehetett vele elindulni az istentiszteletre.

A templomajtóban kétfelé váltak a családok, mindenki református rend szerint foglalta el a helyét a női vagy a férfi szektorban. Azt azonban még nagyanyám mellett ülni is tisztán lehetett hallani, ahogy a szemben lévő férfioldalon éneklő csoportból kihallatszik nagyapám erős, szépen csengő hangja, másik büszkesége a bajusz mellett.

A Vass család felmenői valószínűleg a Jászságból kerültek Kunszentmártonba, ahol dédapám is született. (A török időkben teljesen lakatlanná vált Körös-parti kisvárost 1717-től népesítették be a Jászapátiból és egyéb jász településekről kirajzó családok.) Innen költözött ki a Bogarasba, talán nőülését követően. Tiszakürt, amelynek külső területeiből a Bogarasszőlőn kívül is műveltek földet nagyapámék – és ahol én is születtem – azonban csak egy generációnak adott végleges otthont a családkunkból. Bár nagyszüleim itt vannak eltemetve, korábban nem voltak itt gyökereink és az itt született négy gyermek közül nem maradt helyben egyikük sem. Családnevünk nem

szerepel a világháborús emlékműveken, nagyapám azon kevesek közé tartozott, akik élve hazajöttek a Don-kanyarból. Kitüntetés is kapott az életben maradás jutalmán kívül, a tűzkereszt első fokozatát, amelyet 1941-től a fegyveres frontszolgálatért adományoztak a magyar katonáknak. A kardokkal és koszorúval díszített, közepén „A HAZÁÉRT” felirattal, alsó részén pedig a hadművelet 1942-es évszámával ellátott kereszt végül családi döntés alapján hozzám került, a rokonság ezzel az elismeréssel adózott történelmi tanulmányaimnak.

Nagyapám muszkáknak hívta az orosz katonákat, és ellenséges érzülete akkor sem szűnt meg irántuk, amikor 1944 őszén már itthon gazdálkodva, bogarasi öt holdján tették „viszontlátogatásukat” nála. A II. Ukrán front előőrsei és a magyar csapatok többször összezsaptak Tiszakürt térségében, a német bombák pedig súlyos károkat okoztak. Október 8-án elesett Kunszentmárton, ezt követően már csak idő kérdése volt, mikor szállja meg Tiszakürtöt is a Vörös Hadsereg.

November 5-én, Imre nap reggelén a számos liba halálával járó szokásos népnapi vendégség előkészületei helyett más tennivaló várt a névnaposra. Szovjet katonai utasításra minden épkézláb férfit kirendeltek a Tiszához, hogy a stratégiai fontosságú, rommá lőtt tiszauji híd helyett átkelőt építsenek. Az orosz parancsnokság még karácsonykor is a kürtiek vendégszeretetét élvezte, nagyapám pedig újra bebizonyíthatta túlélőképességét, amikor – a családi legendárium szerint – arra a vakmerő cselekedetre ragadtatta magát, hogy elvágja a telefonkábelüket. Szerencsére a lovai (amiket csak később kellett beadnia a „közösbe”) jól bírták az iramot, és sem az nem zökkentette ki őket, hogy a szokott út helyett árkon-bokron keresztül kellett átgázolniuk, sem az, hogy közben végig lőttek rájuk...

A szőlőből a faluba való beköltözés rangot jelentett, igaz, hogy közben kigazdából is termelőszövetkezeti taggá kellett válnia nagyapámnak, aki ettől kezdve elkecseregett harcokat folytatott azért, hogy valami módon a „háztájiba” kapott föld a korábban sajátjaként művelt területre essék. (Mert nagyon nem mindegy, hogy az ember hol műveli a földet: a Korhányban, a Muszájban, a Laposon, vagy Bogarasban.) Természetesen, erről az egészről is a „muszkák” tehettek elsősorban.

A föld, a szőlő továbbra is élete legfontosabb része maradt, ahogyan mindig is, és ami a legnagyobb nélkülözések idején is ennivalóval viszonzotta a rengeteg munkát. A szőlősorok között krumplibokrok és gyümölcsfák voltak, hogy a játszótéri minőségű homok minden erejét ki lehessen használni.

Édesanyám mesélte, hogy amikor gyerekként ki kellett venniük a részüket a szőlőbeli munkákból, karaszolás közben megpihenve, nagyapám tortát rajzolt a homokba, amit szép, egyenesen húzott vonalakkal elosztott köztük. Rajzi képességeiről szokatlan módon árulkodnak azok az állatábrázolások is, amelyeket könyvek belső borítóira vázolt fel. A paraszti háztartásokban a Biblián kívül esetleg még énekeskönyv fordult elő, de ezeknek az üresen maradt részeire általában a családi eseményeket jegyezték fel. Nagyapám sem követte el azt a szentségtörést, hogy kecs-

Kitüntetés
2010. 70 x 50 cm, papír, vegyes technika

kéket és lovakat rajzolt volna lapjaikra. Gyerekként a kényelmes, széles feljárón megközelíthető, barátságos padláson kalandozva, a száradni kiterített diók között bukkantam a szép borítójú könyvekre, amelyeket nagyapám a pusztulástól mentett meg. A már említett front nem kímélte a tiszakürti Bolza-kastélyt sem. Ma arborétumként ismert gyönyörű parkjában tüzet raktak az orosz katonák, hogy a grófi könyvtár könyveiből rakott tűznél melegedjenek. Nem tudom, nagyapámnak hogyan sikerült kimentenie azt a hat könyvet, amelyek mindegyike földrajzi témájú, és első lapjukra ötágú koronával díszített monogramot pecsételtek. A német nyelvű, gót betűs 1904-ben Lipcsében kiadott „Korea- Das Land des Morgenrots” című kötetet azonban egy tinta-ceruzával rajzolt, fehérre színezett, felszerszámozott ló tanulmányrajza is ékesíti, ez a legkidolgozottabb a könyvekben egyéb helyeken előforduló utólagos „illusztrációk” közül.

Túl a nyolcvanon, Nagyapám még vígan kerekedett mindkét felől oldalkassal felszerelt rozoga biciklijén, szinte mindennap megtéve a közel öt kilométeres utat, a faluból ki a Bogarasba, majd ugyanezt visszafelé.

Ha meglátogattuk, mindig meg kellett nézni a szőlőt is, ahová akkor mentem legszívesebben, amikor érett a faeper. Az Alföldön ez a növény mindenütt előfordul, nem úgy, mint Budakeszin, ahol még azt sem voltak hajlandók elismerni az osztálytársaim, hogy „eper”, és nem dunántúliasan „szeder”. Hiába érveltem Arany Jánossal: „Feketén bólingat az eperfa lombja”, nem sikerült meggyőzőm őket. Nagyapám faepre nem volt az a közönséges, libáknak való lila gyümölcs, oltott fájáról hatalmas, mézédese, lilásrózsaszínbe játszó fehér példányokat lehetett szedni, ha jó időszakra esett a látogatásunk. Egyszer épp lekéstük az eperérést, a terebélyes fa levelei között hiába keresgéltem csalódott arccal, csak néhány, kitartó, árva szemet sikerült leszednem. Nagyapám a bajsza alatt somolyogva figyelte ténykedésem, aztán hazaérve a kezembe adott egy jéghideg dobozkát, teli szebbnél szebb eprekkel. Akkor már megvolt a hűtőszekrényük, nem sokkal később pedig televízió is került a házhoz. Utóbbiban nagyapámnak nem lehetett túl sok öröme, miután nagyanyám úgy döntött, hogy háborús és szerelmes filmeket nem lehet nézni, előbbiek erőszakosak, utóbbiak meg erkölcstelenek, a politika hazugság, a sport meg nem érdekes. Tévénézés helyett inkább kártyáztak esténként. A szomszédból átjöttek Sárosék, a sokat használt lapok mellé az asztalra került egy kis nápolyi vagy savanyúcukorka, és kezdődhetett a „Ki lesz a csacsi?” játék. Amilyen egyszerű volt, olyan jól szórakoztak rajta, hatalmasakat kacagva a pórul járt vesztesen, aki az utoljára maradt lapokat tartva a kezében olyan drámai arckifejezést produkált, mintha tényleg mindjárt számárrá kellene változnia.

A szőlőben egész nap dolgozva nagyapám gyakran egészítette ki az otthonról hozott elemőzsiát frissen szedett gyümölcsökkel és diófélékkel, kedvenc csemegéje mégsem ezek közül került ki. A kamrában található, huszonöt kilós cukros zsákot látogatta szívesen, belemerítve a kis füles bádögbojgrét, szinte itta a kristálycukrot. Bár csaknem tövig koptak, élete végéig saját fogait használta, fogorvossal soha nem volt dolga.

Annyi kínálókozó lehetőséget kihagyva, végül kilencvenkét éves korában, álmában érte a halál.

Vass Ilona

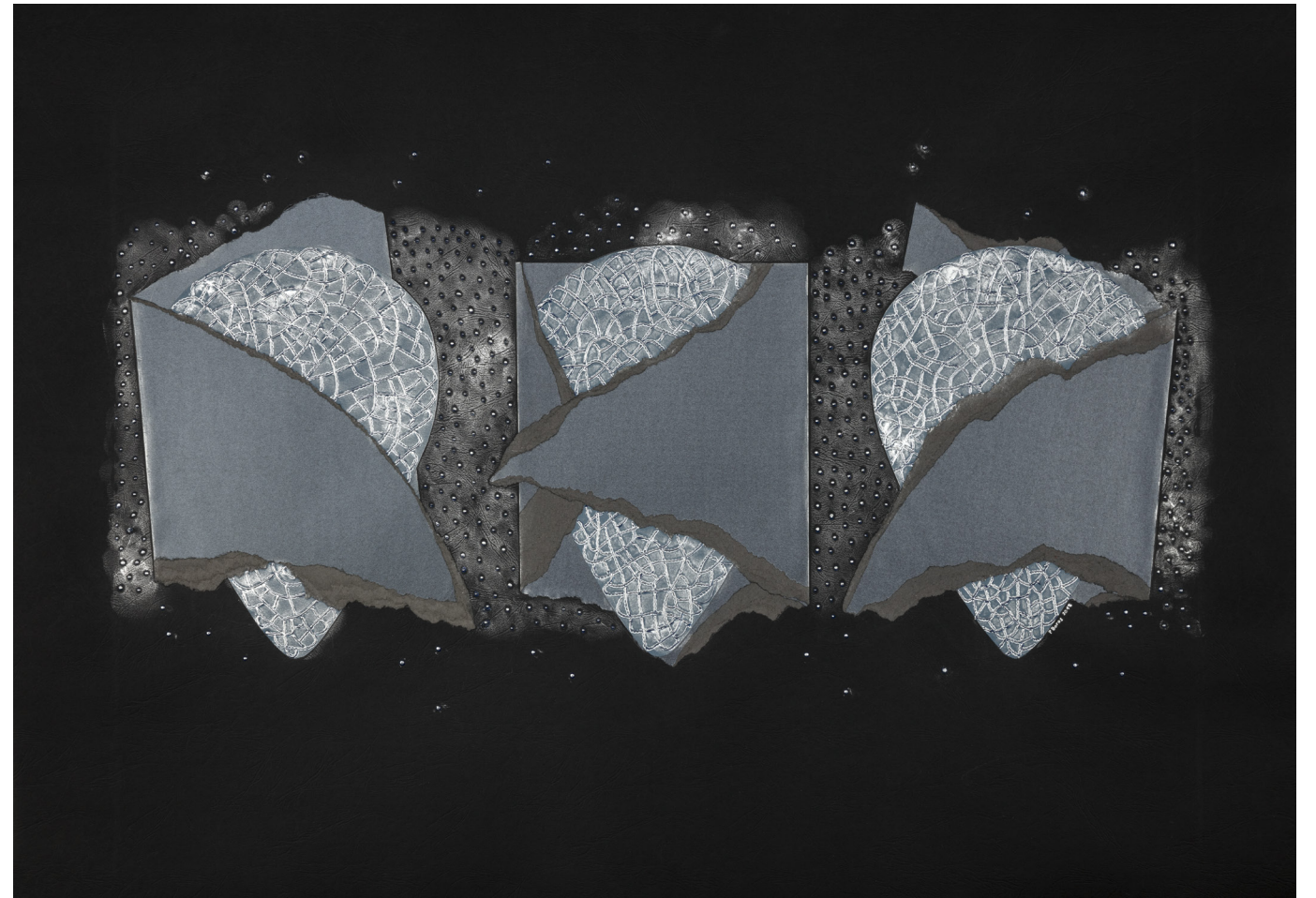
Négyen voltak testvérek. Bátyjának, fiúgyermek lévén, nem kellett nagyanyám szigorúan leosztott feladatrendszerében házimunkát végeznie. Julianna nővérénél édesanyám sok esetben rátermettebbnek és gyorsabbnak bizonyult. Jutka keresztanyámat, a „kicsit”, pedig hagyták tanulni a szülei. (Talán hagyomány, vagy családi döntés volt, hogy a legkisebbet taníttatják, a többi kézre szükség volt a gazdaságban.)

Dolgozott a szőlőben, a földeken és a ház körül. Sokszor emlegette, hogy a tehénfejés is mindig rámaradt, mert a nővére azzal bújta ki a munka alól, hogy neki nem adja le a tehén a tejet, a húga pedig általában valami rendkívül fontos dolgot olvasott épp. Pedig olvasni ő is nagyon szeretett volna. Okos és tehetséges nő volt, akit sok minden érdekelt, tájékozott volt a világ dolgaiban, és a tényekből logikusan következtetve formált véleményt. Neki bármikor, bármilyen tantárgyból felmondhattam a leckét, később a tételeket, őszinte érdeklődéssel hallgatta, és valószínűleg velem együtt le tudott volna vizsgázni. Mégis elfogadta, hogy elemi iskolán kívül nincs végzettsége.

Miután kikoszorázta néhány helybeli kérőjét (még az a kecsegtető ajánlat is hidegen hagyta, amikor azzal próbált neki udvarolni valaki, hogy alig várja, hogy édesanyám meszelje a tanyáját)

ha nem is fehér lovon érkezve, de megjelent egy titokzatos idegen a környéken. Nem tudom, hogy édesapám látta-e őt szerepelni a bogarasi kultúrház színpadán, (tagja volt ugyanis egy helyi amatőr színjátszó körnek) vagy akkor látta meg először, amikor pályakezdő agronómusként valamilyen gazdasági jellegű ügyben tette látogatását náluk. Bárhogyan is történt, ettől kezdve távolságtartóan fogalmazott képeslapokat küldött édesanyámnak, amelyeknek igazi – kevésbé távolságtartó – üzenete a bélyeg alatt rejtőzött. Hihetetlenül apró, szépen formált, dőlt betűs írással.

Édesanyám elfogadta a nála kilenc évvel idősebb férfi házassági ajánlatát, amelyben sírig tartó tenyéren hordozás szerepelt, és apám általában megtartotta ígéreteit. Munkát vállalnia

Holdba vetett magok

2018. 70 x 100 cm, papír, vegyes technika

nem kellett, egyetlen feladatát a család jelentette. A tiszakürti évek valóban kárpótolták édesanyámat ifjúkori megpróbáltatásaiért. A falu fő utcájában kezdtek építkezni, és még a házépítés küzdelmei között is megengedhette magának, hogy a nagyobb városokból beszerzett különleges anyagokból, egy korábbi világból itt maradt varrónővel készítesse a ruháit. Kisgyerek koromban engem is mindig magával vitt a raccsolva beszélő Manyika nénihez, akivel a Pesti Divat legújabb számaiból választották ki a modelleket. Hosszasan tárgyalták a bordűrök elhelyezkedését, a csíkok illeszkedéseit, a behúzott gombok helyét. Manyika szenvedélyesen szerette, amit csinált, anyám pedig jó partnernek bizonyult. Egész életében fontos volt számára az elegáns megjelenés, öltözkését mindig kitűnő ízléssel válogatta össze. Felvennie viszont nem nagyon volt hova. Csak a falusiak láthatták, már ha épp nem otthon aludtak, vagy a kocsmában mulatták a hétvégi pihenőidőt, ahogy szépen kiöltözve minden vasárnap elmentek apámmal – később velem kiegészülve – a Tisza-parti arborétumba. A sétákra engem is kigyönyörűzött, még kalapot is kellett viselnem. Legalább ez az öröme meglehetett, ha már lánynak születtem. Pedig fiút, Lacikát várt. Nehéz

szülés voltam, anyám többé nem is vállalkozott ilyesmire. (Nem tudom, miért nincsen testvérem, erről soha nem beszéltek, én pedig nem mertem megkérdezni. Talán egészségügyi oka volt, de az is lehet, hogy apám féltette anyámat az újbóli szenvedéstől, vagy egyszerűen úgy gondolták, annak az egynek szeretnének megadni mindent, nagy felelősséget téve ezzel rám.)

Az aranykalitka nyolcéves korom körül záródott teljesen anyám köré. Apám nehezen tűrte munkahelyén, a Hunyadi mezőgazdasági termelőszövetkezetben uralkodó légkört, és amikor szőlész létére a tehenészetbe akarták „átcsoportosítani”, betelt a pohár. Jó szakember hírében

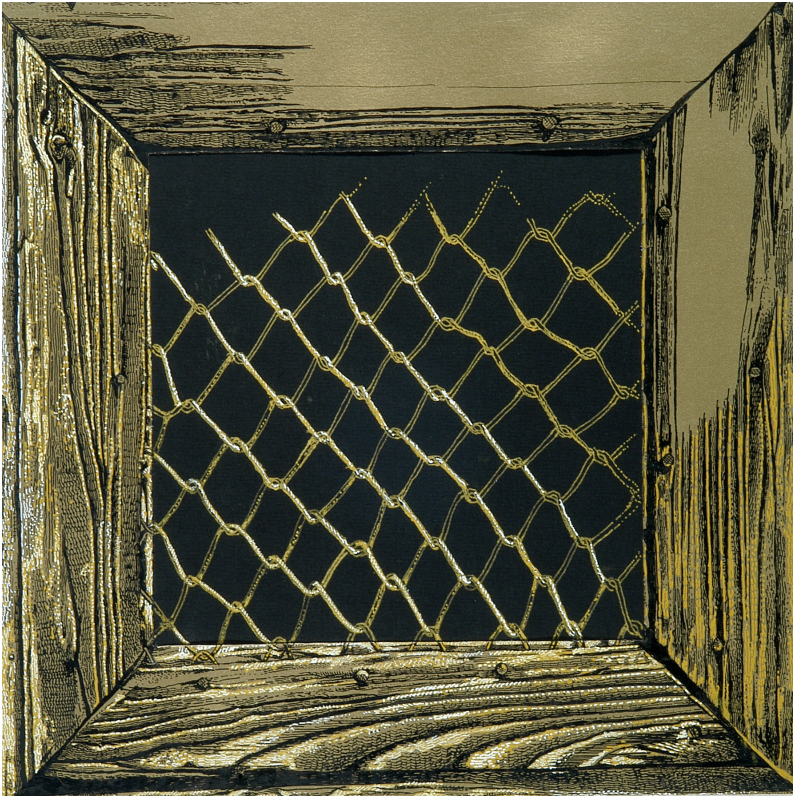
állt, sokfelé ismerték. Hívták a Kertészeti Egyetem Tangazdaságába is, Budakeszire, telepvezetőnek. Egy évig szinte alig láttam, de amikor hazajött látogatóba, csuda dolgokat hozott: kávéfőzőt, nagybabát, színes újságokat. (Engem az utóbbiak nyűgöztek le leginkább.) Aztán költöznünk kellett.

Édesanyám mégis tanyára került, elszigeteltségbe. Igaz, ez nem a klasszikus értelemben vett, alföldi tanya volt, de a szőlőtábla és az erdő határán álló magányos ház mégiscsak két kilométerre volt Budakeszitől. Nem lehetett többé beszélgetni az utcán ismerősökkel, meglátogatni ebéd után a rokonokat, barátokat. Vendégek ritkán jöttek, és édesapámmal sem igen jártak sehová, néhány kirándulást leszámítva, de ezek sem számítottak társadalmi eseménynek. Nem ismert a környéken senkit, munkahelye nem volt. A helyzet engem is súlyosan érintett: ettől kezdve én lettem számára a fő feladat. Még a kiejtésemet is állandóan javígtatta, nehogy megszóljanak az új iskolámban. „Kenyér”, mondta, rideg, széles e-vel, és nem lágyan ejtve. (Pedig én az é-t még csak nem is ejtettem í-nek, igazán tiszakürties a kényír lett volna.) De nemcsak a szigor volt rá jellemző. Kitűnő humora volt, amit nagyon szerettem benne. Néha szavak sem kellettek, csak összenéztünk, és annyira tudtunk nevetni,

hogy a könnyünk folyt. Apám ritkán értette ezeket a helyzeteket, (néha meg is sértődött, hogy talán rajta szórakozunk) ilyenkor csak mi, ketten voltunk saját magunk teremtetten világunkban.

Eleinte nem gondolta véglegesnek, hogy Budakeszin maradunk, hiszen álmai házát, a tiszakürti főutcán, még évtizedekig nem adták el. Állandóan azon gondolkodott, hogy mi lehet a „házzal”? Gyakran tettek ellenőrző látogatásokat, de ezek az utazások is folyamatos aggodalommal töltötték el, megfelelő lesz-e az időjárás, rendben lesz-e az autó, nem lesz-e nagy a forgalom és „jaj istenem, mit találunk otthon”? Ha „itthon” voltunk, mindig az „otthonról” beszélt, és viszont. Két házat kellett rendben tartania, viszont a kertet, (Budakeszin a hatalmas veteményest is) apám művelte. Amikor a nagyobb szántóföldi munkákban segíteni kellett, én mentem, mert édesanyám akkor már sokat betegeskedett az epéjével. Gyengélkedései apámból még nagyobb gondoskodást váltottak ki, kímélte, ahogyan csak lehetett, azaz nem volt semmi komoly feladata. Már lánykorában is szépen kézimunkázott, ruháira maga készítette a csipkéket. Most azonban minden kreativitását kötésben és horgolásban élte ki, a bonyolult minták nem hozták zavarba, inkább kihívásnak érezte őket. Hihetetlen mennyiségű pulóvert kötött, számolta a szálakat, csavartmintákat, csipkéket és színes norvégmintákat variált egymással.

A másik kibontakozási lehetőség továbbra is én voltam számára. Talán azért viselte olyan rosszul, ha hibáztam, mert bennem látta az esélyt, hogy megvalósítsam félbemaradt álmait, talán nyomasztotta a felelősség, hogy minden erőfeszítése ellenére sem tud tökéletes gyereket nevelni belőlem, mindenesetre ritkán volt elégedett velem. Az pedig, hogy mennyire érdekel a

Szabadulási kísérlet

202003. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

képzőművészet, egyenesen pánikot keltett benne. Lelke mélyén azt szerette volna, ha tanítónő leszek. (Úgy gondolta, ez egy nagyon megbecsült szakma, és az is lehetséges, hogy valaha ő is erre a szerezre vágyott.) Gyakran bejött a szobámba, részben a tanulásmat ellenőrizni, részben, mert íróasztalom mögött megállva, az ablakomból be lehetett látni az egész zsámbéki-medencét, azt is, hogy apám merre jár motorjával a gazdaságban. Egyik ilyen alkalommal, befejezve a leckét, épp rajzoltam valamit. Végig húzta mutatóujját a polcon, és azt mondta: „Poros. Te meg csak itt firkálsz?” A művészvilágot züllött népségnek gondolta, az pedig, hogy kikerülve az ellenőrzése alól, bejárok Budapestre tanulni (a Móríc Zsigmond Gimnáziumba jártam) rémülettel töltötte el.

Ha fél órával későbbi buszjáráttal mentem haza, mint amelyikkel szerinte érkeznem kellett volna, képes volt megpofozni, miközben azt kiabálta, hogy az ő lánya nem lesz csavargó. Persze fiúk se nagyon jöhettek a közelembe. Végül tanár lettem, (nem csupán azért, mert a szüleim ezt szerették volna) annyi „engedménnyel”, hogy egyik szakom mégis a rajz lett. Harminc évvel később, amikor megmutattam neki a Pest Megye Művészetéért kapott emlékplakettet, talán már büszke is volt rám.

Nagyanyám emlékére akkoriban készült el egy könyvtárgyam, amikor már tudtuk, hogy tüdőrákja van. Megmutattam neki, és meséltem, hogy Pécelen, a Ráday kastélyban lesz kiállítva. Pár nap múlva, szemében különös, sosem látott fényekkel, átadott nekem egy kis dobozt és azt kérte, tegyem ezekkel valahogyan maradandóvá az emlékét. Ahogyan nagyanyámét tettem, a zoltároskönyvvél. Két, még lánykorában készült, leheletfinom csipke volt a dobozkában. Sokat töprengtem azon, hogyan teljesíthetném a kérését. Több év eltelt a halála után, és még mindig nem született olyan mű, amelyről azt gondoltam volna, őt idézi, neki készült. Gyötrődéseimnek az a felismerés vetett véget, amikor rájöttem, hogy az ő csipkéi szinte mindegyik munkámban benne vannak.

Boros László

Apám következetesen k-val írta a „lélegzés” szót egy 1953-as keltezéssel írott növényteni előadásjegyzetében. A „lélekzés” nagyon szép szó, és apámnak tényleg nagy és érzékeny lelke volt... A franciahálós füzetekben a precízen, finom vonalakkal megrajzolt növényi szerkezetek és egysejtűek ábráinak sorát követően, az utolsó lapokon versek is voltak feljegyezve, amelyeket talán ő költött....

Soha nem kaptam tőle bántást, rossz szót, káromkodni sem hallottuk soha. Pedig nem mindig alakult könnyen az élete, és hatalmas igazságérzetét is gyakran érte próbatétel. Még négyéves sem volt, amikor fiatalon meghalt az édesapja, maga után hagyva egy özvegyet hét gyermekkel. Apámnak már kis gyermekként dolgoznia kellett, eleinte libapásztorkodásra adták, később, ahogy nőtt, egyre nagyobb állatok mellé szegődttették el. Az 1934 és 1944 közötti évtizedben (hét és tizenhét éves kora között) évente került új gazdához, ami azt jelentette, hogy csak ritkán láthatta a családját, ideje nagy részét idegenek között vagy magányosan- leszámítva az állatok társaságát - töltötte. Mesélte, hogy volt olyan hely, ahol minden nap érett túrót és hagymát kapott a kenyér mellé, amire egy idő után rá sem tudott nézni. A túrót kreatív módon feltapasztgatta a szállásául szolgáló kunyhó tetejére, a hagymát meg beleültette. A gazda hitetlenkedve nézte a zöldbe borult kunyhót, amikor arra járt, édesapámat pedig még a legjobb sztrapacskával sem lehetett rávenni életében többé arra, hogy juhtúrót egyen.

Az állatokkal való foglalkozás nem volt idegen számára. Apja, aki gulyásként kereste kenyerét, gyakran vitte magával az istállókba, amíg rövidre szabott élete engedte. Apám így írt erről visszaemlékezéseiben:

„Előbb apámmal a gulyaistállóban lévő növendék marhákkal ismerkedtem, nagyon szépek és játékosak voltak. Emlékszem rá, ahogy először bementem közéjük, a farkukkal nyakon csapkodtak, hogy sírva jöttem ki közülük. Később megszoktam és sokat játszottam velük. ...Az ökris-tállóban olyan nagyszarvú ökrök voltak, hogy nem fértek el egymástól, a szarvuk összeért, és csattogott. Félttem is tőlük, sosem barátkoztam meg velük. A béresek, akik az ökröket gondozták és dolgoztak velük, azok is mogorva emberek voltak, mindig kiabáltak és káromkodtak. Velük sem kötöttem barátságot, messze elkerültem, ha ökrös szekeret láttam.”

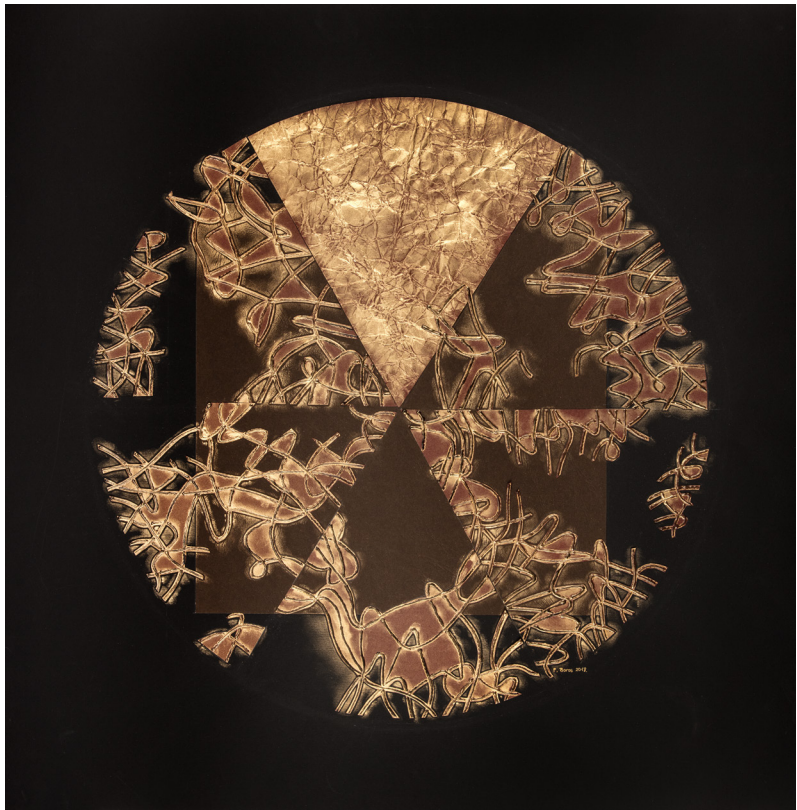
A tiszaroffi uradalmi birtokon nemcsak a gyermeki szemnek végtelennek tűnő legelők és istállók voltak, hanem egy gyümölcsös is, amelyet elkerítettek az idegenek elől. Apám nagyon szerette a gyümölcsfák látványát és egy alkalommal, amikor teljesen belefeledkezett a virágzó kert szemlélésébe, megszólította a kertész és megkérdezte, szeretne-e bejönni? Aztán kézen fogta az ámuló gyermeket és sorra megmutogatta a gyümölcsfákat, elmagyarázta, mi a különbség a cseresznye és a meggy között, milyen a barackfa kérge, a szilvafa formája. Az élmény olyan erőteljes volt apám számára, hogy még nyolcvan év múlva is írt róla feljegyzéseiben: „Többször is figyeltem reggelente mikor jön a kertész és valahányszor kértem, mindig beengedett, sőt gyümölcséréskor rendszeresen jártam segíteni, a hullott gyümölcsöt szedni. Megszerettem a kertet, a kertészkedést, akkor még nem gondoltam, hogy egész életem során ez lesz a foglalkozásom.”

1944-ben még nem töltötte be 18. a életévét, amikor áprilisban felvették kocsisnak Sigray gróf akolhái majorságába. Ebben az időben egy, a trianoni békediktátumot követően született törvény értelmében „leventébe” járt, ahol a 12-21 éves korú fiúk hetente néhány órában gyakorolták a testedzést, valójában katonai előképzést kaptak. 1944-től a kötelező katonai

szolgálatot kiterjesztették a leventékre is, akik a védelmi munkákban vettek részt. Apám pontos feljegyzést készített elsárgult kis jegyzetfüzetének lapjaira, amely vele volt az elkövetkezendő évek viszontagságaiban. Ebből tudom, hogy szeptember 24-én kellett bevonulnia, majd október 8-án, elhagyva lakóhelyét, összegyűjtött társaival együtt elindították nyugati irányba. (Az útvonalat valószínűleg a harcolva visszavonuló honvédséggel együtt haladás indokolta, de eredhetett abból a megfontolásból is, hogy Németországban fejezzék be katonai képzését, lévén a háborúnak ebben a végső szakaszában már minden hadra fogható erőre szüksége volt a birodalomnak.) Október 24-én érkezett a menet Mesztegyőre, november 6-án Balatonmáriára, december 1-én Uzsapusztára, január 16-án Gósfára, egy hónappal később Rumba. Ez alatt az idő alatt többnyire a szabad ég alatt, a földön aludtak, abban a ruhában, amiben az előző év őszén elindultak otthonról. A nyugati irányba történő menetelésnek Pornóapátinál szakadt vége: április elsejei rossz viccként - három nappal megelőzve a később úttörődalokban megénekelt, jó ideig magyar szabadságunk ünnepelt dátumaként nyilvántartott április negyedikét – apám szovjet hadifogságba esett.

Egy darabig még magyar földön terelgették, majd április 24-én Celldömölkön vagonírozták be. A vonaton nem volt annyi hely, hogy le lehessen feküdni, de a romániai Fogsányban lévő gyűjtőtáborba is több tízezres tömegbe érkezett meg május nyolcadikán. Innen négy hét várakozás után indult „nagy Oroszországba”. Umanban másfél hónapig volt, ezt követően július 18-án Kijevbe érkezve még egy napot a vagonban kellett töltenie, mielőtt bekísérték volna egy lerombolt fűrésztelepre.

Apámnak egész életében ez volt az egyetlen külföldi utazása. Pedig egyik nagy vágya volt, hogy eljusson Spanyolországba, a másik, hogy repülhessen. Az utazásra részben anyám egészségi állapota miatt nem került soha sor, a repülés kicsiben megvalósult, amikor beülhetett a pilóta mellé a permetező helikopterbe. (Én viszont mindkettőt teljesítve, erősen gondoltam akkor már csak emlékként velem élő alakjára, amikor életemben először, kísérő nélkül utazva, éjszaka repültem Barcelona fölött, hogy meglátogassam Spanyolországban tanuló lányomat.)

Rög

2018. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

A fűrésztelepen sokat kellett dolgoznia, csak akkor maradhattak a barakkban, ha mínusz 15 fok alá csökkent a hőmérséklet. Két telet húzott ki Kijevben, a hidegen kívül meg kellett küzdenie az állandó éhezéssel és a betegségekkel is. Az egy csajkányi étel sokszor csak üres csalánleves volt. Sokat mesélt élelemszerzési próbálkozásairól, legkedvesebb története a „belaja rubáska” volt, amelyet élete vége felé naponta emlegetett. Mivel minden körülmények között fontos volt számára a tisztaság, rendszeresen mosta az ingét a fogságban is, kitűnve a többiek közül. Ez majdnem a vesztét okozta, amikor sikerült a konyhán egy egész szál kolbászt elrejtienie az ingderékba, de parancsnokai gyanút fogtak, apám pedig megértette, amikor azt beszéltek egymás között, hogy a „fehér inges” a tettes. Sikerült időben megszabadulnia a bűnös holmitól, megúszva a büntetést. Amit nem úszott meg, az a lágerek rettegett betegsége, a tífusz volt, amelynek következtében csontsoványra lefogyott. Az orosz doktornő sokat ült az ágya mellett, és őszintén örült, amikor állapota javulni kezdett. Valahonnan még tejberizst is szerzett neki, pedig a helybeliek is éheztek.

1947 szeptember 4-én érkezett haza. Ezt a napot mindig megünnepeltük, anyám ilyenkor tortát sütött, én pedig sokáig nem értettem, miért van apámnak két születésnapja.

Hazatérésekor a legnagyobb élménye az volt, hogy (miután Debrecenben megjelent a Hadifogoly Átvevő Bizottság előtt és átesett a kötelező orvosi vizsgálatokon a Fertőtlenítő Intézetben), a hazai tájon leszállva a vonatról, gyalogolhatott a Tisza parton. Egyedül. Csöndben. Nem tudod elképzelni, mondta, hogy milyen az, amikor több száz ember össze van zárva, és örökös a zaj.

Fizikai megpróbáltatásait érzelmiek követték, ahogyan az országban zajló gyökeres változásokkal szembesült. Fiatal felnőttként meg kellett találnia a helyét egy új, születő rendszerben, amely lehetőségeket ígért és csalódásokat is hozott.

A hazatérte utáni tavaszon földet igényelt Tiszaroffon és gazdálkodni kezdett. Az 1951/52-es évre kiadott, 407-es sorszámu beadási könyvecske rögzíti a kapott terület nagyságát (4 kataszteri hold szántó és 1 kataszteri hold rét) de azt is, hogy mindezzel mekkora beadási kötelezettség jár, búzából például 555 kg-ot, tojásból 150 db-ot, zsírból 15 kg-ot vártak el, de mindenféle terményt és haszonállat szaporulatot részletesen könyvelni kellett. Innen tudom, hogy búzán, kukoricán és rétiszénán kívül napraforgó és olajlen termesztésével is foglalkozott. A beadási kötelezettségekkel terhelt, gyakorlat nélküli gazdálkodás a rengeteg beletett energia és lelkesedés ellenére sem ígért fényes jövőt. Az „elvtársak” viszont igen, apámat (mint Szovjetuniót megjárta embert(!)) a Községi Tanácsba hívták, könnyebbnek és úriasabbnak ígérkező munkára. Miután visszatért a felsőgödi gyorstalpaló közigazgatási tanfolyamról, az ígért munkáról hamar kiderült, hogy a hozzá hasonlóan gondolkodó gazdálkodókat kellene meggyőznie a termelőszövetkezetbe való belépés hasznosságáról. Igaz, neki csak megnyerően kellett volna beszélnie, a meggyőzés következő körének egyéb eszközeit másoknak hagyva, mégsem tudott szabadulni egy tisztességben megőszült, kemény vonású parasztember sírásra torzult arcának látványától. Tiszavirág életű állását odahagyva, azonnal elfogadott egy jókor jött képzési ajánlatot Szeghalmon, ahol agrár szakérettségit szerzett. Innentől már nem volt kérdés a folytatás: felvételizett a budapesti Kertészeti Egyetemre.

A budapesti évek visszahozták a nélkülözést életébe: a tanulás mellett nem volt semmilyen jövedelme, ugyan kollégiumban lakhatott, de volt olyan nap, amikor csak egy kiló szilvát evett. Tanulmányait végül munka mellett, levelező tagozaton fejezte be, gyümölcs- és szőlőtermesztési szakon.

Agronómusi állást kapott Tiszakürtön, ahol megismerte és feleségül vette édesanyámat. Egy romos házat vásárolt hitelre, amit saját kezével tett rendbe, újított föl. Jövedelempótlásként éjszakánként minőségellenőrként dolgozott, a Szovjetunióba küldött gyümölcszállítmányokat nézte át a vagonokban, mielőtt útnak indították. Aranykalászos tanfolyamokat szervezett, előadásokat tartott. Mindig rengeteget dolgozott, mégsem láttam soha fáradtnak. Gyakran vitt magával, ilyenkor mögé ültem a biciklin, úgy mentünk a Tisza-parti halászokhoz az ártérre, vagy a dinnyeföldekre. De gyalogosan, időnként a nyakában ülve is sokat barangoltunk, megmutatta a növényeket, bogarakat, kacsa tojásokat a fészekben. Még magyarul sem beszéltem igazán, amikor Magyarországot Kultúrflóráját együtt lapozva, megtanította a növények latin nevére. Igazi produkciószámba ment, amikor kétévesen kimondtam a piros gyűszűvirág nevét: „digitalisz pulpulea”.

Nagyon érdekelték a gépek, több olyat is magáénak tudhatott, amely a hatvanas évek elején,

Éjszakai repülés

2015, 65 x 120 cm, papír, vegyes technika

egy olyan kicsi faluban, mint Tiszakürt, nem számított mindennapinak. A biciklit hamarosan lecserélte motorra, a szovjet gyártmányú, robosztus, 160 kg súlyú IZS 56-ot megtartani sem volt könnyű. Oldalkocsit is szerzett hozzá, így családi kirándulásokra is mehettünk, az élmény majdnem csak annyiban különbözött az autózástól, hogy mindnyájan bukósisakban utaztunk. Később jöttek az előjegyzések és a hosszú várakozások a Merkúrnál, amely egyetlen vállalatként forgalmazott autókat Magyarországon.

Évekig vártunk a Trabantra, aztán a Zaporozsecre, Zsigulira, Ladára. Hétvégenként anyám lefőzte a kávé, apám elővette az újságot, és kikereste a sorszámunkat. Legtöbbször azzal a keserű mozdulattal tette le, hogy ezen a héten sem haladt egy tapodtat sem, maradt a kávé élvezete vígasznak.

Másik kedvenc gépe jóval kisebb volt, de az is szovjet gyártmány, egy „Ljubityel” márkájú fényképezőgép, még a legelső szériából. Rengeteg kép készült rólam is, gyakran két változatban: az első spontán, a második már „beállítva”, azaz megkért, hogy mosolyogjak, vagy „csináljak úgy, mintha...”, vagy egyszerűen csak látszik rajtam, hogy ettől kezdve tudatában vagyok annak, hogy fényképeznek.

Elsők között volt Favorit tévénk, a hétfői adásszünet kivételével minden este bevacoltam magam a mackómmal – akivel beszélgettem is – a fotelbe, és vártuk az esti mesét. Imádtam a zajosan fogat mosó tévémacit és fekete-fehérben is színesnek láttam a Futrinka utca meseszereplőit.

Az idillnek egy apámat ért igazságtalanság vetett véget. Munkahelyén „eredménytelenség” miatt leváltották a termelőszövetkezet elnökét és mivel a járási pártbizottságon úgy gondolták, a fejlődés kulcsa a helyi kapcsolatrendszerek felszámolásában rejlik, idegenből jött emberre bízták az irányítást. Elnök elvtárs mindjárt hozott magával egy új agronómust is, így apám feleslegessé vált. Koholt vádakkal illették munkáját, és számára méltánytalan megoldást ajánlottak. Apám nem volt megalkuvó típus, felsőbb fórumokon próbált érvényt szerezni az igazának, (vérlázító választlevelet kapott) aztán maga mögött hagyta az egészszet. Új munkahelyén sem volt mindig konfliktuskerülő, de sikerrel vette az akadályokat, munkáját elismerték, a Kertészeti Egyetem Tangazdaságából ment nyugdíjba.

Utolsó beszélgetéseink során azt mondta, elégedett az életével, a sok nehézség ellenére mindent elért, amit szeretett volna. 53 évnyi házasságban eltöltött idő után nehezen viselte édesanyám hiányát, mégis nagyon nehezen tudott elmenni. Egy hónapig tartó kómájának ideje alatt lassan minden szerve felmondta a szolgálatot, csak nyolcvanhat éves szíve vert rendületlenül, én pedig hiába próbáltam kiolvasni a választ az ágya melletti monitorok hideg fényjelzéseiből: hol lehet most az apám?

Mivel gyönyörű, rendezett kertje gyomosodásnak indult, szó szerint felvettem a kesztyűt: a hagyatékában talált, jobb alkalmakra való, valódi bőrből készült téli kesztyűkben fogtam neki az egymásba gabalyodó növényzet irtásának. Valami félreértelmezett romantikától hajtva, magányosan küzdöttem a röggel.

Szorongással töltött el a kert mérete és a benne lévő, hatalmasra nőtt, a kert tervezőjének szándékaihoz képest haszontalan növényzet. De még a hasznosak is olyan módon gubancolódtak össze, ami szinte machetát kívánt. Szüleim egykori büszkesége, a kapu fölött virágzuhatagot alkotó és velük együtt öregedő lila akác, a szőlő és a málna egymástól való különválasztása olyan erőfeszítést kívánt, amitől már hajlamos voltam hősnak képzelni magam. Muszáj volt mégis – tartoztam vele apámnak. Bár az a kert már nincs meg, és apám sem tartott soha alkalmasnak a kertészkedésre, a kesztyű még kitart. Itt-ott már elszakadt, de erős, jó bőr. A kertemben pedig – ha nem is mintaszerű – de rend van. Az ökörszív paradicsomra és a fügefámra különösen büszke vagyok.

Boros Mátyás

Apai nagyapám alakja úgy jelenik meg képzeletemben, ahogyan a hideg, szeles, havas esőtől kellemtelen, korán sötétedő novemberi tájban menti a jószágot.

Életéről és haláláról édesapám leírását idézem, ahogyan az ő emlékezetében élt mindaz, amit kicsi gyermekként meg tudott őrizni:

„Ahogy múltak az évek, úgy tárgult előttem a világ. Négy éves voltam, és már a majoron túlra is elkalandoztam. Kimentem a legelőn túlra, a Tisza gáton át az ártéri erdős legelőre. Apám megengedte, hogy velük menjek, amikor a déli itatásra és delelésre a Tiszára hajtották a gulyát. Ekkor láttam először, ahogy a rengeteg víz hömpölygött. Kristálytisza volt a folyó, az állatok bementek a vízbe, úgy ittak.

Apám és a bátyám a két markukba merített vizet itták, én is próbáltam utánozni, ami több kísérlet után sikerült is. Mindig csodáltam a gulyát, az igazi szürke magyar tinók nyakában kisebb-nagyobb kolompok, a magyar tarka üszők nyakában pedig csengők voltak. Együtt az egész olyan volt, mint egy nagy zenekar, visszhangzott az erdő. A fűzfák ágai lehajlottak a zöld gyepra, a fű között a sok kis tűzikevirág olyan volt, mintha sok kis ezüstharang lett volna. Ehhez még apám megfújta a tárogatóját:

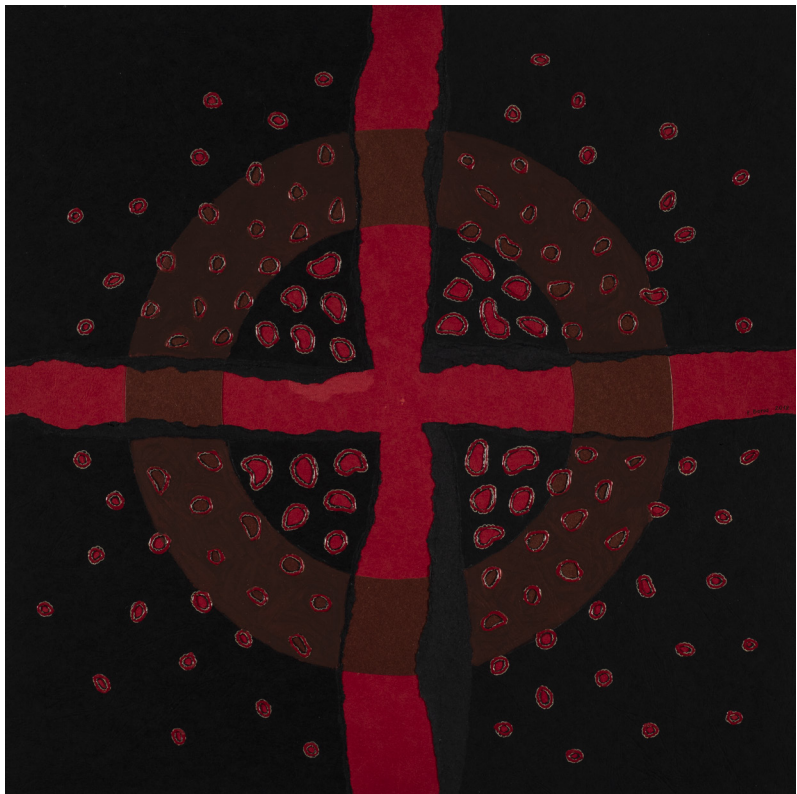
*„Kihajtom a gulyám a rétre
Magam is kimegyek melléje
elkiáltom magam: nem arra Virág,
Nem a tiéd az egész világ.”*

Ezt az egészet látni és hallani egy kisgyereknek nagy boldogság volt, olyannak láttam az életet, mintha csak szépet és jót adna az embereknek. Ez volt 1930 nyarán. Amikor elmúlt a nyár, megjött a késő ősz, a fák levelei lehullottak, a gyepek füve elszáradt, be kellett hajtani a gulyát a karámba. Hideg eső esett, apám nagyon későn jött haza, teljesen elázva. Nagyon fázott, köhögött, lefeküdt, de reggel már nem tudott felkelni. Anyám orvost hívott, de az orvos már nem tudott segíteni. Azt mondta, tüdőgyulladás, túlhaladott állapot. Két nap múlva apám meghalt.”

A Boros család ősei Hevesen éltek. A jász népcsoporthoz tartozónak vallották magukat, identitásukat generációról generációra továbbadva. Apám is fontosnak tartotta ezt, amit nemcsak nekem, hanem az unokáinak is szeretett volna átadni, ezért hagyta ránk feljegyzéseit a gyerekkoráról, családjáról.

A jász örökségben egyszerre van jelen a törvénytisztelet és a szabadságvágy. Ez az ős-iráni eredetű, a tizedik század óta keresztény vallású népcsoport, melyet a történelmi viharokban a magyar uralkodók befogadtak, a 16. században még őrizte saját nyelvét. S bár a 19. században már nem „Daban horz!” (Jó napot!) köszönéssel üdvözölték egymást, kiváltságaik 1848-ig megmaradtak, és területi autonómiájuk is csak 1876-ban szűnt meg. Előjogaikat ugyan 1701-ben I. Lipót eltörölte és hogy hadjáratainak költségét fedezze, területüket 500 ezer rajnai forintért eladta a Német Lovagrendnek, de hihetetlen összefogással és erőn felüli anyagi áldozattal a Jászkun kerület 25 települése visszavásárolta szabadságát.

Mária Terézia 1745. május 6-án írta alá kiváltságlevelüket, amelynek a hatalmas összeg megfizetésén kívül az is a feltétele volt, hogy a települések vállalják ezer lovas katona felszerelését és kiállítását. A redemptioval (megváltással) szabadságukat visszanyert jászok a maguk munkájából élve, választott vezetőik irányításával alakíthatták sorsukat. Bár a jászkun kapitányok sorában akadt Boros vezetéknévű is, és a családi legendárium szerint egykor nagyobb területen gazdálkodtak felmenőink, a huszadik század elején már csak azt lehetett tudni biztosan, hogy nagyon nagy életrevalóságra, szorgalomra és munkabíráásra lesz szüksége a családnak a túléléshez. Talán ebben segített a valós, vagy vélt jász öntudat. A valahai szőlőbirtokok elaprózódtak, a késői utódoknak idegen uradalmakban kellett munkát vállalniuk. Nagyapám gulyásként több helyen is dogozott. Szorgalmas és rendszerető embernek ismerték, az állatokot is szerette, a megaláztatást azonban nem tűrte, ezért a családnak többször is költöznie kellett. Nyugalmat végül a kiskörei temetőben talált, mindössze negyven évet élt.

Hemoglobin

2018. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

Lócskay Margit

Még fényképen sem láttam soha.

Tizenéves koromban -mint a legtöbb kamasz- sok időt töltöttem tükör előtti kritikus szemlé-
lődéssel, megpróbálva elfogadni a látványt. Mindkét ismert nagyszülőmnek és a szüleimnek is
tisztta, világoskék szeme volt, az enyém is annak indult, de egy kis barna színanyag zöldessé tette.
Próbáltam választ találni a „mocsárszínűnek” titulált jelenségre, így derült ki, hogy egyedül apai
nagyanyám volt barnaszemű a családban.

A másik tény, amit biztosan tudok róla, hogy nagyon nehéz élete lehetett. Már akkor sem volt
könnyű, amikor megszülte a hét gyermeket, de amikor úgy maradt velük támasz nélkül, hogy a
legkisebb még csak kétéves karon ülő volt, nagy szüksége lehetett Istenbe vetett, töretlen bizal-
mára. A jászapáti katolikus templom küszöbét átlépve próbáltam elképzelni, vajon hány ősöm
tehetette ezt már előttem. Gyökereimet keresve, pár éve tett látogatásom során megtaláltam a
kőbe véssett Lócskay nevet az 1848-as és az I. világháborús emlékműveken is.

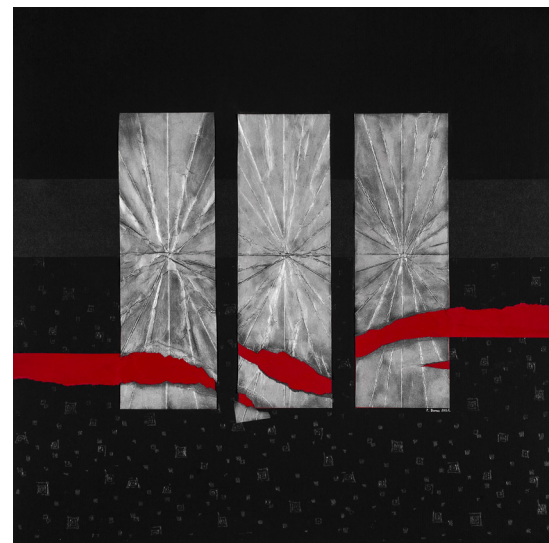
Apám feljegyzéseiben megőrződött egy családdal kapcsolatos tragédia, amelyet még gyer-
mekkorában meséltek neki. A családnak nemcsak Jászapátiban voltak földjei, volt egy nagyobb
területű legelőjük az akkoriban Apátihoz tartozó Kocsér pusztán is. Itt történt, hogy dédanyám
apját rablótámadás érte, a betyárok agyonverték, és elhajtották teljes állatállományát. Való-
színűleg ez az elem egy családtörténetben mesészerűen hat, brutalitása miatt is nehéz elhinni.
Még sincs okom kétségbe vonni az elmondottak valóságtartalmát, részben, mert apámnak a
nagyamája – aki átélte a történeteket – sokszor elmesélte, másrészt, mert az az korszak és hely-
szín, amely a keretét adta, sok hasonló történetet produkált. Dédanyám 1860-ban született, az
eset gyermekkorában történt, abban az időszakban, amikor különösen rossz volt a közbiztonság.
A szabadságharc leverését követően idegen zsoldárok felügyelték a rendet, akik ugyan hatal-
maskodtak a becsületes emberekkel, de nem eredtek az erdők mélyén, mocsaras területeken
megbúvó, veszélyes bűnözők nyomába. Romantikus, szegénypártoló és igazságtevő magányos
hősök helyett szervezett bűnbandák tartották rettegésben a falvak, tanyák népét. Különösen az
Alföldön volt tarthatatlan a helyzet, ahol az útonállás, gyújtogatás, gyilkosságok mindennaposak
voltak. 1700-tól működik Kocsér híres csárdája, a Kutyakaparó, amely még napjainkban is várja a
betérőket. Talán falai között osztozkodtak egykor ükapám javain is.

Próbálom elképzelni Lócskay Margit alakját. Az üres keretbe bármit belegondolhatok, hisz
édesapám nem mesélt róla sokat, talán csak a főztjeit, süteményeit emlegette, (amelyeket soha
nem tudtam reprodukálni számára, pedig minden vargabéles receptet felkutattam a neten, de
valószínűleg volt egy titkos összetevője, amit csak nagyanyám tudott) és annyit érzékeltetett
belőle, hogy gondoskodó asszony volt. A feljegyzésekből még lehet következtetni kétségbeesése
nagyságára, amikor megözvegyült. Minden mást rábízhatunk a képzelőerőre, melynek áramlá-
sához nincs szükség sem száraz, sem színes tényekre, csak szabad térre, amelyet megtölthet.

Sérült horizont I.

2021. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

Sérült horizont II.

2021. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

Gyász

2008. 50 x 50 cm, papír, színesceruza

útjelzők

természet-rajz

Szemadám György
2007. február 25.
Király-Erdei Műhely
Budapest

Becsapódás
2006. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

Nagyon örültem P. Boros Ilona felkérésének, hogy nyissam meg a kiállítását. Nyilván, akik itt vannak, megkapták a meghívót. Hogyha ránéznek, akkor nagyjából tudják, hogy miért én lettem felkérve ennek a kiállításnak a megnyitójára. Ott van azon egy jégmadár motívum és jómagam nemcsak ornitológusnak, hanem képzőművésznek is tartom magam, és bizony én is festettem jégmadár képet. P. Boros Ilonával, úgy tűnik, van köztünk valami közös érdeklődés. Nem gondolom azt, hogy ez a jégmadár motívum egyébként olyan nagyon meghatározó lenne, hiszen ez az egyik legszínesebb madár Magyarországon. A három legszínesebb közül az egyik leggyakoribb (a másik kettő a gyurgyalag meg a szalakóta) és az ember szereti ezeket az egzotikus színeket látni ebben a világban, ahol igazából ezek a kékes színek, ezek a nagyon furcsa, élénk színek ritkák. Mint ahogy az életünkben is nagyon ritkák mostanában azok az örömek, amelyek váratlanul ütnek rajta az emberen, inkább az ellenkezője a gyakoribb.

Látszik egyébként P. Boros Ilona művein, hogy gondosan tanulmányozta akár ezt a madarat is, meg mindent, amit feldolgoz. Az én egyik kedvenc képem, ami itt látható, ez a pityangos dolog, úgy érzem, hogy botanikailag is tökéletes, meg grafikailag is, tehát igazi művé tud emelkedni. Ez az elmélyült figyelem, ami jellemző rá és nem riad vissza a részletek feldolgozásától, a mélyére megy, elemzi az ügyeket. Én is efelé tartanék szívem szerint, remélem, hogy valamедig ebben eljutottam, tehát ebben közösek vagyunk. Azt gondolom, hogy egy pedagógus számára – mert P. Boros Ilona pedagógus is – ez az elmélyült odafigyelés nagyon is fontos lehet. Ez az ő sajátja és jó elmondani, hogy egy olyan pedagógusról van szó, aki nemcsak tanítja, hanem igen magas színvonalon műveli is ezt a műfajt. Nem tudom, hogy P. Boros Ilona milyen pedagógus, de ha olyan pedagógus, mint amilyen grafikus, akkor azt hiszem, irigylésre méltóak lehetnek azok a gyerekek, akiket tanít.

Most színesedett ki P. Boros Ilona. Az utóbbi műveiben, mint például ez a jégmadár, ez egy új vonulatot képez munkásságában. Én korábban fekete-fehér grafikákat láttam tőle, és talán ennek a fordulópontnak az egyik momentuma az, ahol halak csillogása jelenik meg, mintha átmenet lenne a színes világ felé. Az ember soha nem tudhatja pontosan, hol tart a munkásságában. Én például magamon azt figyeltem meg, hogy vannak időszakok, amikor bizonyos színektől viszolygok. Volt idő, amikor a zölddel egyszerűen nem tudtam mit kezdeni, dolgozni vele, és így tovább. Mintha az ember egy belső életben körül menne egy színekörön, és nyilván ennek az emberi életkorok függvényében nagy jelentősége van. Az, hogy valaki a fekete-fehérből egy színes világba lép át, azt hiszem, egy nagyon fontos fordulópont.

Amiről az imént beszéltem ennek a pityangos képnek a kapcsán, hogy ezek a művek hihetetlenül művesek, kultúráltak, megcsináltak: ez sem igazán trendi dolog. Nem feltétlenül azok az ütős dolgok, amik ilyen kis méretűek és nagyon művesen felépítettek. De a képzőművész szakmában nagyon sokan vagyunk, akik meg épp erre figyelnek. Az alázatra, hogy az anyagot hogyan kezeli valaki, és azt hiszem, ebből a személyiségnek egy nagyon szép oldala derül ki,

A jégmadár titkai I.
2005. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

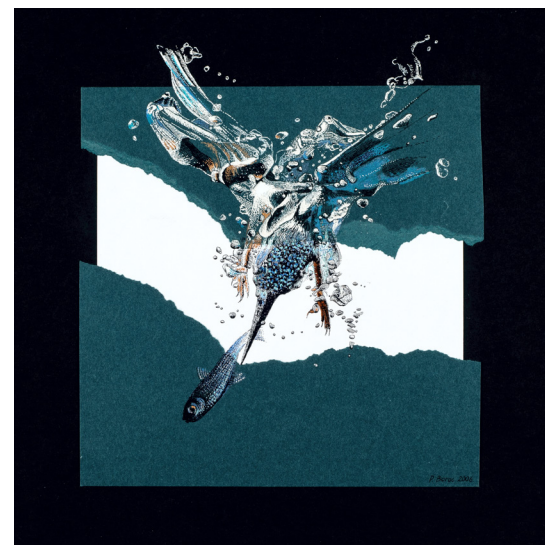

A jégmadár titkai II.
2005. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

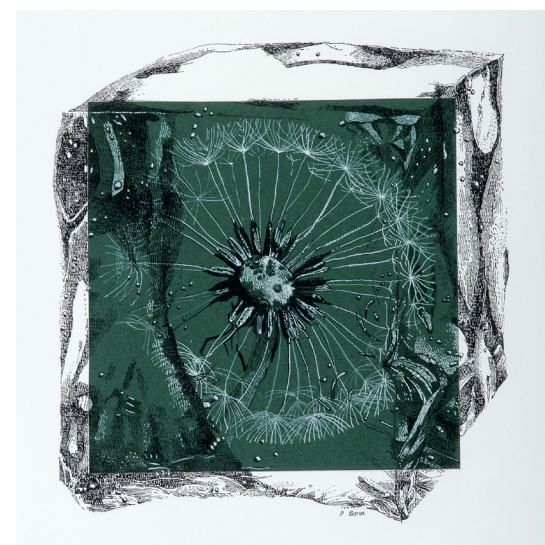
amikor valaki tudja, hogy az anyaggal lehet játszani, de mindig bizonyos határok között. A játékszabályokat be kell tartani. Addig beszélhetünk művészetről, ameddig nem bontjuk le az összes korlátot. Azt mondja az egyik játékelmélet, hogy amikor sakkozok valakivel, és az illető megpróbál csalni – vagy talán jobb példa a kártya – tudom, hogy ő is ismeri a játékszabályokat, de ravaszkodik és megpróbál engem becsapni. Ez megbocsájtható. De amikor valaki a bástyával úgy lép, mintha ló lenne, vagy a kártyában a tökre azt mondja, hogy piros, onnantól kezdve nincs értelme a játszmának. „Játékrontó”, ahogy Hamvas Béla mondja. Amikor a képzőművészetnek minden határát ledöntjük, amikor a szakmai tisztesség már nem egy mértékadó dolog, tehát a vonal nem vonal, a folt az nem folt, a vörös nem vörös, onnantól kezdve nincs értelme. Nagyon sokan úgy gondolják, hogy ez az avantgard. Én meg úgy gondolom, hogy ez a művészetnek a lerombolása, és azok az emberek, akik őrzik magukban a szakmai tisztességet, azt a fajta művéséget, odafigyelést és alázatot, amit az én szememben P. Boros Ilona képvisel, azok őriznek valamit. Nemcsak a hagyományokat őrzik, hanem saját magukat is.

Mindig a természetből indul ki, a természeti látványból, és ez is nekem valahol egy rendkívül megnyugtató és szimpatikus vonás, amit persze aztán eljuttat az absztrakció határáig. Őszintén szólva, én magam is ezen az úton járok, tehát közel áll hozzám ez a szemlélet. Például a madártoll ürgyként egy textúrává lesz. Fontos neki, hogy ennek a gazdagságát tovább ragozza, tovább tanulmányozza, és a témái mindig kis dolgok: a madártoll, egy pityang, füvek, egy kerítés. Ez is valahol nagyon szép, hogy az ember nem feltétlenül nagy szentképek megfestéséhez kezd hozzá, hanem mint a kínai bölcsek, egyfajta szemlélődéssel, kis dolgokból indítja el a dolgot, és azokban pedig, mint cseppben a tenger, ott látható minden összefüggés. Az, hogy egy fű, egy kerítésrészlet, egy madártoll részlete, teljesen mindegy. Ott van benne a rend. És ennek a rendnek az őrzése gondolom, a mai kor képzőművésze számára az egyik legfontosabb dolog. Aztán, hogy hogyan találja élénk ezeket a műveket: itt van a kollázstechnika, az összeszaggatott darabok összeragasztása, amiről nem nagyon lehet tudni, hogy az összetépés, ez most egy önpusztítás gesztusa, vagy pedig éppen a megőrzése, a fragmentumok megőrzéséé, amiket egymás mellé teszünk, a sikerült részleteké. Ez is nagyon közel áll hozzám, hiszen a világunk ilyen. Darabokra szakadozott. És az ember, hogyha nem is látja egészben ezt a világot, de a szép részleteit megőrzi, és egymás mellé teszi. Gondolom, hogy ez a kettő: a darabokra hasadozottság és a szép részleteknek a gyűjtése valahogy összetartozik.

Úgy gondolom, hogy P. Boros Ilona egy olyan úton jár, ami tökéletesen korszerűtlen. Ugyanolyan árral szemben úszás, mint ez a galéria, és az, hogy most itt ez alkalommal néhányan együtt vagyunk. Az ember ezt tudja csinálni, ezt tartja fontosnak, úgy érzi, ez az, ami távolabbra mutathat mégis. Ez már nem más, mint a hit. És azt hiszem, ez a legfontosabb, amit ki kell mondanom ezen a kiállításon.

Siker
2006. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

Elkéssett lehetőség
2002. 50 x 50 cm, papír, tus

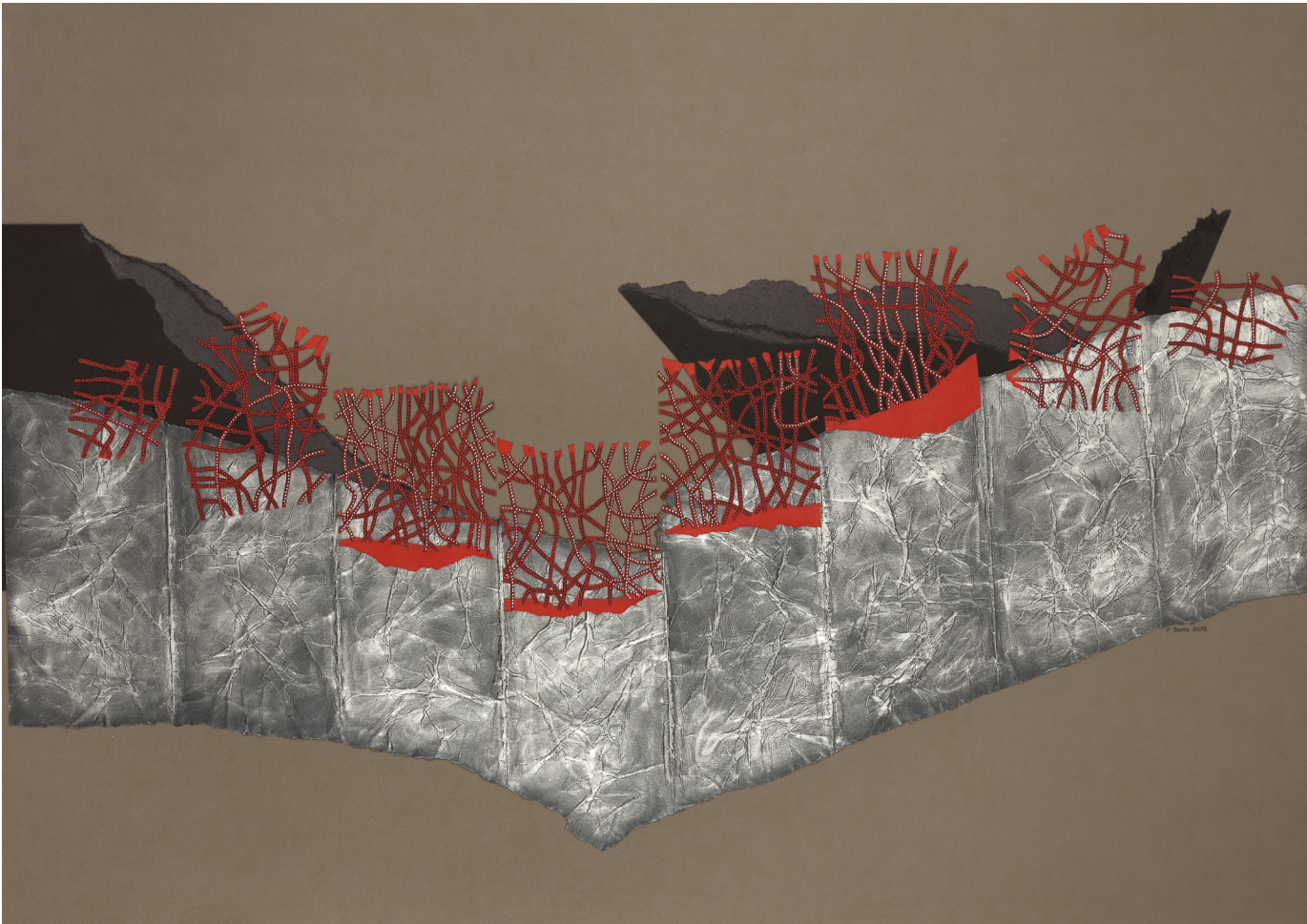
szövedékek, szakadások

Novotny Tihamér
2013. május 16.
Városi Galéria
Szigetszentmiklós
(Kortárs 2013/10)

Helyzet
2017. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

P. Boros Ilona számomra az a tipikus nőművész, aki valószínűleg nem bírná elviselni, hogy másnak nevezzék, mint szuverén alkotónak. Kézműves cselekedeteiben csupa olyan fogást alkalmaz, olyan vonást hordoz, amelyek a férjükre váró eltökélt Pénélopék, a gondoskodó anyák, a gyereknevelő mamák nőies finomságait és türelmes áldozatkészségét jelenítik meg, ugyanakkor szemléletükben az Univerzum megtestesítői, érzéscselekedeteikben és gondolatritmusaikban a teremtés és teremtődés alma materei. Művésznőnk miközben általában vett vegyes technikás művein szorgoskodik – értsd a fonással, szövással, varrással, horgolással, kötéssel, fűzéssel, sodrással, kivágással, tépéssel, ragasztással, illesztéssel, égetéssel közösséget vállaló műveleteket végez –, mintha a kozmosz kihímzett és valahol mindig felfeslő terítőjén járatná a szemét, s közben azt dúdolná magában: „... ahogy a csillag megy

Ültetvény
2013. 70x100 cm, papír, vegyes technika

az égen, úgy érdemes”. Mintha az egyetemesség önvégtelenség-szőnyegén utazna – oda és vissza, előre és hátra – a mágikus térben és időben. Mintha a magnetikus végletek pólusait járná, de lehetőleg úgy, hogy az jó és tökéletes is legyen meg nem is, szépítsen és díszítsen is meg nem is, fájjon és vérezzen is meg nem is, édesítsen és keserítsen is meg nem is, oldjon és kössön is meg nem is, sírjon és nevéssen is meg nem is, repüljön és rab is legyen meg nem is, teljesedjen és bomoljon, gubancolódjon és szakadjon is meg nem is... Ezért van a címekben *ültetvény* és *gát*, *kezedet és fogatkozás*, *vörös vonal* és *végtelen csomó*, *megváltás* és *fájdalom*, *szövetség* és *fragmentumok*, *tükör* és *odaát*...

„Pentimento”, szánom-bánom – mondja a művész képeinek folytonos keletkezéstörténetébe foglalva legfőbb esztétikai és erkölcsi alkotói alapelvét: a megbánás és a bűnbánat, a megváltoztatás és a meggondolás újrakezdésének önkanooszajárásos processzusát. Mert a

folyamatok rendszerint nem úgy fejeződnek be, ahogy elkezdődtek, az ok és okozati szálak útjai gyakran kifürkészhetetlenek. A tett tévedést és a tévedés újabb tettet von maga után. S az a valami, ami végül látszani fog, eltakarja azt, aminek indult valamikor.

Így P. Boros Ilona képei az örökös reményben elhúzódó várakozás és a beteljesületlen megérkezés mindig újrakezdett töredékei egy végső stáció vagy stádium bekövetkeztéig.

Gyermekkorában a természet aprólékos szemlélésében, most önnön tevékenységének papír fölé hajló kontemplációjában, tudatosan és tudattalanul kiáradó rapszodikus vonal-szövedékeinek érháló-struktúráiban, labirintusszerű fonadékaiban, hínárszerű táncaiban, folyondár-foszlányaiban, kelta kódexeket idéző írásjel-sujtásaiban és zsinórkódjaiban merül el. Művészi magatartásának legfőbb jellemzője a tudattalan óceánjában megmártózó monoton és monomániás következetesség. S ennek a következetes önkontemplációnak természetesen kialakult a szintúgy következetes eszköztára is. S ez a következetes eszköztár a papírhasználat, a rajzi alapállás, a mágikus-ráolvasó s olykor a véletlennel is számoló kézműves cselekedetek (úgy mint tépés, kivágás, szúrás, gyűrés, dörzsölés, égetés, anyagtársítás) és a szimbólumhasználat egymásba rezgő négyszögében találta meg a maga működési területét.

Szimbólumainak szakrális és mitologikus jelentésvilága egyrészt olyan használati tárgyak, eszközök és építmények, mint például a kötél, fonal, háló, kerítés, rács, ablak, kapu, koszorú, gyűrű, tükör és labirintus gyakorlati funkcióiból eredeztethető, másrészt olyan egyetemes jelképekhez köthető, mint például a kör, körkereszt, tojás, négyszög, szvasztika és életfa.

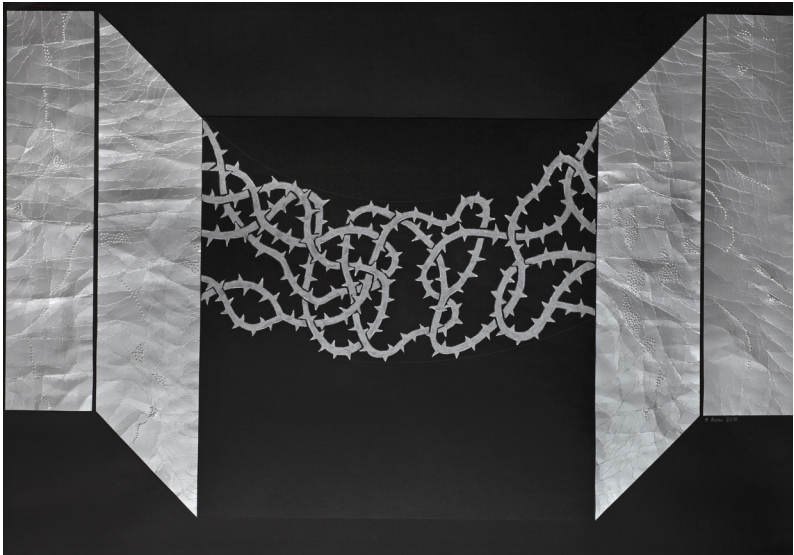
Ám P. Boros Ilona szimbólumhasználatának természetes velejárója az a többszörös átjárhatóság, amelyben a személyes közlések és az egyetemes tartalmak egy tág képzettársításos mezőben érvényesülnek és értelmeződnek. Milyen lebilincselő például, ahogy az *Ültetvény* című művén a kötelszerű köteléknövények mint ezüstös földparcellákból sarjadó indák, száraz, ág-bogak és folyondárok egyesülnek, s hogy a *Gát* című alkotáson ugyanennek a főmotívumnak a vízszintesbe fordításával mennyire más jelentést kap egy hasonló alapállású kép.

Nála a lelki és a képtörténés útja kötélsodrások titkos szálain, pókhálószerű fonadékain, hajszálgyökerein, idegpályáin és szakadásain keresztül vezet az ablakrácsok és kapuk kinti és benti világához, valamint a kelta kódexlapokat átszövő írásimitációkig.

Ezek a sodrott köldökszínór vagy töviság motívumok, mint valami lelki növekmények, lélek-kötelékek, életsors-fonalak, végtelen csomók, problémagubancok és gombolyagok összeszövik a tükröt a tojással, négy égtáj bőrszíneit a koszorúval, a Napot a Holddal, a kaput a tövissel, a kört a négyzettel, az Eget a Földdel, a feketét a fehérrel és a vörössel, az ezüstöt a bronzsal, az e világot a túlvilággal, az égő frekvenciák nélküli szivárványskálát a hideg fájdalommal.

Trák lelet
2016. 70 x 100 cm, papír, vegyes technika

Feloldozás
2011. 70 x 100 cm, papír, vegyes technika

anyám kertje

Cukor György
(Kortárs 2019/06)

Csipketerítő
Vass Ilona munkája, 60-as évek, fonal, recehorgolás (részlet)

„elhagyva fájok emberien:
jussomért, legjobb részemért hajtok
csonkán e mindig hiánnyal síró,
szimmetriásra tervelt világban”

(Nagy László: Fejfáknak fejfa)

Hová jutunk megbízhatatlan képzelgésünkkel, mely akkor támad fel megint és lel újabb szempontot, ha a magyarázat már befejezettnek látszik. Olyan képsorról szólva, mely absztraktba hajlik, s már a szimbólum és az ornamentika eszközeivel is él, tehát a felejtés is a lényege, tán nem is lehet semmit határozottan kijelenteni, csak feltételezésekre van lehetőség. Ha benyomásunk igaznak és felismerésszerűnek is tetszik, de nem engedünk a kísértésnek, hogy ilyenkor elsődleges jogunk a tévedés joga, lemondunk az egyetlen esélyről, hogy félreértéseinkkel mégis körülírassunk valami derengő igazságot. Mert itt a képi jelek egyszerre mutatják föl és veszítik el múltjukat. Röviden: a jelnek vagy a jel ornamentalsé átminősült, tárgyakon díszszerűen futó sorozatának elfelejtett, elveszett epikuma van. E képek műalkotássá szerveződött mivoltuk révén egyszerre tűnnek friss hírt közlő ábrázolásnak – mert nem csak a vers, a kép is írja alkotóját – és archaizáló dísznek, továbbá egyediségükkel hallgatólag és beszédes, szerzői „magánmitologikus” szimbólumoknak. Itt a jelek természeti eredete már átminősül, annak lelki attitűdre utaló, sajátyszerű eszenciája lesz, amelynek jelentése tovább bonyolódva egy körccsipke vonal-variációiban tűnik szembe, s vész el a képsor folytatásában. Így a pillanat, mely feltölti sűrű fénnel és megzengeti a néma formát, egyszerre teljesség és vesztőhely. Mint minden absztrakció, odahagyja egyedi, érzékelt autonómiáját, lefoszlik róla a múltja. De kivezet a magányosságból, közléssé válik. És társas, értő közléaysben meghódítjuk ismét, ami elveszett, de az már újdonság új, járhatatlan vidék. És a publikum is más, de még a napfény színe is, mert az alkotó szemléletébe az évek során számtalan friss és elemi erejű hatás épült be, s a régi kert hajdan rögzült látványát ma egy teljes élet tapasztalatainak fénytörésében látja és ábrázolja.

A természet, a táj, röviden s tévetegen fogalmazva, magánvaló és közönyös. A hőésés szép az ablakból, kevésbé az a hőmezőn vándorló katonának. A *természeti szép* gondolati kivetülés, a kontempláció formára találásának, az ideig-óráig mozdulatlanak vélt látvány keltette lelkiállapotnak csak analóg „képe”, mely korántsem azonos a táj valamiféle lényegével, az örökös, magánvaló áramlással. Ez a kettősség – a táj és effajta „képe” – máris a köznapi és a transzcendens kontrasztjához vezet. A transzcendens szféra megmutatkozásáról élményszerűen tudhatunk. (Hadd fűzzem hozzá Bergman intelmét, mely az Úrvacsora című filmjéből így szűrhető le: a transzcendens világot akkor teremti-élteti az ember, ha nagyon is szereti a hétköznapi sivárságot, ám azt hiszi, hogy maga mégis több a köznapinál.) A köznapi – transzcendens kontrasztban az erős sodrású tájélmény, a biofilikus, önfeladásig fokozódott belefeledkezés és spirituális nyitottság metafizikaivá árnyalja a benyomást. Mintha benépesülne az üres ég, s ünnepi, extatikus találkozásban együtt lüktetne a jelennel az Örök Egy. Ez az állapot, ez a tér a vallásban a *szakrális hely*, ahol az ember a világba s ott a maga teljes létébe egyszerre talál haza. Bizonyára ez az életöröm és nyugalom – közös lüktetés a természettel – a tételes vallások előtti időkben is föltámadt az emberben, s az is lehet, hogy a kezdete arra az időre tehető, amikor a gondolkodásban már a földi-égi világszintek kettőssége volt a teljesebb valóság. Ez az élmény bármely vidéken s bármikor előállhat, nincs kijelölt helye, ha később gyülekezőhellyé is válhat, mert a nyugodt táj látványa erős kész-tetés. Ilyenkor a látvány nem csupán a transzcendens valóság ábrája, hanem azonos vele. E képsor kert- emlékeit földidézve talán ez a spirituális állapot- emlék a legmaradandóbb. Mintha a *boldog voltam itt*-nek volna identitást adó eleme. Ahová az Éden, az Atlantisz, az Aranykor odalátszik.

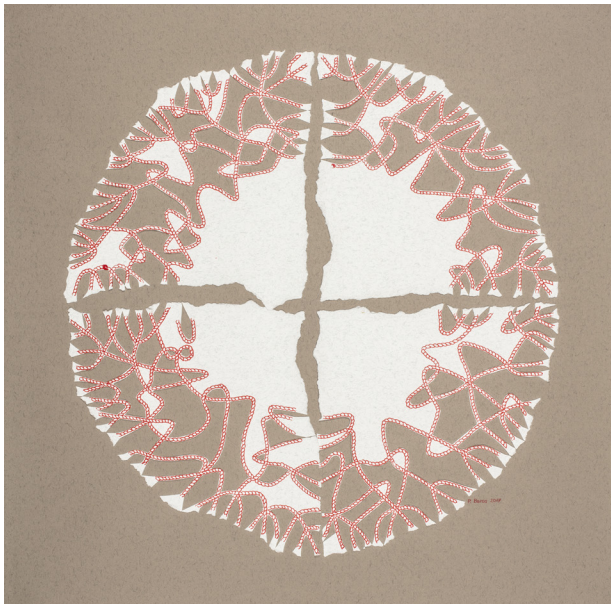
Az *első kép* egy horgolt körccsipke. Növényi díszek foglalata, tükröztetett és elforgatott szimmetriákkal. Itt a természet már csak stilizált indacacskaringók és virágfejek alakjában jelenik meg, s céloz az ihlető valóság kert- emlékeire. A terítő hangsúlyos dísz, főalakja a tükrözéses szimmetriákkal megjelenített, négy nagy és nyolc kisebb pümködirőzsa-forma, mely az ünnepre utal. Ünnepi nyugalom, kiegyensúlyozott teljesség e négyosztatúan szimmetrikus múltjából – melyre a középen négyzetbe helyezett, tengelyesen tükrözött négy levél-forma utal – variálódott terítő bonyolult szerkezete. „Anyám belehorgolta az életét” –

mondja a szerző. Különös helyen, mert a levegőben áll a festőállvány, a természeti emlék s az alkotói én határán. E különösséget egyszerre teszi egyedivé és emeli általánossá, hogy a kert *anyám* kertje, s az alkotói attitűd elemi érzelemmel ihletett „emlékállítás” is. A képsor a szimmetria megidézésével, a hagyományos díszítőművészeti utalásokkal (etnomatematika?), a szinte ikonikus kimerevítéssel a szimbolikus-időtlenbe tart. A korábban szóba hozott *szakrális hely* fenomén itt nem esetlegesen létesülő és nyilvánvalóan bonyolultabb. Az első kép *magában* csak egy terítő, szerkezetével utal ugyan a következő ábrákra s megadja néhány formai alapvonásukat, de nem lépi túl a saját határait. Ám a képsor többi darabja amint visszahat rá, és első lesz a sorban, lényege már nem a lehatárolt díszterítő-funkció, hanem a belehorgolt élet, a kert leáldozó sorsa. A *második kép* egyszerre felsejlés a múltból és az első kép módosult, átértelmezett váza, melyre majd a kert-történet épül. A csipke közepének négyosztatúsága itt a teljes képet négyfelé tépi, a középmező üres, melyből mintha következne s el is határolódna tőle a kép szélén körben levágott, lazán hurkolódó fonalháló, mely egyszerre sejtíti meg a csipketechnikát és a természet stilizált inda-futamait. Ám a képben több a szomorúság, mint a játékoság, mert annak az ábrája ez, ami nincs, csupán roncsolt-ságában, a maga teljességének hiányában van jelen. A köralak, a hajdani szimmetriák sérült-sége úgy érződik a monokróm kép-tájon, mint a tompa fájás, mert a hajdani harmónia, a csipkébe horgolt élet szemünk láttára foszlik szét. Ez még nem a teljes eltűnés ideje, mert még tudjuk, mi hiányzik. *Ez a kert* tán akkor vész el, ha nem hiányzik a hiánya sem. A *harmadik kép* megtartja, s anyagában módosítja is az előző vonalhálózatát, két szálból sodort fonalfélévé változtatja, mely erősebb, „valóságosabb”, mint a második képen, általa határozott utalást érzünk a csipke-mozzanatra, a harmónia- emlékre, kapaszkodást a megfoghatatlan múltba. E hálózat elhatároló is, öbleit a háttér színe tölti ki. Így a hálózat nem csak dísz, hanem nyakas feleselés az elmúlással. Bekeríti a színfoltokat, hogy a háttér az egész képet el ne borítsa, s el ne süllyedjen a kert a monokróm semmiben. És elemi életöszttönnel a foltokból alakzatokat formál, melyek mintha a kert bekerített részei volnának. Vagy oldalnézetben olyan fantázia-képek, olyan ábralények, melyek a lét kezdete óta, az összejtől kikelve járkák a maguk útját, hogy valamiféle mutációik gyanánt a következő képen folytatódjanak. Hiába, ott már tél van. Ezek a formák fázisköziek, megvalósulatlanok, elveszettek, meg sem születettek. Életük félbeszakadt, vagy el sem kezdődött. A képsorból kitagadhatatlanok, mert fossziliák a kert- emlék egyik rétegében. A *negyedik kép* határozott kijelentés és gyász. Hó és csupasz, fekete föld. A szakadozott vonalháló sem tudja a hófoltokat életteli asszociációba szorítani. Kisavazódás, fehéredés, lassú eltűnés-fokozatok és megsemmisülés. Teljes a tél. Uralkodik a fekete fejfa, mert a maga ellentétébe fordult az örömteli szimmetria. *Ez a fajta kereszt a Kert* képsorban már a megsebzett teljesség fejfája. Ezért van a képen nagyon hideg. A *Kert* önmaga temetője már. És oldalnézetet is kínál ez a kép, ott mintha maga volna a belé festett fejfára akasztva egy foszladozó koszorú gyanánt. A néző a következő kép elé áll és belülről fázik. Az ötödik képen végleges a gyász, a fejfa a világba szórja jeleit, bármi talált tárgy tépettségében is megjelenik. Mintha számtalan *Kert* volna az életben – sejteti e képsor – , melyek emléke is lehanyatlik a kereszt két ágának tér-idő metszéspontjába. Minden visszahull a kezdetbe. A valóságos kert is, s annak az alkotói metamorfózis fokozatain áthaladva megjelenő képi jelei is. Ez az út az ihlet, a szándék, a lelki készítés, egyszóval a folyton ható életöszttön materializálódása, mely a létbe visz vissza, vagyis a festmény a természet része lesz. A képsornak eme elmúlás-tétele csak annyi vigaszt enged, hogy végül is itt képek beszélnek, nem puszkacsőbe nézünk. Minden műalkotás tapintatos közlés, kályha mellett ülve is engedi, hogy veszélyérzet nélkül tragédiát olvassunk. De mivoltunk alom-melege csak áltató védettség, mert nem kívülről nézői vagyunk annak az átváltozásnak, mely a természetből csapásszerű metamorfózissal új valóságot – itt képsort – állít elő egyértelmű vég-következtetéssel.

Fejezzük be. Sok volt a baj meg a jaj, de talán erről szól az *Anyám kertje*, vagy még eltűr efféle okfejtést. Vigaszul elmondanám, mert idevág, hogy nagyapám csudameséjében a kígyók saját farkukba harapva, bandában gurultak át a tisztáson, mint a kerekék. Akár a mítoszban az urabarosz, a saját farkába harapó kígyó, az örökös körforgás, az állandó újjászületés, a teljesség szimbóluma. Kész. Alább már csak a lap fehérsége marad, ott szorít helyet magának az a boldogtalan, invazív úr, melyben természet és metamorfózisa, mármint az ábrázolással megkettőzött valóság magába harapó kígyója, azaz létünk paradoxonja gurul, gurul.

Anyám kertje I.
2017. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

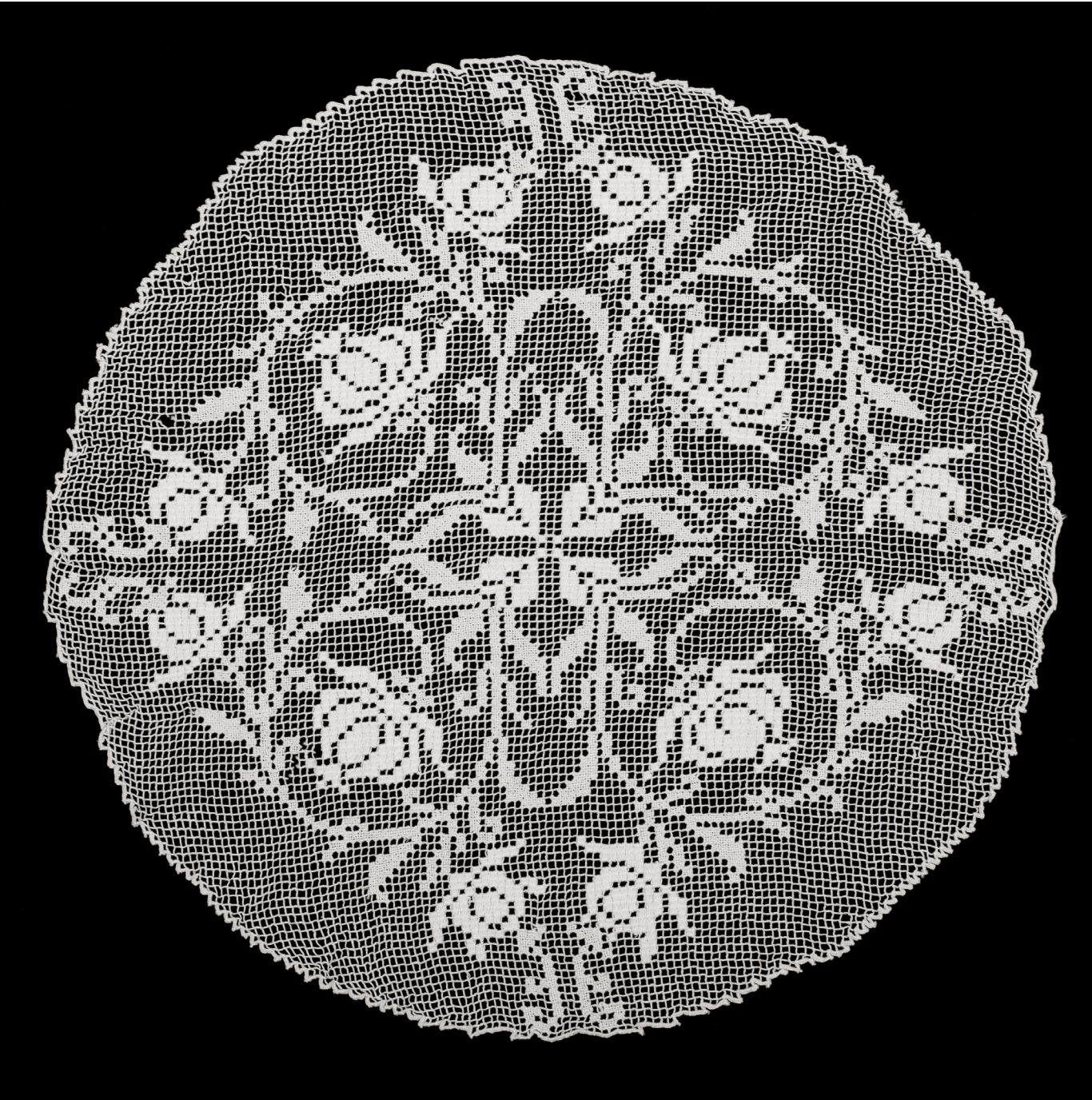
Anyám kertje II.
2017. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

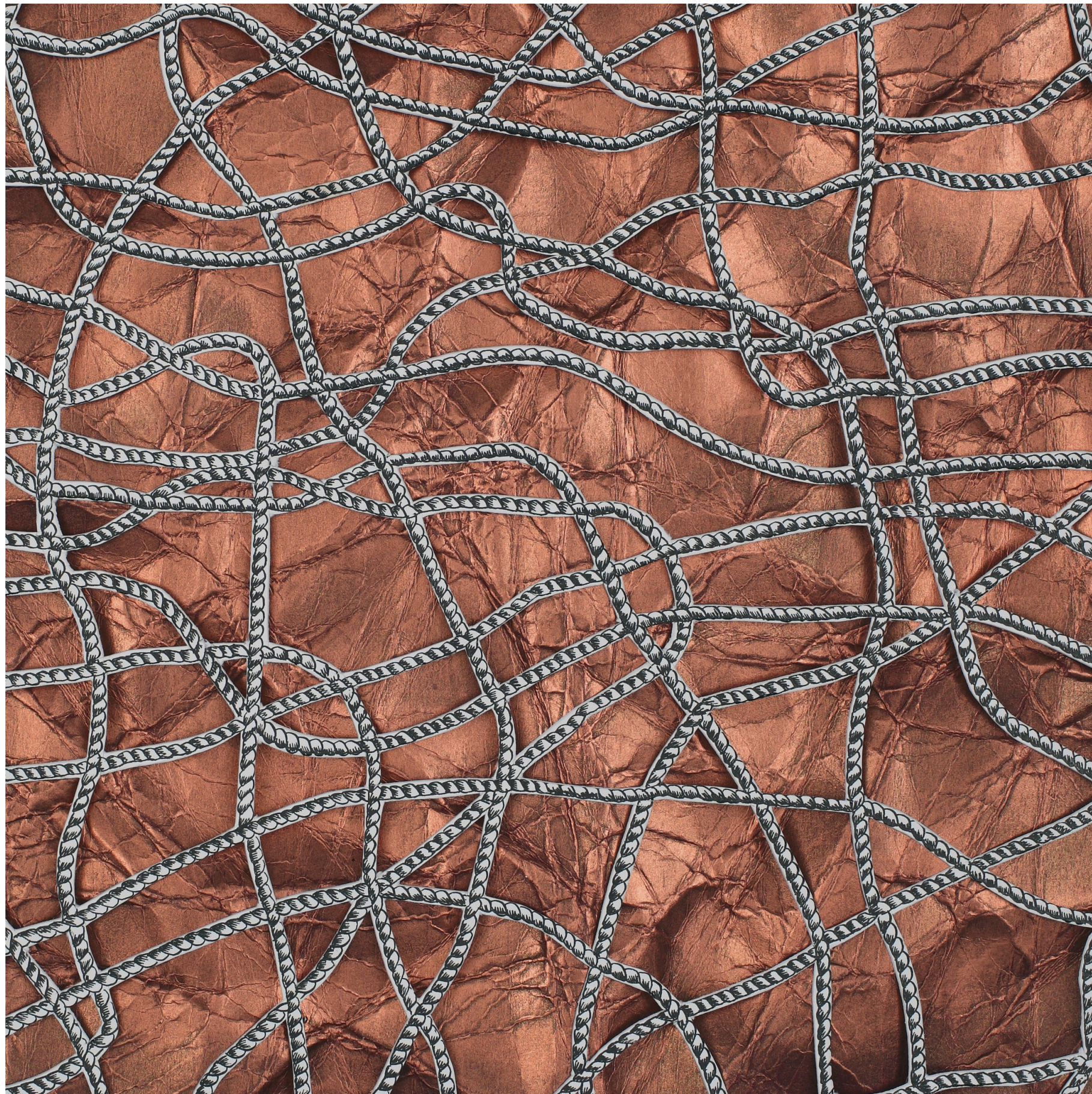
Anyám kertje III.
2017. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

Anyám kertje IV.
2017. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

Csipketerítő
Vass Ilona munkája, 60-as évek, fonal, recehorgolás

légzés-gyakorlatok

Sinkó István
(Élet és Irodalom, LXIV./34)

Titkos szálak III. (részlet)
2013. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

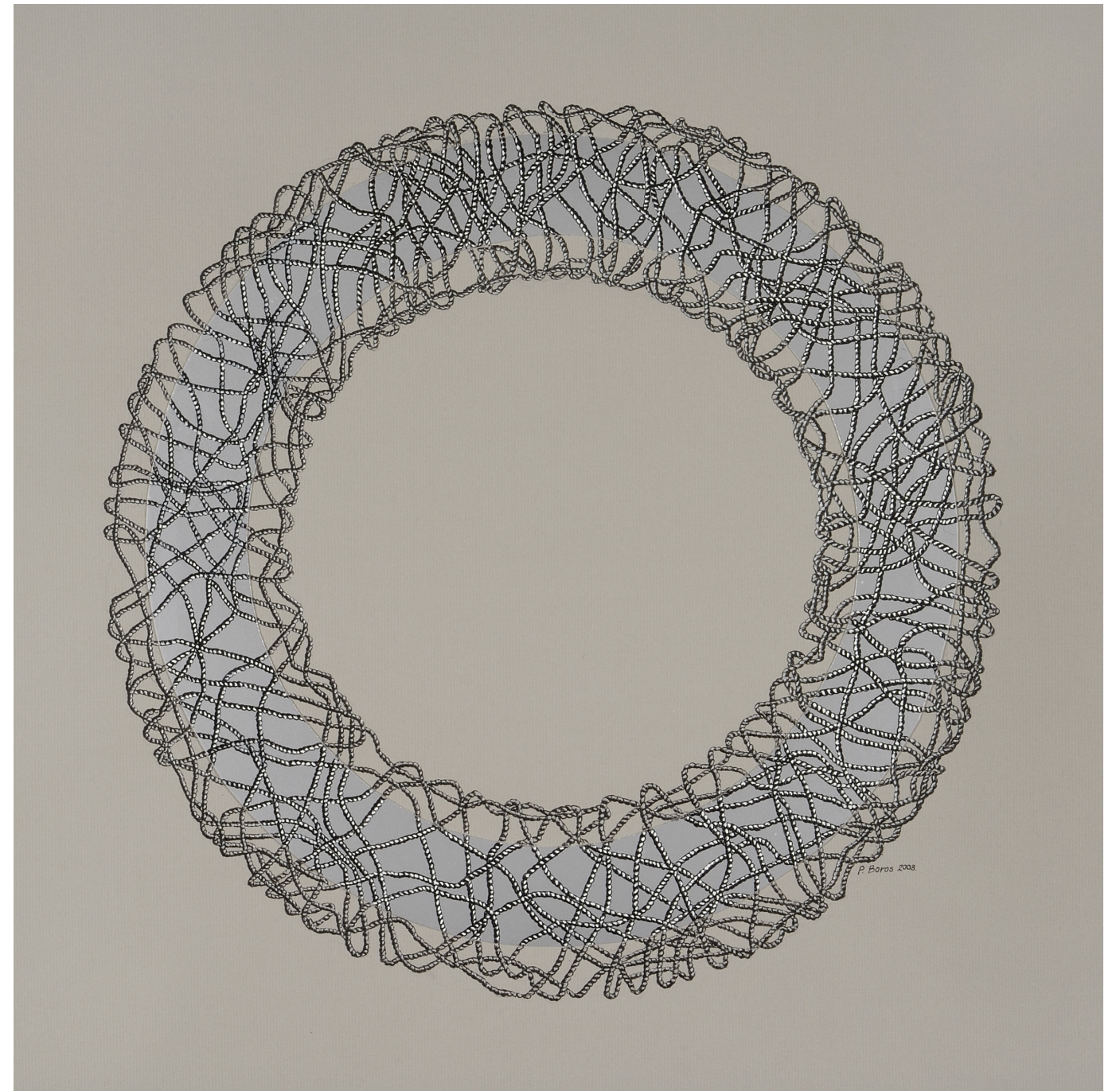
„Mi, akik elébb még óriásokként álltunk szemközt az Egésszel,
most eltörpülünk a részek mellett.” (Goethe)

Belégzés, kilégzés. A színek be- és kiáramlanak. Csillagok kelnek, ásványok mozdulnak. Feketék és ezüstök csillannak a mélyben. P. Boros Ilona univerzális légzésgyakorlatokat tart grafikai munkáiban. Beszívjuk az általa felkínált makro- és mikrokozmosz elemeit, a geometria és az organikus formák sokszínűségét, majd kilélegezzük azt, továbbküldve, egészen a csillagokig. *S újraérkeznek* finoman megmunkált lapokon, ragasztott papírokon, kimetszett formákon keresztül a Természet, a világegyetem részecskéinek darabjai. Újabb beszippantott látványinformációk, szinte tudományos alapú grafikai rendek, az anyag rész-

Circolor
2012. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

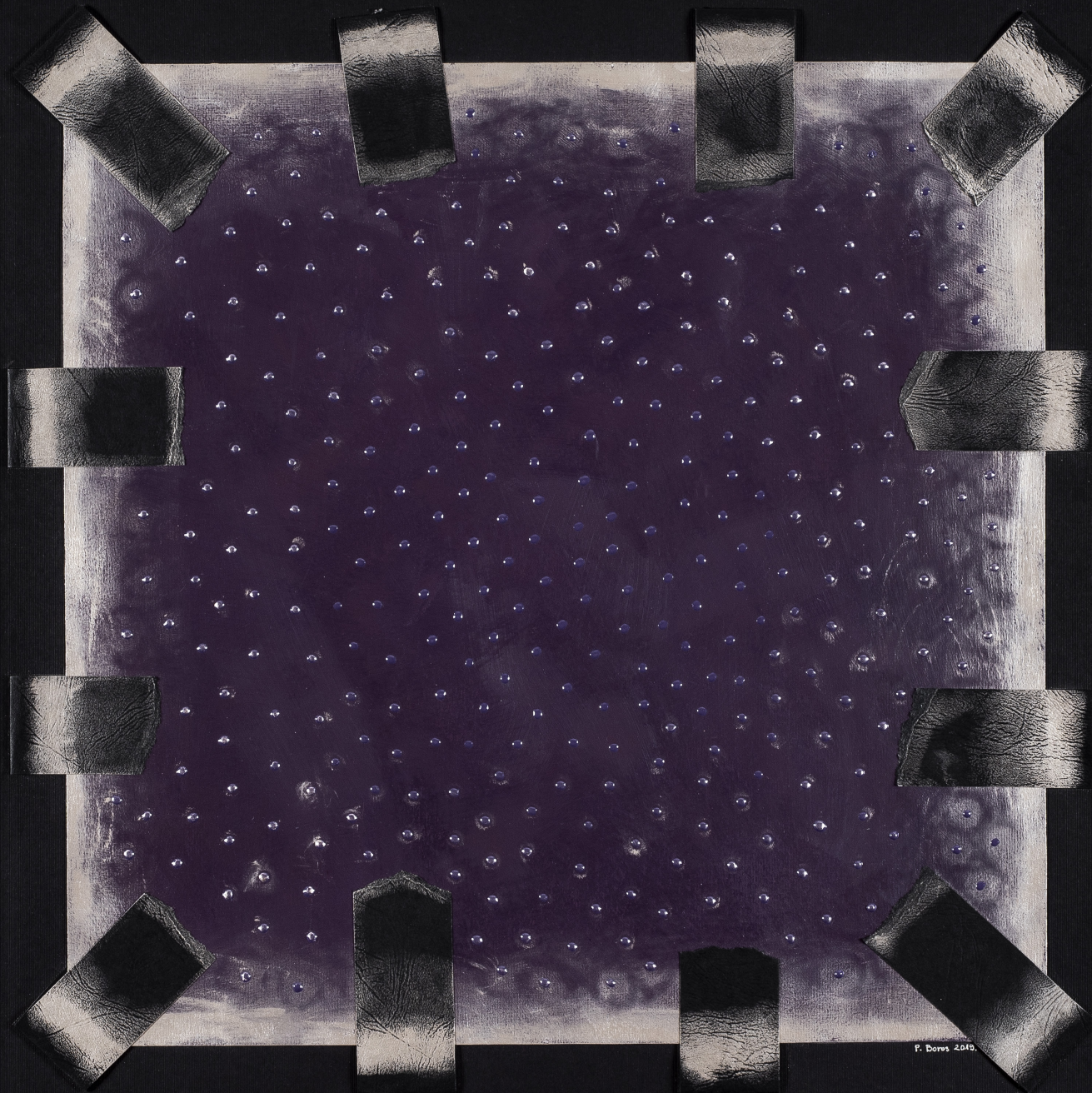
leteinek bravúros megfigyelései és átírása valamiféle metamorfózis által. P. Boros olyan képi rendszereket hoz létre sorozatok vagy egyes lapok formájában, amelyekben a Nagy Egész, a valóság, mint egy üveggolyó válik kezünkhöz simuló, egyszerű formává. Természetes a ki-és belégzés, saját kertjében, kertjéből fel a magas égbe, onnan a csillagokig (ad Astra) és újra, átváltozva vissza a Földre. P. Boros grafikai lapjai fekete fényükkel, töredezett formájukkal, *újragondolt* struktúrájukkal egy nagy egység szerves lélegzését mutatják nekünk.

Indukciós tekercs
2010. 50 x 50 cm, papír, tus, vegyes technika

sztaniol

Baky Péter
2020. augusztus 29.
Zámbó Múterem és Galéria
Csopak

Lila köd
2019. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

Bevallom, talán még sohasem voltam ilyen sajátos helyzetben, mint P. Boros Ilona megnyitó szövegének írásakor. Ilona, remélem a kölcsönös szimpátia okán, megtisztelt egy írással. Egy rendkívül érzékeny, mély emberséget hordozó, önéletrajzi ihletésű visszaemlékezéssel, szülőkről, nagyszülőkről, otthonról, a gyermekkorról, a családról. No ez az írás volt az, mely szinte béklyóba verte a gondolataimat! Ez a kiállítás ezen írás sajátos lenyomata, illusztrációja. Lehet, nem pontos a megfogalmazás, mert ahogy komolyabban elkezdtem foglalkozni Ilona kiállításával, folyton érezvén tarkómon Ilona figyelő tekintetét, plusz az írás nyomán is rám nehezedő felelősség súlyát, melyen csöppet sem könnyített a művek látványa, egyre jobban éreztem, hogy ez egy rendhagyó kiállítás, melyhez rendhagyó megnyitót kell, kellene írnom!

Ilona művei folyamatosan sugározták azt a szimbiózist, azt a folyamatos mozgást, érlelődést, fejlődést, megtorpanást, továbblépést, melyet az alkotói folyamatban átélt, átélhetett. Egyértelművé téve, hogy lelkében, teste minden porcikájában folyamatosan együtt él ezekkel az alkotásokkal, hogy ez az anyag érzelmileg fontosabb számára, mint az eddig elkészült alkotások bármelyike. Hol látszólag légies könnyedséggel, hol mélységes gyötrelmekkel létrehozva a műveket, helyesebben azt kell írnom: szüli meg ezen lelki lenyomatokat, melyek szinte észrevétlen válnak művészetté. Megbolygatva a befogadó lelkét, amennyiben az alkalmas a befogadásra, de mindenképpen felkorbácsolják érdeklődését! Minden letett vonal, folt, szín esetében újra és újra átélve az élményeket-érzéseket, szerves, babusgatott, szeretett, néha szidott, tehát nevelt részeként eme klánnak.

Kicsit irigylem is ezekért az élményekért, ezekért az emlékekért. Nem könnyű befogadni ezeket az alkotásokat, türelem, megértés, átélés szükségeltetik hozzá. Állsz előttük, keresed a megfelelő nézetet, s először részévé válsz a műnek, majd kezdesz eggyé válni vele. Majd kicsit távolabb lépve, megpróbálsz az egészet befogadni s érzed, hogy itt egy plusz élményt kapsz, a kiállítás egésze is egy új művé, önálló művé válik. Egy olyan lehetőséget kapsz, amit csak akkor élhettél volna át e művek ismerete nélkül, ha magad is tagja lehettél volna a családnak. Ha kilépsz a teremből, erejüknél fogva magaddal viszed az élményt, egy-egy mű élményét, de csak itt bent a képek között érzed azt az érzelmi burkot, azt a művészi áttétet, lelet-együtttest, amit Ilona plusz alkotásként létrehozott. Olyan, mintha egy forgó gömb közepében, szembe haladva a forgással, néznél egy folyamatosan pergő filmet.

Nagyon szigorú rend uralkodik a műveken belül, s ezt sugallja a kiállítás egésze is. A fekete, az ezüst dominanciája egy nagyon súlyos érzelmi töltést ad a kiállítás egészének, meghatározza a kiállítás auráját, de nem a szomorú gyász színei ezek! Ezek az emlékezés színei, melyek egy család fekete-fehér fotódokumentációjában fellelhető emléktárgyak nyomán születtek meg ezeket a remekket. A művek a kiállításon nem kaptak címet, de

az utoljára elkészült munka, ha nem tudnám, akkor is az Apa árnyéka lenne. A vörös férfisziluettben – az Apa árnyékában – játszó leányka, már megpillantásakor elementáris erővel hatott rám, majd tovább nézve sajátos elmélyülésre késztetett. Nekem ez az árnyék a biztonság, a szeretet, az ölelő, puha apai árnyék, abszolút szokatlan megfogalmazása a szülő-gyermek kapcsolatának, s ha lehetek kicsit személyes, bennem egyfajta hiány felkavaró emlékét is idézi. Egy másik sarokpont, ha lenne itt címe, a Lila kód címet kapná (van címe s mily meglepő, Lila kód a címe) mely látszólag nem szól semmiről, csak egy fekete alapra ragasztott, fehér keretes lila kód. Azonban, ha alaposan, átgondoltan, szabadon szárnyaló lélekkel végig nézzük a kiállítást és pontot teszünk a végére – történetesen a lila köddel – akkor döbbenünk rá, hogy egy család története a távolba veszve, lila köddé válik, válhat! Hacsak nem veszed a fáradtságot s

nem írod le, nem rajzolod le, fested meg, éled át újra s újra ezt a történetet – nem kis lelki traumát vállalva – s azt, hogy mindezt a képzőművészet eszközeivel közkinccsé tedd. Nem kis bátorságra vall eme tett! Hiszen a fekete-fehér fotókon megjelenő emlékek képzőművészetté nemesedve, egy halálon túli, a halál tényénél, misztériumánál is erősebb kapcsolatra utalnak. Emlékezzünk csak, a törzs vénei mindig elmesélték a törzs történetét az utánuk következő generációknak... Ez Ilona extra meséje az utódoknak. Ez az ősi kapcsolat, ez a misztérium, ma már számomra is azonos a CSALÁD-dal. A kiállítás nyomán ez az érzés, ez a tudat tovább erősödött! Ha Ilona szemébe néznek – ez nem egy lehetetlen feladat, ritka nyílt tekintettel találkozhatnak, jász sajátosság – pontosan láthatják mindazt, amit fentebb leírtam. Ez a kiállítás elé szánt pár gondolat e művek nyomán szakadt ki belőlem, csak az itt és most látható művek, ezen válogatás keltette érzések, atmoszféra nyomán. Ez az anyag egy végtelenül érzékeny művész lenyomata saját világáról, egy emberé, akinek ez az élete. Egy olyan művészé, aki benne él a művészetben, a művészetért él, alázattal szolgálja a művészetet, s mindezek okán pazar művek alkotója.

Nem írtam stílusról, nem írtam művészi törekvésekről, kompozícióról s egyéb művészi firlefrancokról, és egy szót sem írtam a sztaniolról! Visszaolvasva, nekem nem hiányzott. Nem, hiszen az itt látott, érzett, átélt fantasztikus élmény maga a tömény művészet, felesleges lett volna eme részletekbe bocsátkoznom, idegen lett volna ettől a komplett egésztől. Ezt igyekeztem átélni, megérezni, megosztani.

Cselekedet

2019. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

Feltárt horizont

2021. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

Idill

2020. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

Karácsony

2020. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

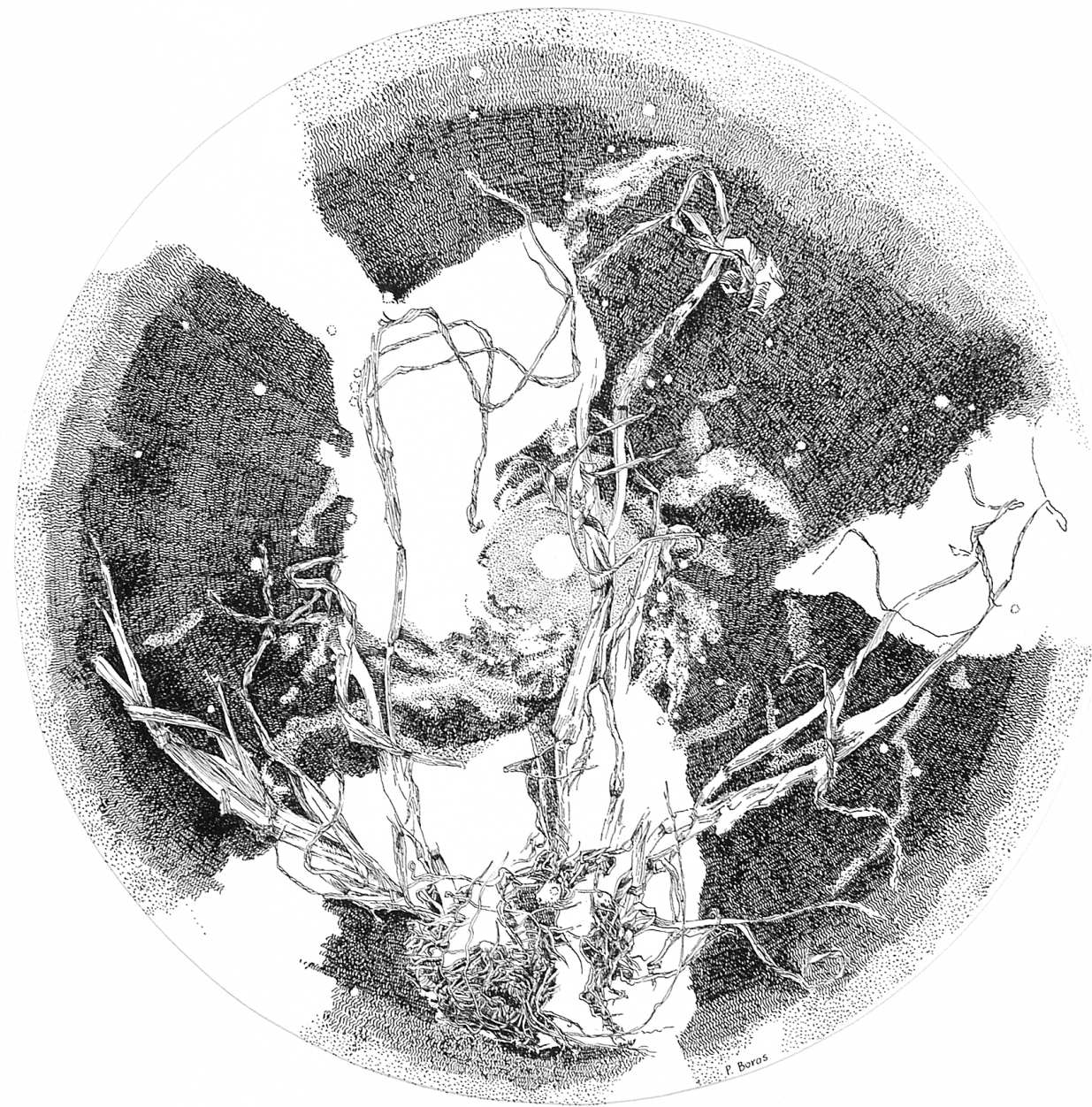
Apám árnyékában

2020. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

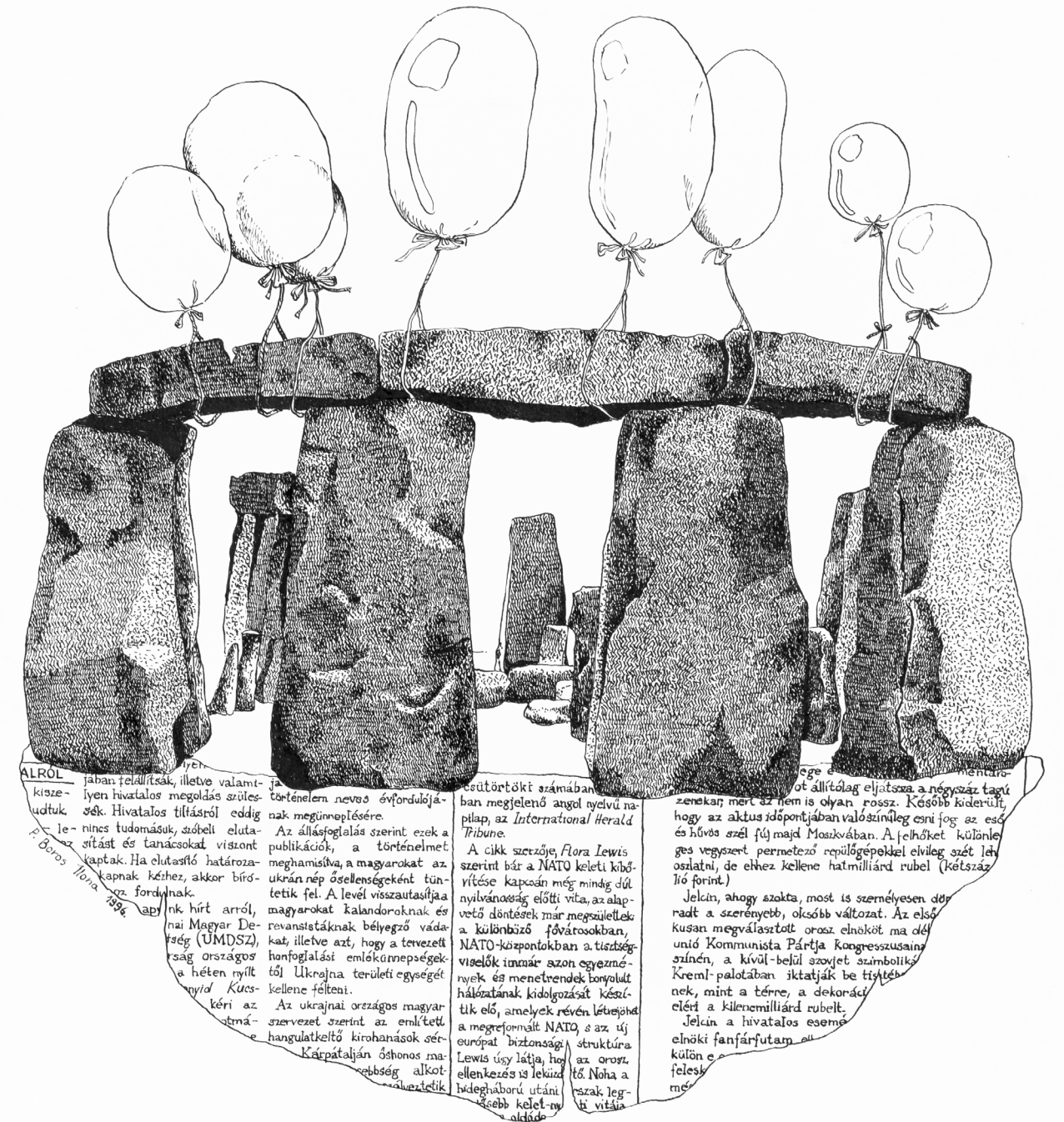
hegymenet

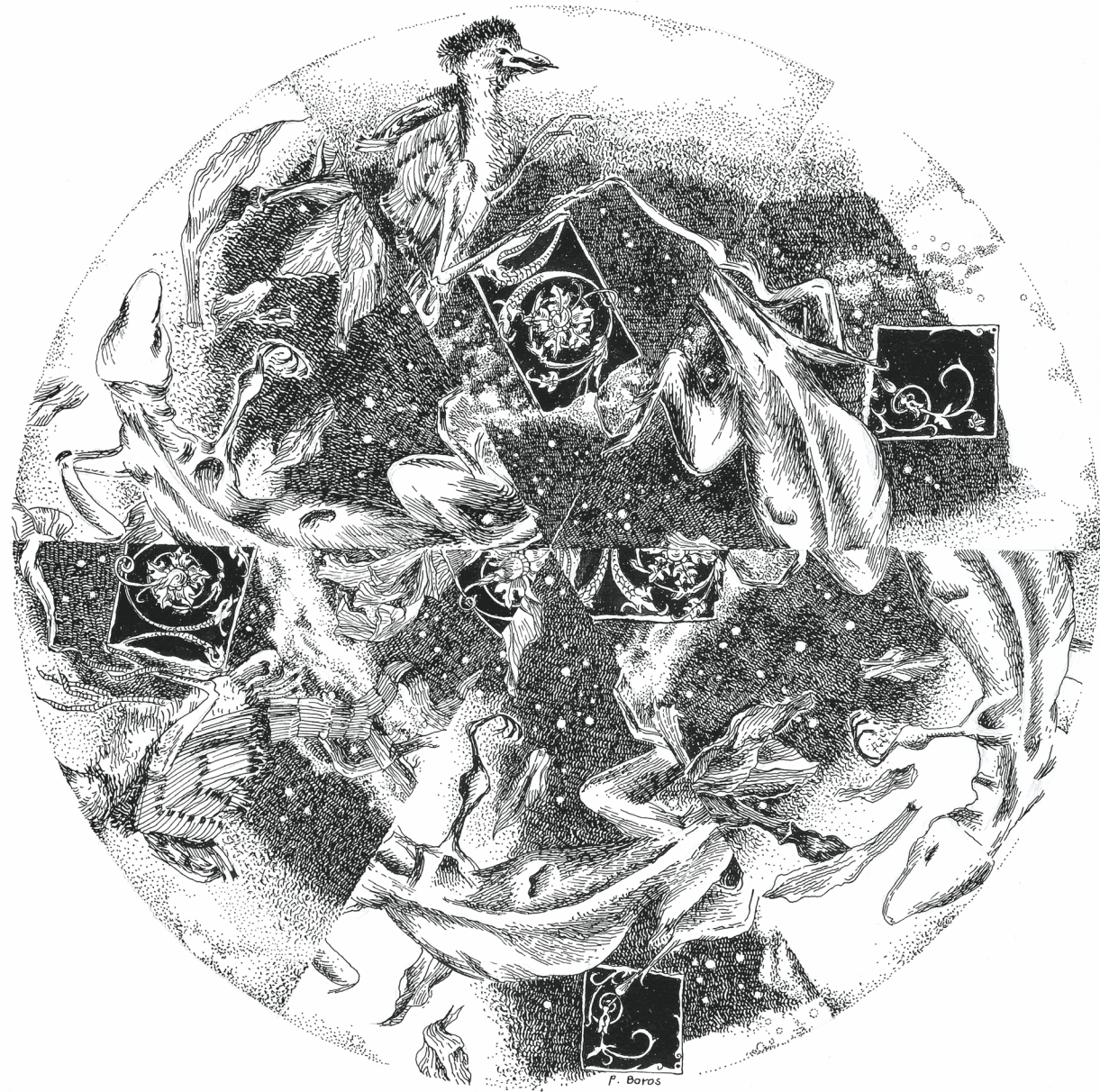
A helyes irány
1998. 30 x 20 cm, papír, tus

Rész szerinti ismeret
2000. 50 x 50 cm, papír, tus

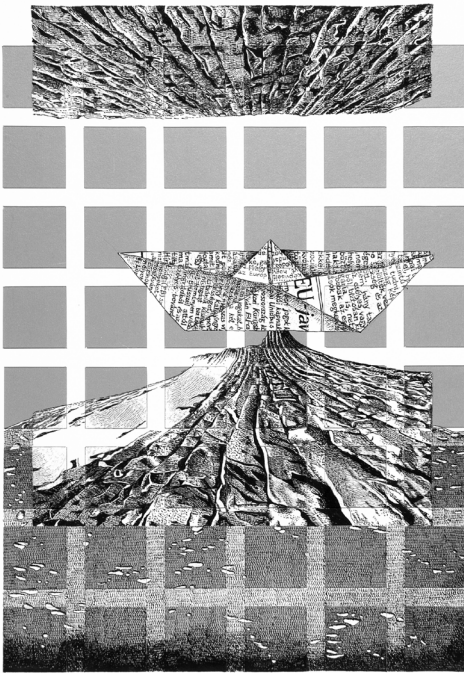
Fundamentum
1996. 30 x 30 cm, papír, tus

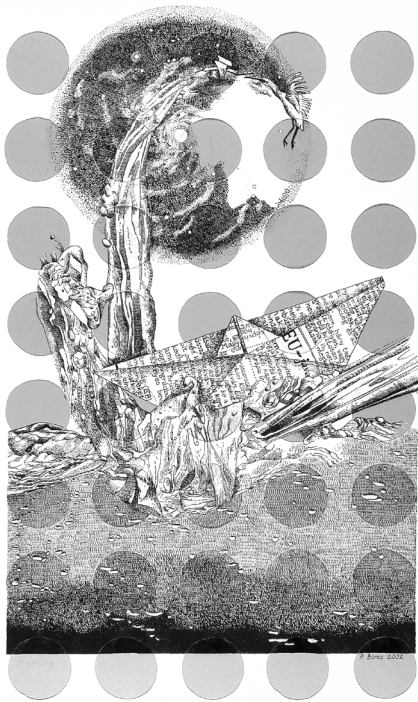
Kaleidoszkóp
2007. 50 x 50 cm, papír, tus

Állapot II.
2001. 50 x 70 cm, papír, tus

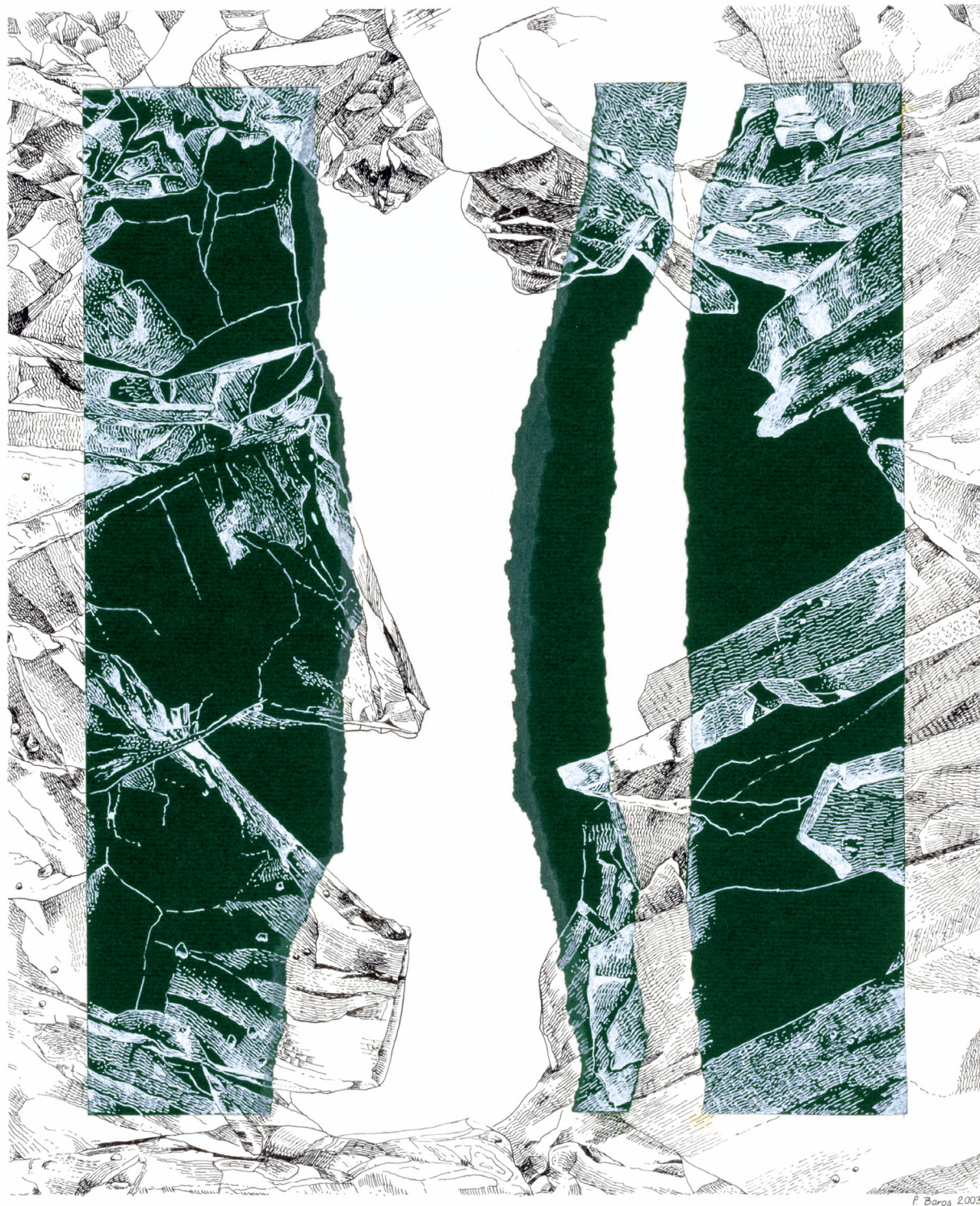
Ararát
2003. 70 x 50 cm, papír, tus

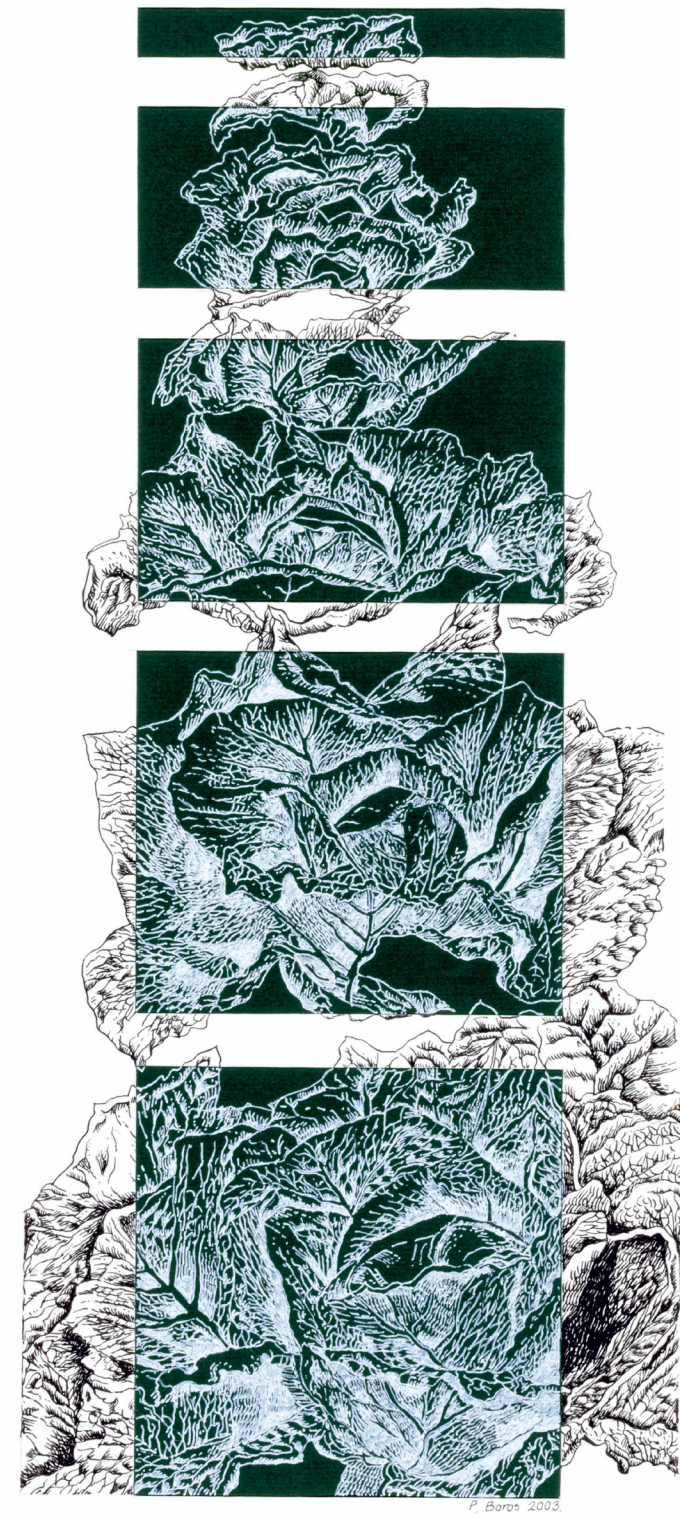
Remény
2003. 70 x 50 cm, papír, tus

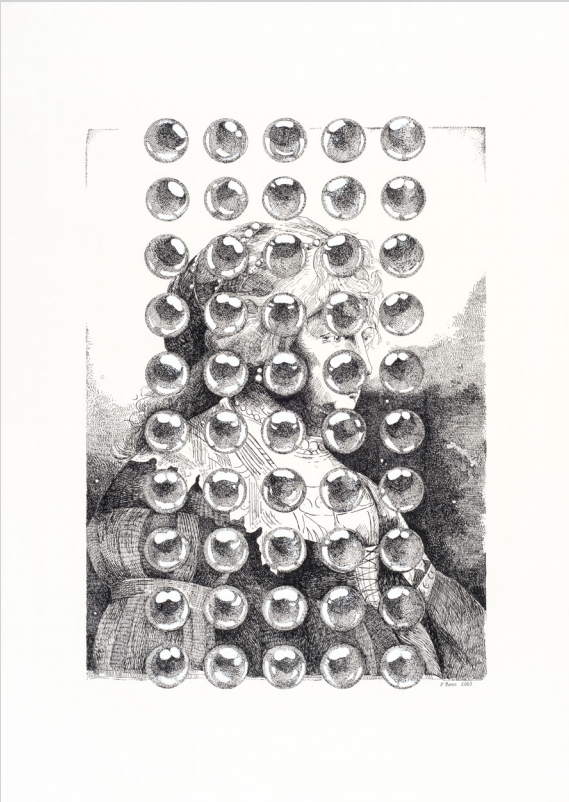
Vizesés
2003. 70 x 50 cm, papír, tus

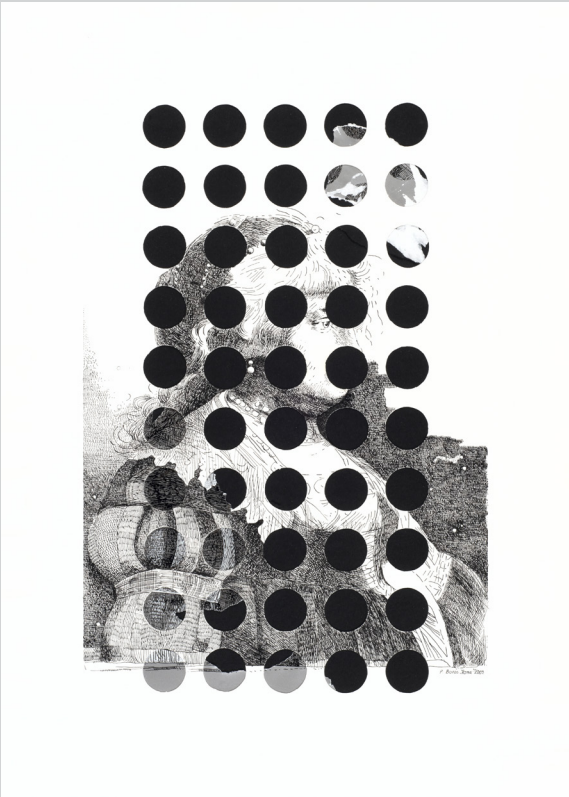
Magánjégkorszak
2003.. 70 x 50 cm, papír, tus

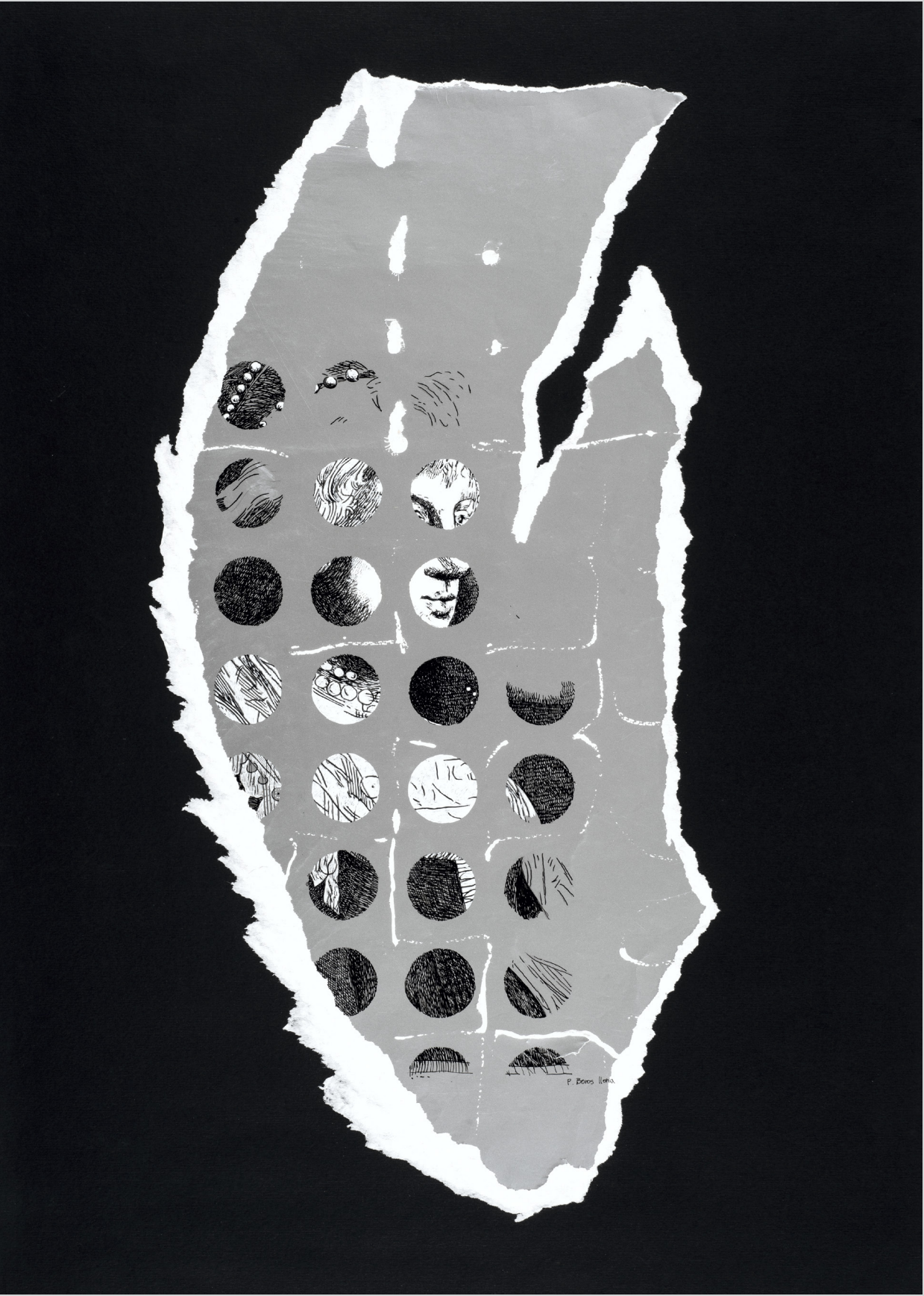
Veteményeskert II.
2003. 70 x 50 cm, papír, tus

Múzsálét I.
2003. 70 x 50 cm, papír, tus

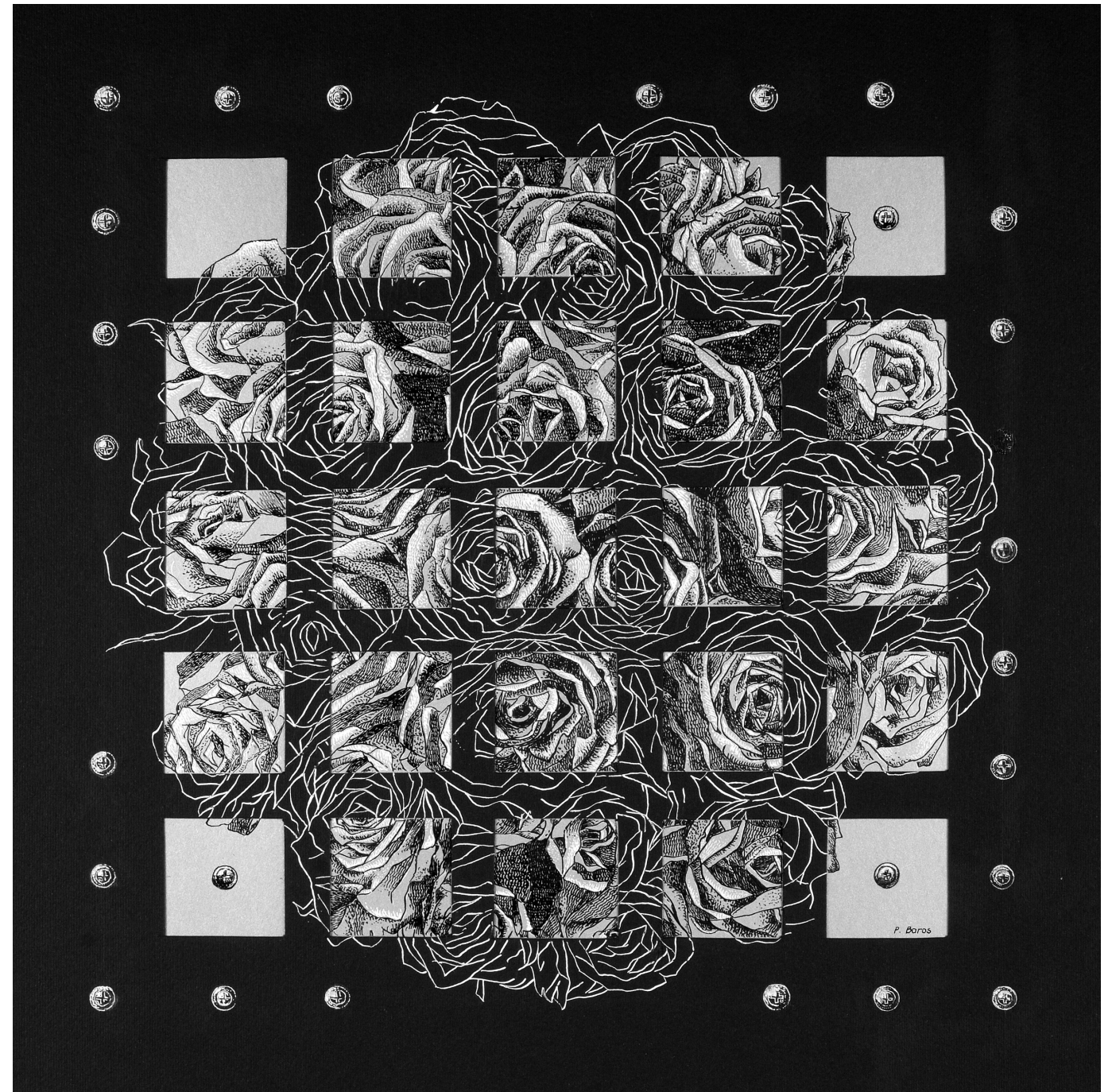
Múzsálét II.
2003. 70 x 50 cm, papír, tus

Múzsálét III.
2003. 70 x 50 cm, papír, vegyes technika

Kétely
2008. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

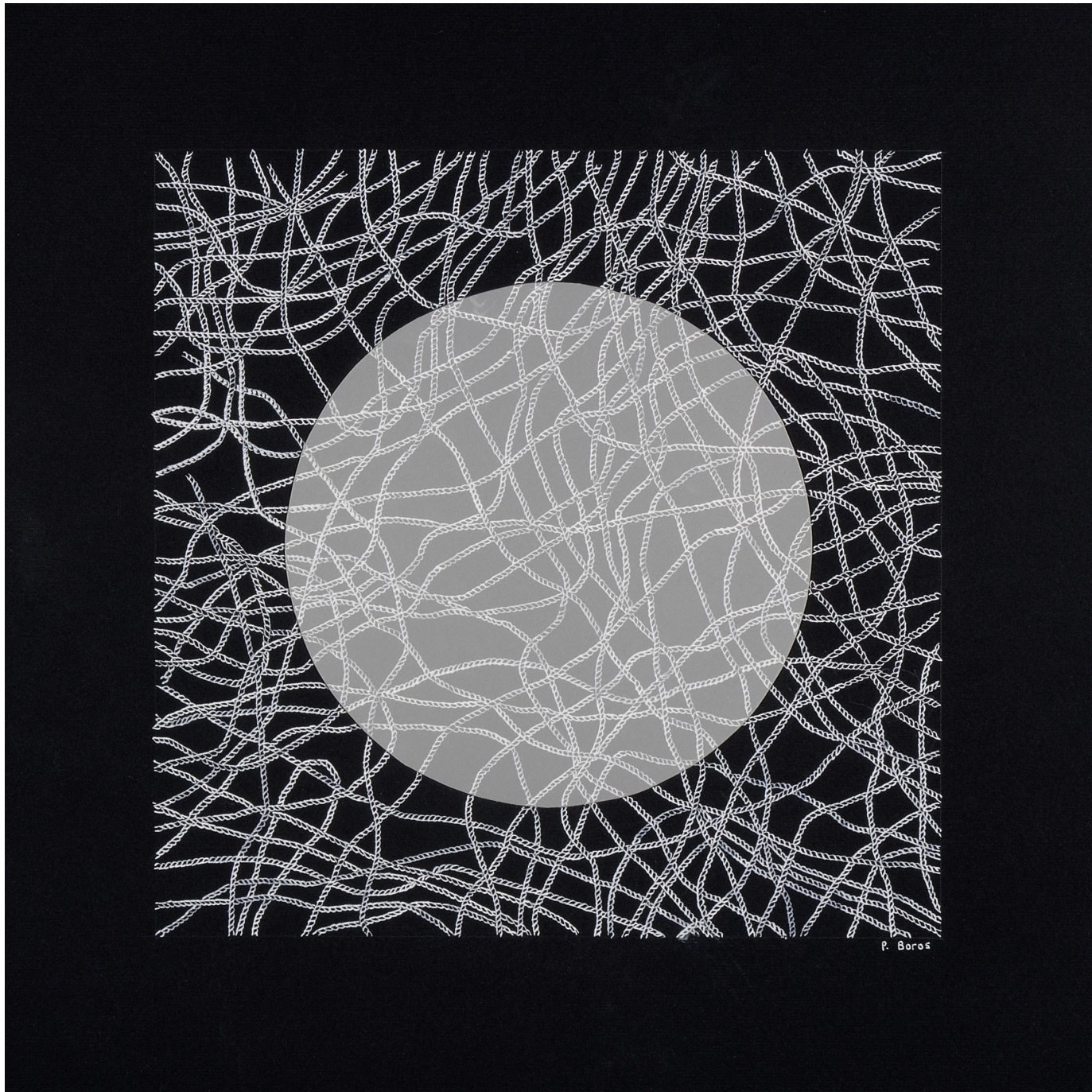
Önáltatás
2007. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

szövedékek, szakadások

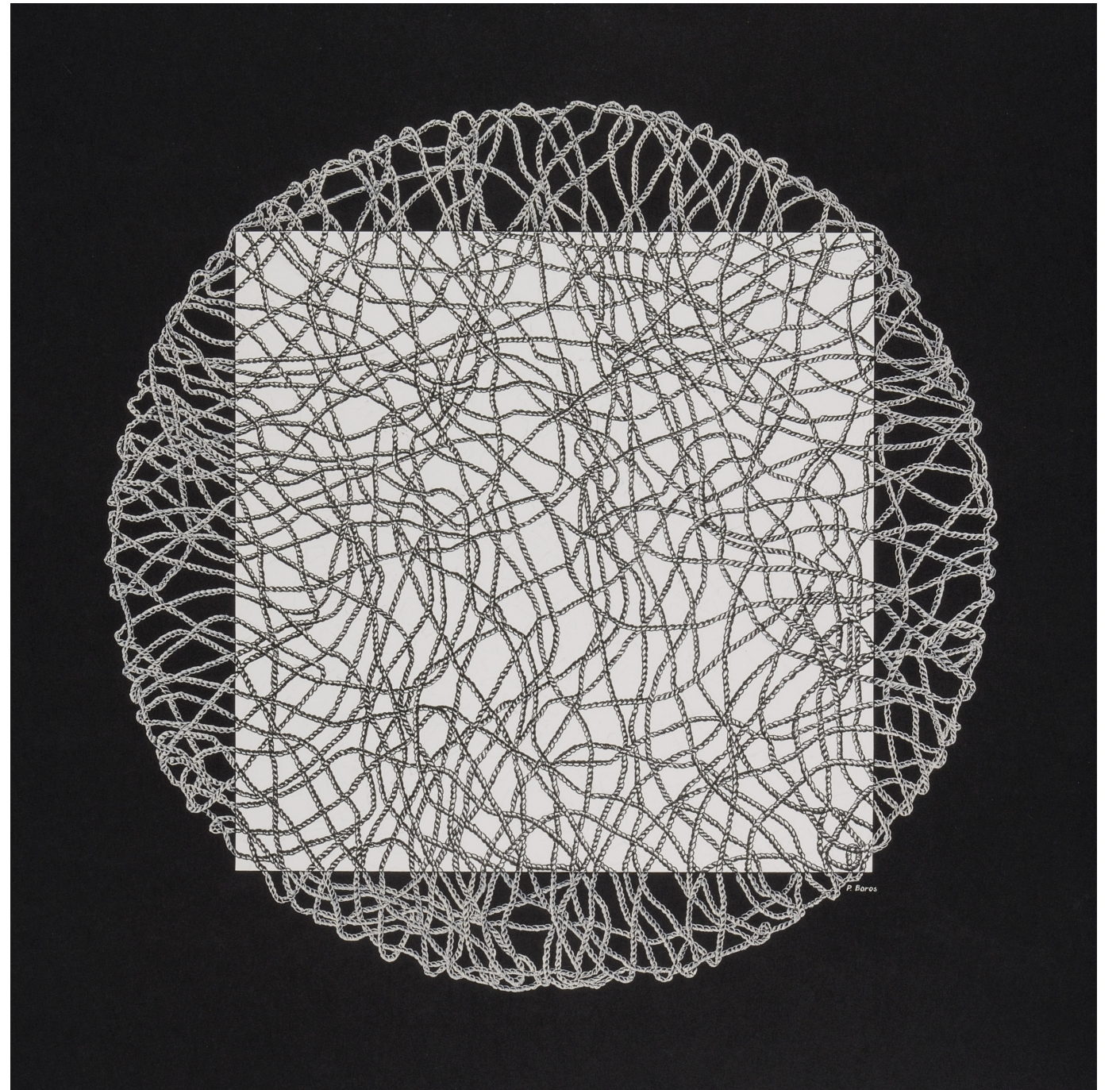

Jel

2017. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

Tükör
2008. 50 x 50 cm, papír, tus

Végtelen csomó
2008. 50 x 50 cm, papír, tus

Kereszt
2013. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

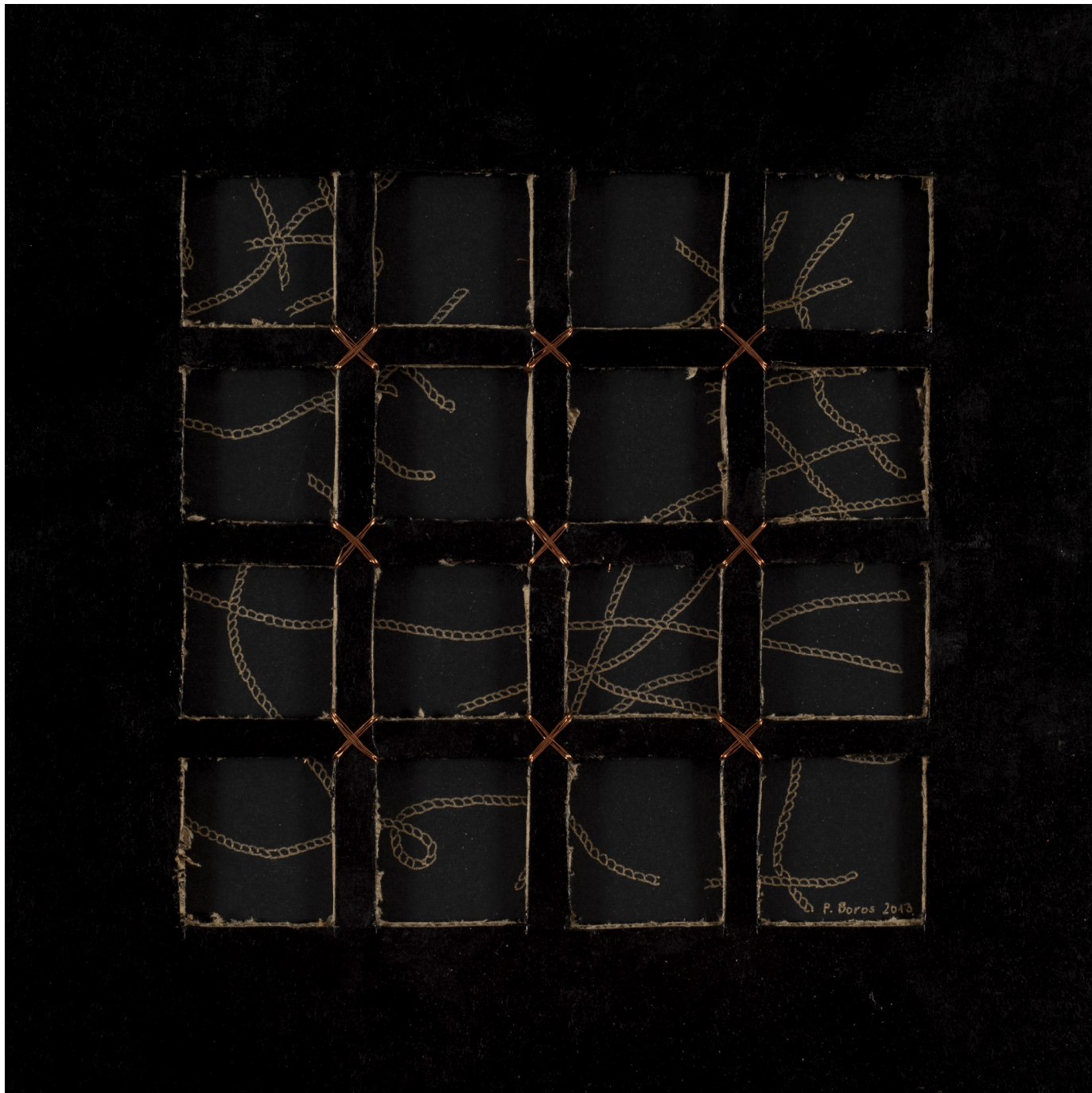
Sokadik kör
2011. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

Fogyatkozás
2012. 100 x 70 cm, papír, vegyes technika

Színszülő
2012. 100 x 70 cm, papír, vegyes technika

Titkos szálak IV.
2013. 50 x 50 cm, papír, rézdrót, vegyes technika

Titkos szálak V.
2013. 50 x 50 cm, papír, fonal, vegyes technika

Teremtés
2016. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

Kibábozódás
2016. 91 x 61 cm, papír, vegyes technika

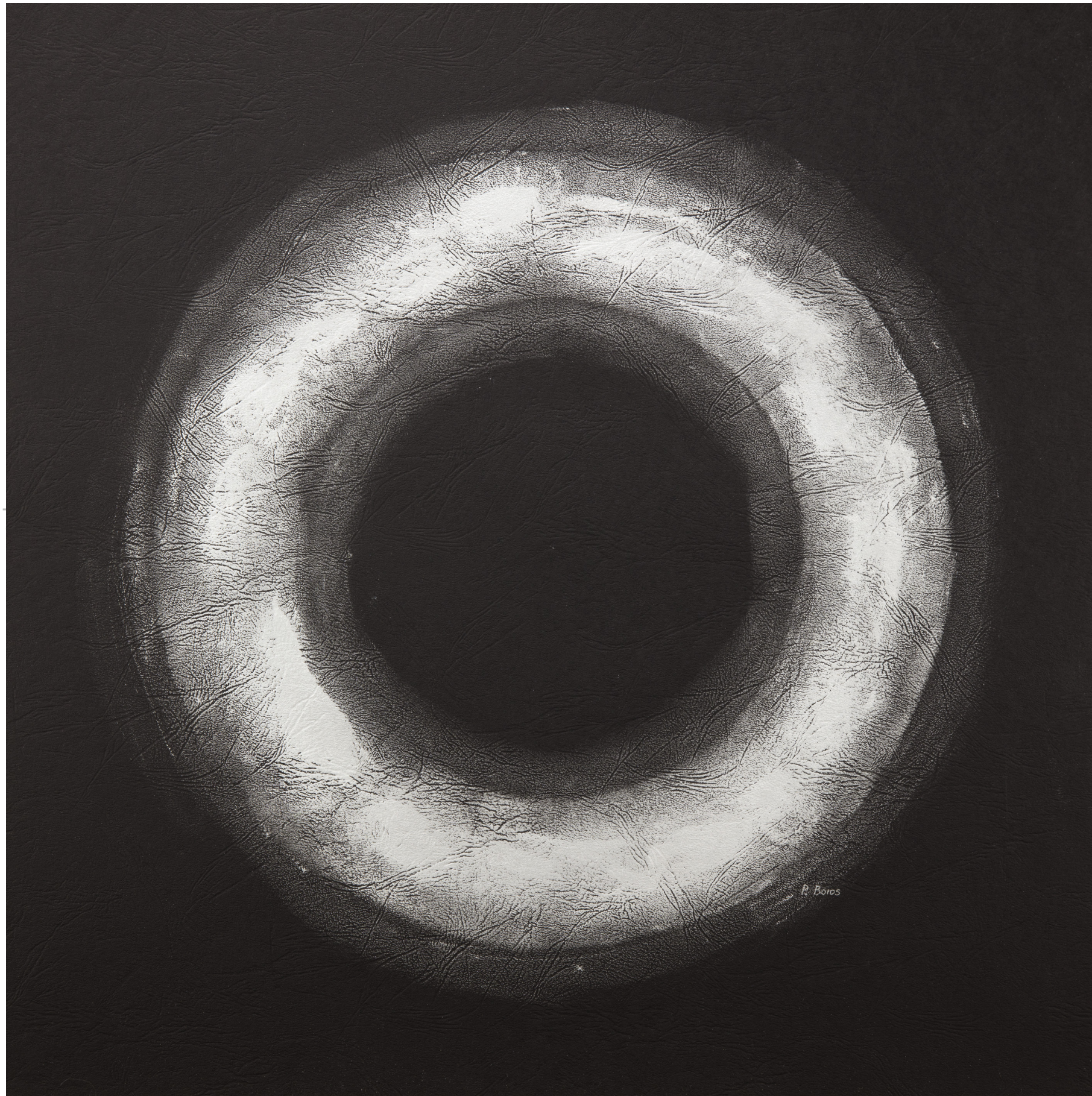

Vörös kert
2017. 100 x 70 cm, papír, vegyes technika

Csipkebokor
2015. 100 x 70 cm, papír, vegyes technika

érkező fény

Apámnak

2012. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

Lélekcsapda I.
2012. 50 x 50 cm, papír, fonal, vegyes technika

Lélekcsapda II.
2012. 50 x 50 cm, papír, fonal, vegyes technika

Angyal II.
 2013. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

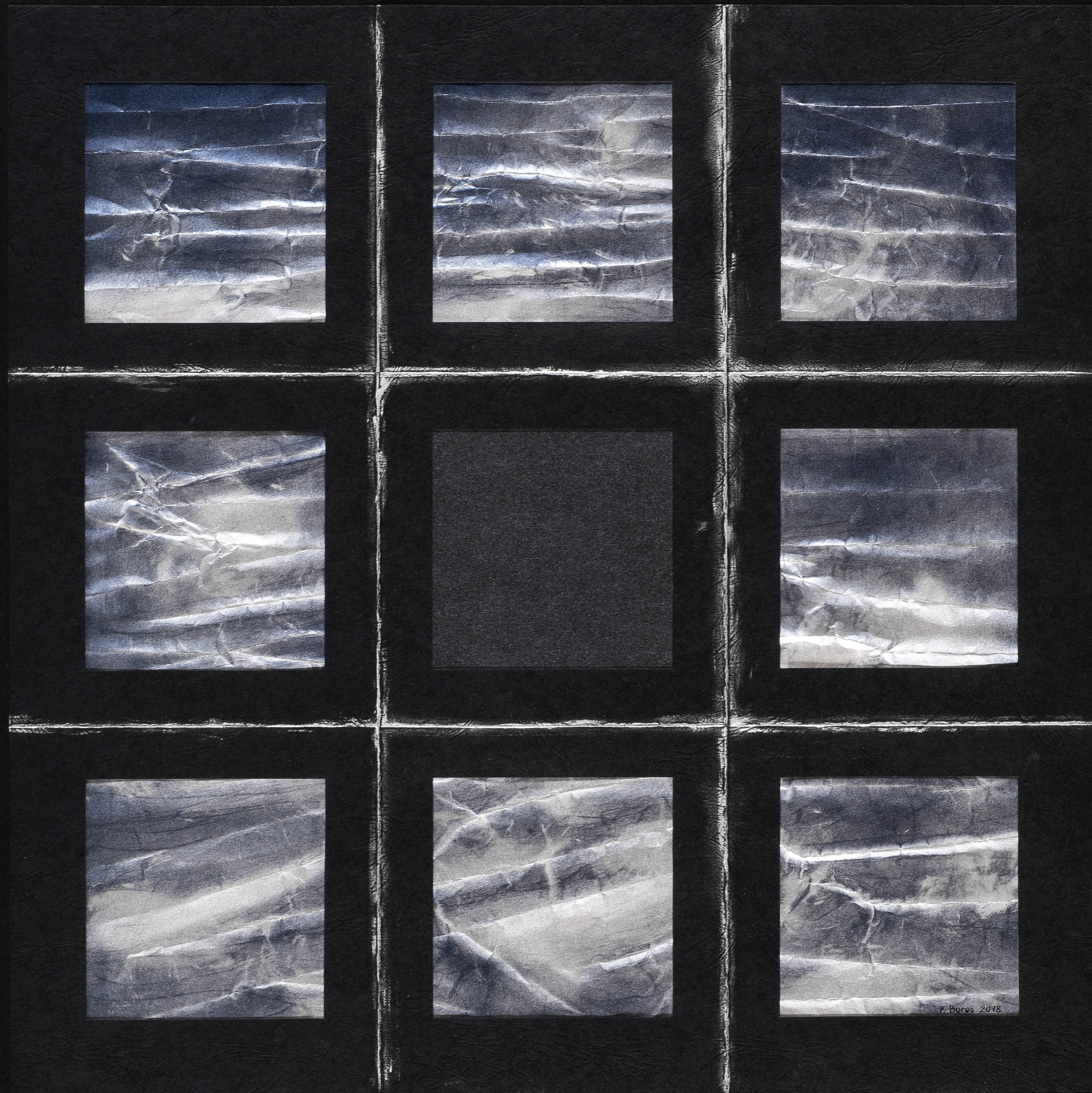
Angyal I.
 2013. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

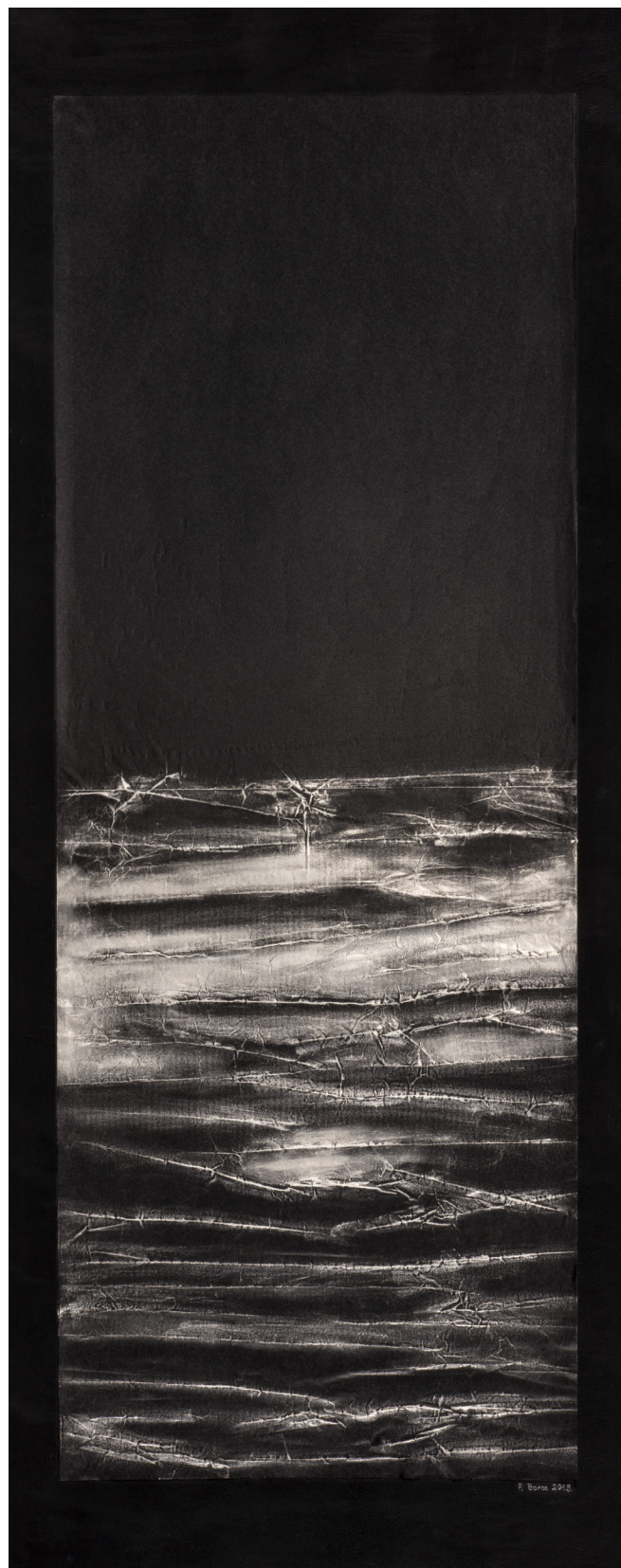
Idősíkidomok I.
2021. 32 x 32 cm, papír, vegyes technika

Idősíkidomok II.
2021. 32 x 32 cm, papír, vegyes technika

Kabónak (Sz. Varga Ágnes emlékére)
2019. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

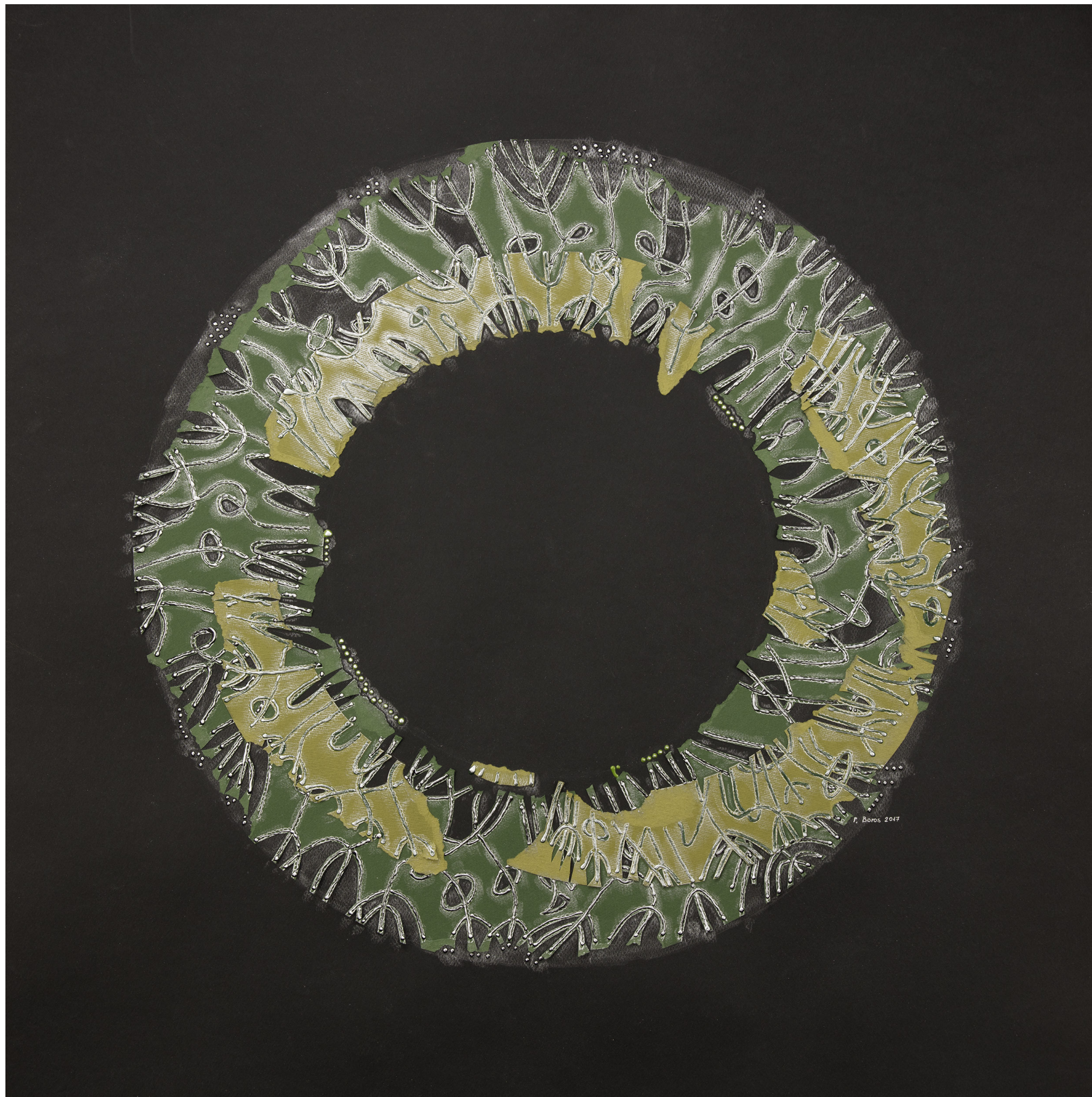
Sötét vizek I., II., III.
2019. 95 x 40 x 3 cm, papír, vegyes technika

érintetlen zöld

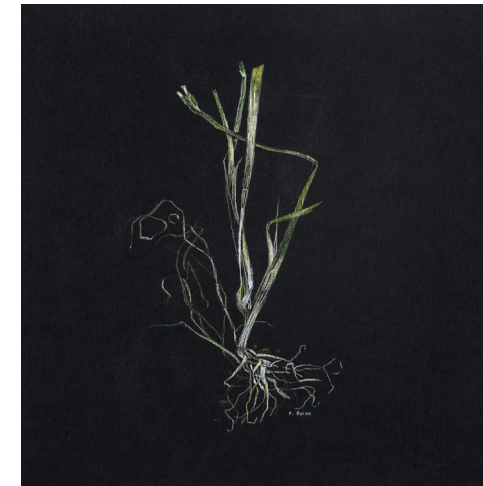

Zárótánc

2018. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

Belső kert
2017. 30 x 30 cm, papír, vegyes technika

Fűportré I.
2019. 30 x 30 cm, papír, színesceruza

Fűportré II.
2019. 30 x 30 cm, papír, színesceruza

Fűportré III.
2019. 30 x 30 cm, papír, színesceruza

(az előző oldalon) Hajnali kert
2016. 70 x 100 cm, papír, vegyes technika

Moha I.
2016. 20 x 20 cm, papír, vegyes technika

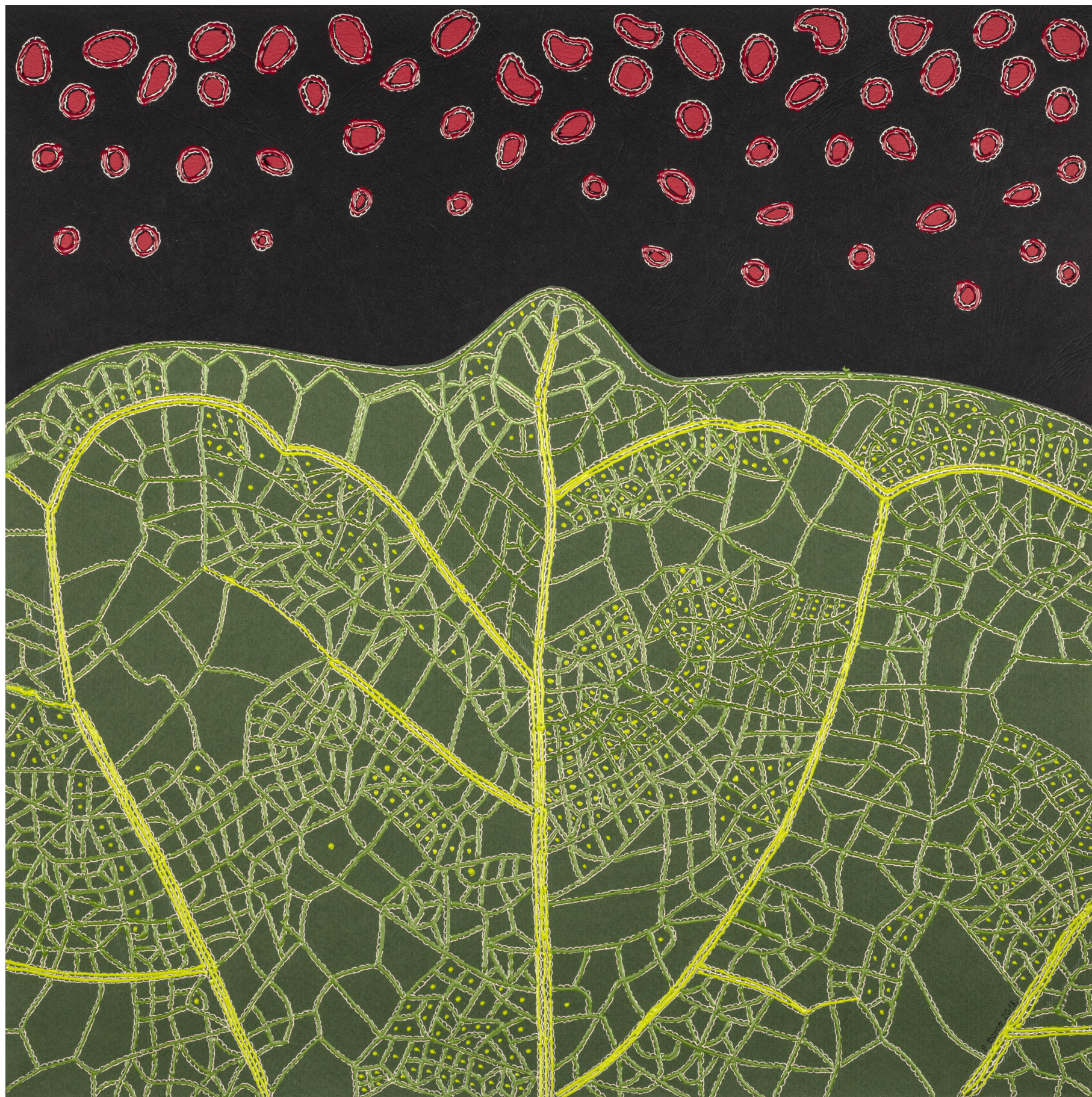

Galagonyabokor
2016. 20 x 20 cm, papír, vegyes technika

Moha II.
2016. 20 x 20 cm, papír, vegyes technika

Hemoglobin és klorofill
2018. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

Hortus Conclusus (Kolostorkert)
 2018. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

Fotoszintézis
 2018. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

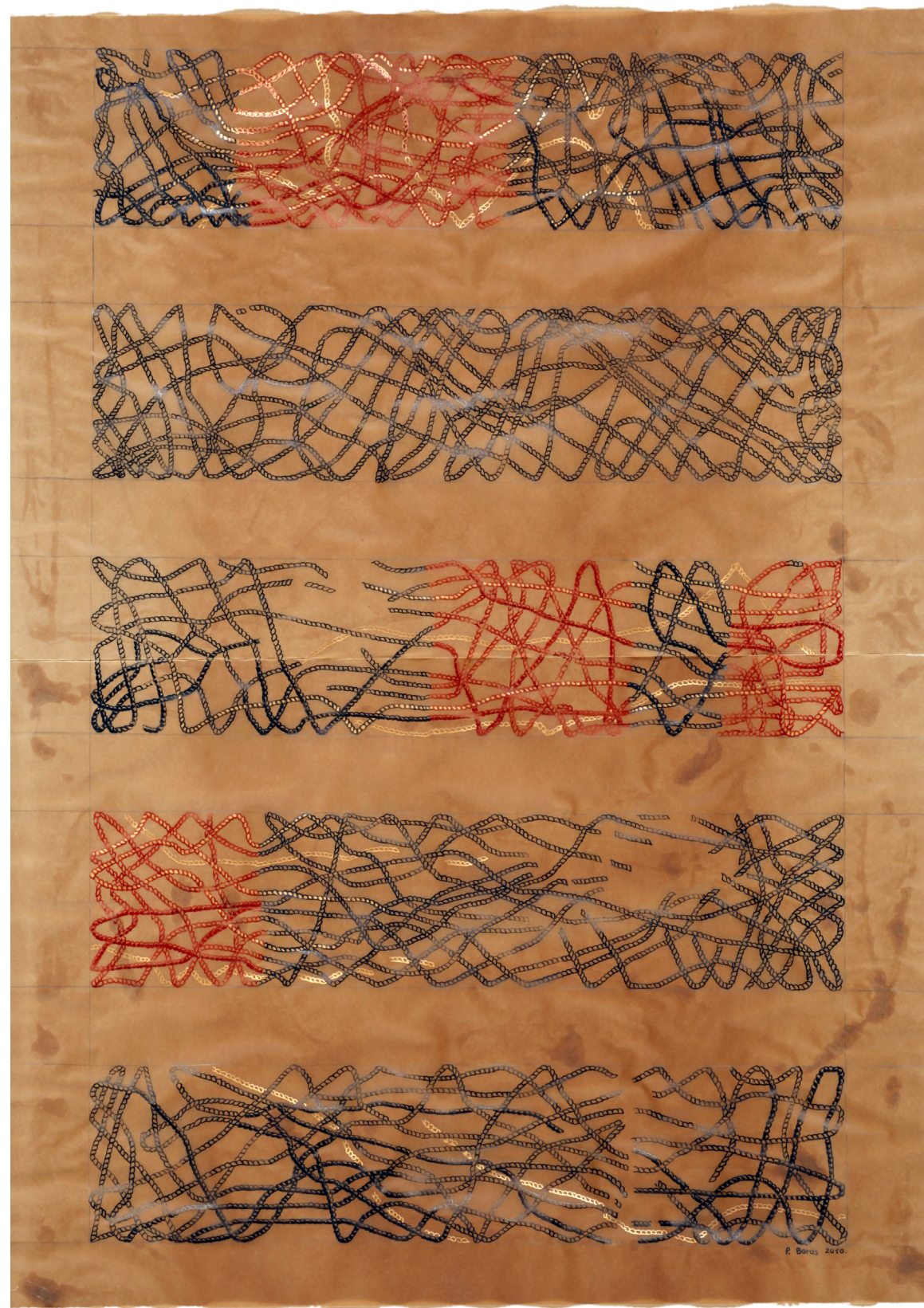
elszórtan

Térkép

2001. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

100

XXI. századi kódexlap I.
2010. 70 x 50 cm, papír, vegyes technika

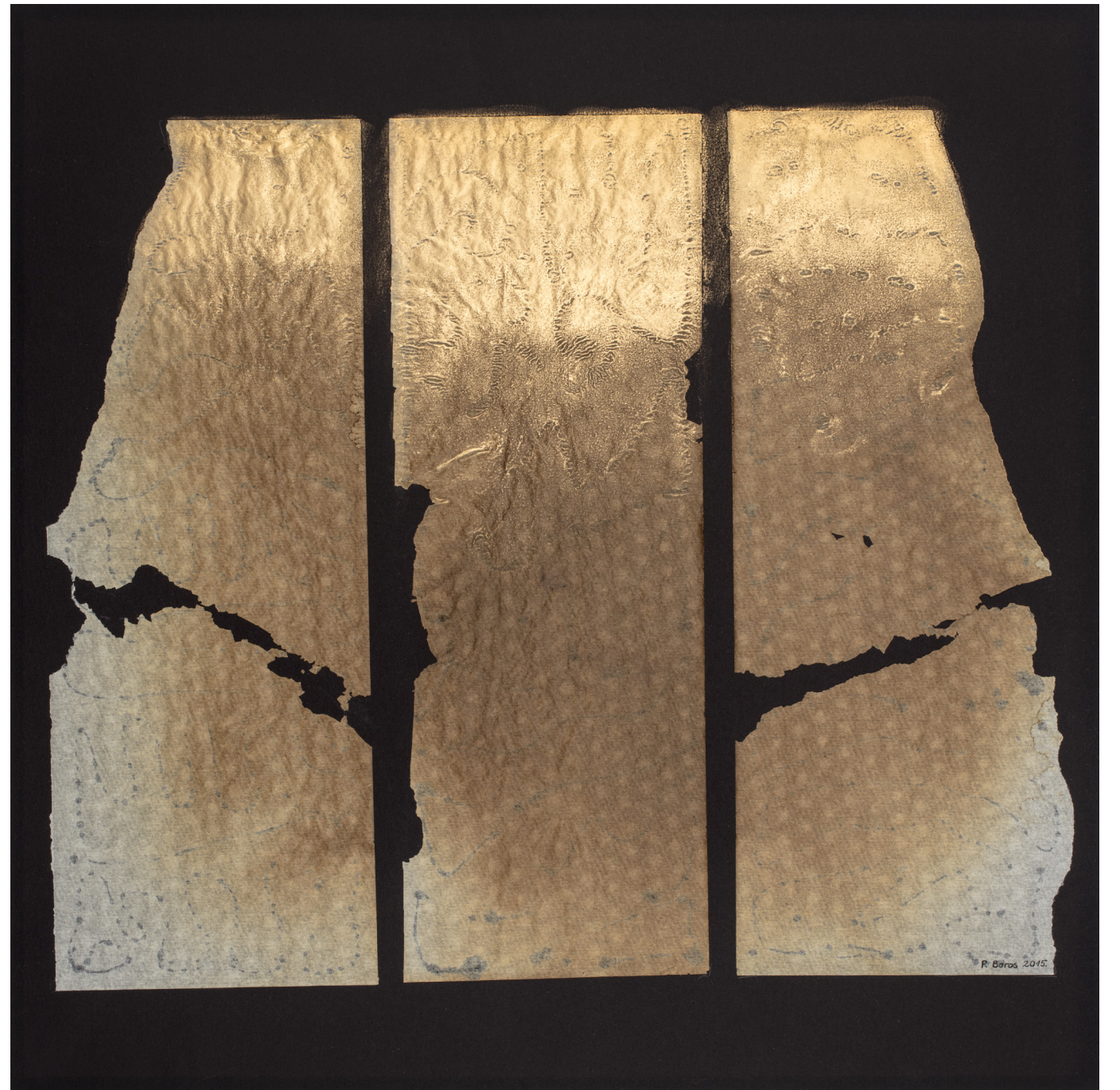
101

XXI. századi kódexlap II.
2010. 70 x 50 cm, papír, vegyes technika

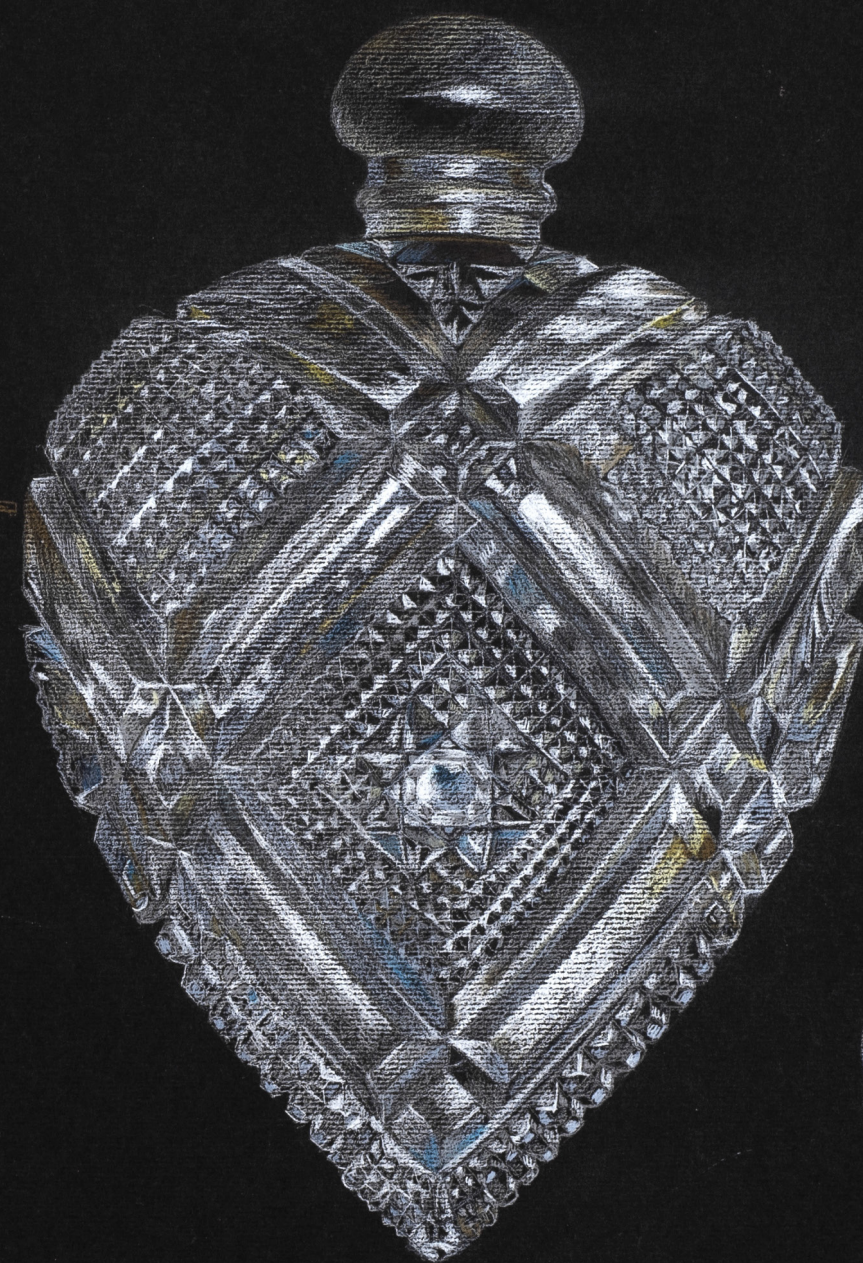
Kertkapu
 2015. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

Lelet
 2015. 50 x 50 cm, papír, vegyes technika

Kaméleon
2007. 50 x 70 cm, papír, vegyes technika

Álruhás poloskák I.
2019. 30 x 30 cm, papír, színesceruza

Álruhás poloskák II.
2019. 30 x 30 cm, papír, színesceruza

Álruhás poloskák III.
2019. 30 x 30 cm, papír, színesceruza

Álruhás poloskák IV.
2019. 30 x 30 cm, papír, színesceruza

Sérülés
2021. 70 x 70 cm, papír, vegyes technika

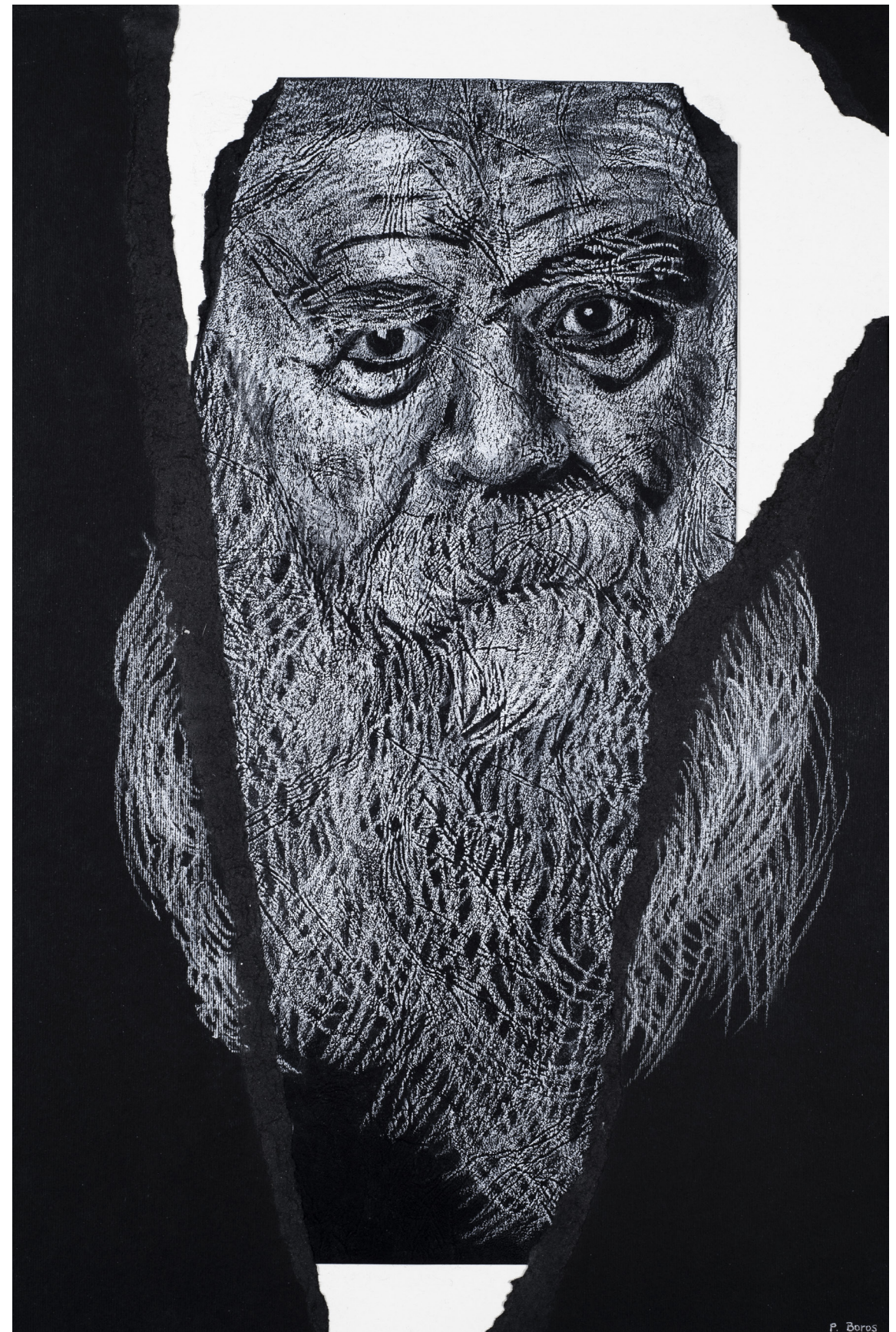

112

A harmadik angyal
2009. 100 x 50 cm, papír, vegyes technika

113

Kőbe zárva (Hadik Gyulára emlékezve)
2013. 70 x 50 cm, papír, olajpasztell

életrajz

A Jász-Nagykun-Szolnok megyei Tiszakürtön született, 1960-ban. 1986-ban a Szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán rajztanári, 2015-ben a Kaposvári Egyetem Művészeti Karán vizuális és környezetkultúra mestertanári diplomát szerzett. Folyamatosan részt vesz országos és nemzetközi kiállításokon, biennálékon, művésztelepeken. Aktívan részt vesz a művészeti közéletben. Közreműködött a Törökbálinti Nemzetközi Művésztelep elindításában, melynek a 2000-2005-ig, illetve a 2016-2018-ig tartó időszakban fő szervezője, vezetője. Alapítója és az 1998-2010-ig tartó időszakban vezetője az Első Kör nevű törökbálinti alkotóművész csoportnak, a Regioart Dél-Buda Környéki Regionális Művészeti Egyesületnek (elnöke 2002-2004) valamint az Asztal Társaságnak, melynek 2011-es alakulásától számos kiállítása volt itthon és külföldön. Ezenkívül tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének (több ciklusban választmányi tagként) a Magyar Festők Társaságának és az IAPMA (International Association of Hand Papermakers and Paper Artists) kézi papírgyártók és papírművészek nemzetközi szervezetének. Életének szerves része az ismeretek átadása, a kultúra közvetítése. Családjával Törökbálinton él, két gyermeket nevelt fel.

Egyéni kiállítások:

1980. „Tusrajzok”, Budapest, Csillag Filmszínház
1994. Budapest, Hilton Szálloda, Gótikus kerengő
2001. „Napforduló”, Budapest, Előre Állóhajó
„Évszakok” Törökbálint, Falumúzeum
2002. Törökbálint, Astra Zeneca Galéria
2005. Etyek, Művészeti Iskola
2007. „Természet-Rajz”, Csepel, Király-Erdei Műhely
„Mandalák”, Etyek, Kolumbusz Oktatási Központ
„Kör-képek”, Törökbálint, Falumúzeum
2010. „Álságos helyzet”, Budapest, Csepel Galéria
Budaörs, Leopold Mozart Zeneiskola
„XXI. századi kódexlapok”, Etyek, Művészeti Iskola
2011. „Egy fonálra felfűzött kiállítás”, Budapest, Csepel Galéria kamaraterme
2012. „Tükör”, Csepel, Kék Iskola Galéria
„Advent” Törökbálint, Falumúzeum
2013. „XXI. századi kódexlapok”, Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
„Greetings”, Prága, DNM Galéria
„Szövedékek, szakadások”, Szigetszentmiklós, Városi Képtár
2014. „Útközben a teljesség felé”, Budapest, Budai Ref. Egyházközség gyülekezeti terme
2015. „Képek magánszázadom első feléből”, Törökbálint, Munkácsy M. Művelődési Ház
Dunaharaszti, Baktay Napok, József Attila Művelődési Ház
Soroksár, Táncsics Mihály Művelődési Ház
Tiszaürt, Könyvtár és Művelődési ház
Érd, Városi Galéria
2017. Baja, Eötvös József Főiskola, Kortárs Galéria
„Belső kert”, Budapest, Montázs Art Café
„Glóriák, tövisek, keresztek” Törökbálint, Református Egyházközség, gyülekezeti terem
2019. „Holdba vetett magok”, Dunaszerdahely, Kortárs Magyar Galéria
„Biocolor”, Budapest, Montázs Art Café
2020. „Sztaniol” Csopak Z & M Galéria

Csoportos kiállítások:

1988. Pedagógus alkotóművészek kiállítása, Budaörs, Jókai Galéria
1999. Első Kör Művészcsoport kiállítása, Diósd, Községi Ház
Első Kör Művészcsoport kiállítása, Budafok, Jazz Galéria
Sziget-Szüret fesztivál, Szigetszentmiklós, Patak Galéria

- „Ajánlott irodalom” Nemzetközi Küldeményművészeti Kiállítás,
Miskolc, Városi Sportcsarnok
Őszi Tárlat, Törökbálint, Falumúzeum
2000. „Idő”, 16. Textil biennálé Szombathely, Képtár
Pest Megyei Tárlat, Szentendre, Művészetmalom
XIII. Országos Tájékpbiennálé, Hatvan, Moldvay Győző Galéria
Pest megyei képző- és iparművészek kiállítása, Veresegyház, Átrium Galéria,
„Tér-Rajz”, Budapest, Nádor Galéria
2001. Homoródszentmártoni Művésztelep kiállítása Székelyudvarhely, Művelődési Központ
„Variációk lemezre” Budapest, Nádor Galéria
„Vörös és fehér” Szigetszentmiklós, Patak Galéria
2002. „Fény és víz” Keszthely, Helikon Galéria
Pest Megyei Tárlat, Szentendre, Művészetmalom
XI. Grafikai Biennále, Salgótarján,
„Fokmérő” Szigetszentmiklós, Patak Galéria
2003. „Tisztelet a fehérnek”, Budapest, Nagy Imre ÁMK
„MÁS-KÉP” Regioart Egyesület, Törökbálint, Falumúzeum
Első Kör éves tárlat, Törökbálint, Falumúzeum
„Fészek”, Szigetszentmiklós, Városi Galéria
2004. „Parafrázisok holland mesterek műveire”, Budapest, Duna Galéria
Első Kör tárlat, Budaörs, Volksbank Rt. Galéria
„Víz” Szigetszentmiklós, Városi Képtár
Első Kör, éves tárlat, Törökbálint, Falumúzeum
2005. Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep zárókiállítása,
Hajdúböszörmény, Sillye Gábor Művelődési Központ
„Föld” Szigetszentmiklós, Városi galéria
Első Kör éves tárlat, Törökbálint, Falumúzeum
„Adventi Kalendárium”, Budaörs, Városháza
2006. „Csövesek”, Budaörs, Városháza
„Tűz”, Szigetszentmiklós, Városi Képtár
„Adventi Kalendárium”, Budaörs, Városháza
2007. „Téli Tárlat”, Érd, Szepesi Gyula Művelődési Központ
Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep kiállítása, Veszprém, Helyőrségi Klub
Regioart Egyesület kiállítása, Százhalombatta, Barátság Kulturális Központ
„Anno Domini MMVII.”, Budapest, Csepel Galéria Művészetek Háza
Törökbálinti Nemzetközi Művésztelep zárókiállítása, Törökbálint, Falumúzeum
„Levegő” Szigetszentmiklós, Városi Galéria
Első Kör, Törökbálint, Falumúzeum
„Adventi Kalendárium”, Budaörs, Városháza
2008. „Magyar városok-magyar művészek”, Budapest, Budapesti Művelődési Központ
10 éves az Első Kör jubileumi kiállítás”, Törökbálint, Falumúzeum
„Repülés”, Budaörs, Városháza
„A legjobb”, X. Patak Fesztivál, Szigetszentmiklós, Városi Képtár
Kistérségi Fesztivál, Budakeszi, Erkel Ferenc Művelődési Ház
„Anno Domini MMVIII.” Budapest, Csepel Galéria Művészetek Háza
„A titkos mindenség – In memoriam Leonardo da Vinci”, Tatabánya, Kortárs Galéria
Országos minirajz triennálé, Salgótarján, Dornyai Béla Múzeum

2009. VII. Nemzetközi Női Művészeti Kiállítás, Majdanpek (Szerbia) Centar za kulturu
„Anno Domini MMIX.” Budapest, Csepel Galéria Művészetek Háza
„Oreol” („Dicsfény”), Belgrád, Galerija Feonix
X. Törökbálinti Nemzetközi Művésztelep jubileumi kiállítás,
Törökbálint, Művelődési Ház
„Műanyag”, Szigetszentmiklós, Városi Képtár
„Női lélek, női szemmel”, Herceghalom,
Szeplőtelen Fogantatás Templom közösségi tere
Budaörs Fesztivál, Budaörs, Városháza
„Műanyag”, Szigetszentmiklós, Városi Képtár
Első Kör, éves tárlat, Törökbálint, Falumúzeum
„Apokalipszis” V. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálé, Kecskemét, Cifra Palota
„Tálképek”, Budaörs, Városháza
„Adventi kalendárium”, Budaörs, Városháza
2010. „Tálképek”, Törökbálint, Falumúzeum
„Pergamenek Szerbiából” Párizs, Unesco Palota, Salle des Pas Perdus
„Anno Domini MMX.” Budapest, Csepel Galéria Művészetek Háza
„12” Szigetszentmiklós, Városi Képtár
Törökbálinti Alkotók, Törökbálint, Falumúzeum
Regioart kiállítás, Budaörs, Városháza
2011. 31. Tavaszi Tárlat, országos kiállítás, Salgótarján, Dornyai Béla Múzeum
XXI. Nyári Tárlat, országos kiállítás, Debrecen, Kölcsey Központ
„A nyakkendő, mint kihívás” - nemzetközi kiállítás, Budapest, Budapest Galéria
Érdi Tárlat, Érd, Városi Galéria
Budaörsi workshop, zárókiállítás, Budaörs, Városháza
„Kapu”, Csepel, Kék Iskola Galéria
VII. Könyv-Tárgy Biennálé, Pécel, Ráday Kastély
„Pergament Koncertina”, Sarajevo,(Bosznia-Hercegovina) Collegium Artisticum
„Pergament Koncertina”, Plovdiv (Bulgaria) „La Galeria”
2012. „Reserve”, Asztal Társaság, Érd, Városi Galéria
8. Groteszk országos kiállítás, Kaposvár, Vaszary Képtár
Asztal Társaság, Székesfehérvár, Öreghegyi Közösségi Ház
„Rippl-Rónai József emlékezete” Szekszárd, Művészetek Háza
„Utazás”, Csepel, Kék Iskola
„XIV.” Szigetszentmiklós, Városi Képtár
11.th International Biennial of Miniature Art, Gornji Milanovac (Szerbia) Cultural Centre
„Novembarszki Szalon”, Kraljevo (Szerbia), Gradszka Galerija
„Eklektika”, Budapest, Nádor Galéria
Asztal Társaság, Prága, Magyar Intézet
2013. Téli Tárlat, Érd, Városi Galéria
„Anyag-Ok”, Asztal Társaság, Budapest, Karinthy Szalon
„Angyalok”, VI. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálé, Kecskemét, Cifra Palota
Asztal Társaság, Dunaszerdahely, Kortárs Magyar Galéria
Tavaszi Tárlat, országos kiállítás, Salgótarján, Dornyai Béla Múzeum
„Hadik Gyula emlékezete”, Törökbálint, Falumúzeum
Asztal Társaság, Törökbálint, Falumúzeum
„Fény-Kép”, Szigetszentmiklós, Városi Képtár
„Fragmentum”, Budapest, Fuga, MFT
„Monokrómia”, Budapest, Mazart Galéria, MFT
„Szárny a karja, csőr a szája”, Törökbálint, Munkácsy Mihály Művelődési Ház
Asztal Társaság, Budapest, Art IX-XI Galéria

2014. Téli Tárlat, Érd, Városi Galéria
Asztal Társaság, Pesterzsébet, Gaál Imre Galéria
„Írás”, Csepel, Kék Iskola Galéria
„KÍVÜL-BELÜL” dobozkiállítás Budapest, Vízivárosi Galéria MFT
„Rokonvilágok- matematika és művészet” Törökbálint,
Munkácsy Mihály Művelődési Ház
„Harminc festő Pest megyéből”, Érd, Városi Galéria MFT
„Közép Pont”, Asztal Társaság, Alsóörs, Törökház
„Labirintus”, Szentendre, Művészet Malom, MAOE
Díjazottak kiállítása, Szigetszentmiklós, Városi Képtár
„Friss üzenet 2.”, Budapest, Újpest Galéria, MFT
Asztal Társaság, Komárom, (Szlovákia) Limes Galéria
2015. Téli Tárlat, Érd, Városi Galéria
Asztal Társaság, Szigetszentmiklós, Városi Képtár
„Isteni gyermekek”, VII. Kortárs Keresztény ikonográfiai Biennálé,
Kecskemét, Cifra Palota
IX. Groteszk országos kiállítás, Kaposvár, Vaszary Képtár
Hajdúnánási Nemzetközi Művésztelep zárókiállítás, Hajdúnánás,
Kék Lajos Művelődési Központ
MFT-jubileumi kiállítás, Budapest, Fuga, Bp.-i Építészeti Központ
Őszi tárlat, Szigetszentmiklós, Városi Képtár
2016. Téli Tárlat, Érd, Városi Galéria
„Budoár”, Budaörs, Zichy Major
„Arc-Kép”, Szigetszentmiklós, Városi Képtár
„Metsződések”, Budaörs, Zichy Major
2017. Téli Tárlat, Érd, Városi Galéria
„Prímek Primisszima”, Debrecen, YurtazuhanY Galéria
„Voda”, Prijedor (Szerbia) Museum of Kozara
Tavaszi Tárlat, országos kiállítás, Salgótarján, Dornyai Béla Múzeum
„Bemutakoznak tehetséges járásaink”, Budapest, Megyeháza
„Voda”, Belgrád, Galeria Atrio
„Megformált valóság”, Jászberény, Szikra Galéria
„Reformáció 500.” országos kiállítás, Debrecen, Kölcsey Központ
„A száműzött parkja”, MFT, Budapest, Széphárom Közösségi Tér
„Egyedül a hit”, Dunaharaszti, Laffert Kúria
„Ő a fény, mi színei”, Törökbálint, Falumúzeum
„Voda”, Bijelo Polje (Crna Gora) Ju Centar
VI. Víz és élet nemzetközi biennálé, Baja, Eötvös József Főisk. Kortárs Galéria
„Ritus”, Budaörs, Zichy Major
2018. Téli Tárlat, Érd, Városi Galéria
„Prímek Primisszima”, Szentendre, Vajda Lajos Stúdió
X. Groteszk országos kiállítás, Kaposvár, Vaszary Képtár
„Karátson Gábor emlékezete” MFT, Budapest, Fuga, Bp.-i Építészeti Központ
14. Törökbálinti Nemzetközi Művésztelep zárókiállítás, Törökbálint, Falumúzeum
„Szín-Tézis”, Szigetszentmiklós, Városi Képtár
„A fény anyaga”, Pesterzsébet, Gaál Imre Galéria
Caffart Művésztelep, zárókiállítás, Baja, Eötvös József Főisk. Kortárs Galéria
2019. Téli Tárlat, Érd, Városi Galéria
„Szín-Fónia”, Győr, Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum
„Tisztelet a papírnak”, Nemzetközi kiállítás, Törökbálint, Falumúzeum

- „Mezők liliomai” Tata, volt Piarista Rendház kápolnája
Asztal Társaság, Budapest, Széphárom Közösségi Tér
Új Dunántúli Tárlat, Balatonalmádi-Vörösberény, Műemlék Magtár Rendezvényház
„Innen és túl”, Ars Sacra rendezvény, Budapest, Galéria Lénia
„Ellen-Pont”, Szigetszentmiklós, Városi Képtár
„Hello Budapest”, nemzetközi kiállítás, Budapest, Vármező Galéria
2020. Téli Tárlat, Érd, Városi Galéria
„Let”, Belgrád, Galerija SKC
„Szent vendégség”, X. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálé, Kecskemét, Cifra Palota
„Szellemek éneke a vizek felett”, Budapest, Vármező Galéria
Hegykői Művésztelep Zárókiállítása Fertőhomok Tájház
„Átrajzolt határok -Trianon 100” Törökbálint Falumúzeum
„Redukált variációk” Szigetszentmiklós Városi Képtár
„Szellemek éneke a vizek felett 2.” Baja NKE
II. Csepeli Őszi Tárlat Csepel Szabó Magda Közösségi Tér
„Változások” MAOE meghívásos kiállítás Dunaszerdahely Kortárs Magyar Galéria

Díjak:

1995. „Békességet magamnak, másoknak” képzőművészeti pályázat,
(Magyar Békesszövetség pályázata) II. díj
1999. „Az ember és a nyomtatott kommunikáció” a Print & Publishing folyóirat díja
2000. „Hajó” A Móra Könyvkiadó és a MAHART által meghirdetett országos pályázat,
képzőművészeti kategória III. díj
2006. Pest Megye Művészetéért Díj
2001. III. Patak Fesztivál, Szigetszentmiklós, grafikai fődíj
2008. X. Patak Fesztivál, Szigetszentmiklós, nemzetközi meghívásos pályázat,
Magyar Festők Társaságának díja
2008. Anno Domini MMVIII. A Csepeli Alkotó Fórum díja
2013. XV. Patak Fesztivál, Szigetszentmiklós, nemzetközi meghívásos pályázat
Patak Fődíj
2020. Törökbálint Kultúrájáért Díj

Munkák közgyűjteményekben:

- Grafikai Gyűjtemény, Gyergyószárhegy:
Szent Ferenc 2002. 40x30 cm, papír, tus
- Kecskeméti Katona József Múzeum, Képzőművészeti Gyűjtemény:
Ártatlanok vére 2014. 70x100 cm, papír, vegyes technika
Két szín alatt (Kenyer) 2017. 20x20 cm, papír, színesceruza
Két szín alatt (Bor) 2017. 20x20 cm, papír, színesceruza

Városi Képtár, Szigetszentmiklós:
Jelrendszer 70x100, 2014. vegyes technika, Szigetszentmiklói Városi Képtár

Pergament Koncertina collection, Beograd:
Indukció 2008. 70x50 cm, pergamen, tus, akril
Víz 2017. 20x120 cm, pergamen, tus, akril
Repülés 2019. 20x120 cm, pergamen, tus, akril

Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete:
Hemoglobin 2018. 50x50 cm, papír, vegyes technika

Bajai Nemzetközi Művésztelep:
Helyzet 2017. 50x50 cm, papír, vegyes technika

Hegykői Művésztelep:
Vízésés 2020. 50x50 cm, papír, vegyes technika

Válogatott irodalom:

Novotny Tihamér: *Néhány gondolat a képzőművészeti csoportosulásokról*
Duna-Part, 2003. március, 75.

Tamás Angéla: *P. Boros Ilona grafikus*
Interpress Magazin, 2004. február, 90.

Dunatükör, VII. évfolyam, 2008. 3-4-5. szám, 88-96.

Novotny Tihamér: *Szagrális laikusok?*
KORTÁRS, 2013. október, 50-54.

Novotny Tihamér: *Szövedékek és szakadások*
A látható és a láthatatlan, 2014. 357-358.

Kováts Albert: *P. Boros Ilona kiállítása, Érdi Galéria, 2015. augusztus 14-szeptember 5.,*
ART Forum, 2015-2016., 87-89.

Somogyi László: *Útközben a teljesség felé, P. Boros Ilona képeihez*
MURAVIDÉK 27-28., 2017., 19-20.

Cukor György: *Anyám kertje 1-5. P. Boros Ilona képsora,*
KORTÁRS, 2019. június, 102-104.

Kováts Albert: *P. Boros Ilona művészetéről*
Képirás internetes folyóirat, 2019. június 6.
<http://kepiras.com/2019/06/kovats-albert-p-boros-ilonamuveszeterol>

Sinkó István: *Légzésgyakorlatok P. Boros Ilona munkáihoz*
Élet és Irodalom, LXIV. évfolyam 34. szám, 2020., 3.

tartalomjegyzék

Bevezető	5
P. Boros Ilona: Önhatározó	7
Útjelzők	25
Szemadám György: Természet-Rajz	27
Novotny Tihamér: Szövedékek, szakadások	31
Cukor György: Anyám kertje 1-5.	35
Sinkó István: Légzésgyakorlatok	41
Baky Péter: Sztaniol	45
Képgaléria	
Hegymenet	49
Szövedékek, szakadások	63
Érkező fény	77
Érintetlen zöld	89
Elszórtan	99
Életrajz	115
Kiállítások	116
Díjak	120
Művek közgyűjteményekben	120
Válogatott irodalom	121

A kiadványt támogatta:

Törökbálint Város Önkormányzata
Kultúra-043 Közalapítvány
Patak Galéria, Kőszegi János
Dr. Gergely István
SZÁSZ Belsőépítészeti Kft.

Kiadó: P. Boros Ilona
Szerkesztette: P. Boros Ilona, Kéri Péter
Tervezte: Kéri Péter
Fotók: Katona Lucia, Varga László,
Neumann Ildikó és Szécsi Ilona
Reprodukciók: Oravecz István, Olajos Ilka
Nyomdai munkák: Érdi Rózsa Nyomda
Felelős vezető: Juhász László
ISBN: 978-615-01-1626-6

p.boros.ilona@gmail.com

